FAZIL ISKANDER

SĂ-I DĂM DE RUŞINE PE FALSIFICATORII DE BANI !

EDITURA JUNIMEA

Fazil Iskander

SĂ-I DĂM DE RUŞINE PE FALSIFICATORII DE BANI!

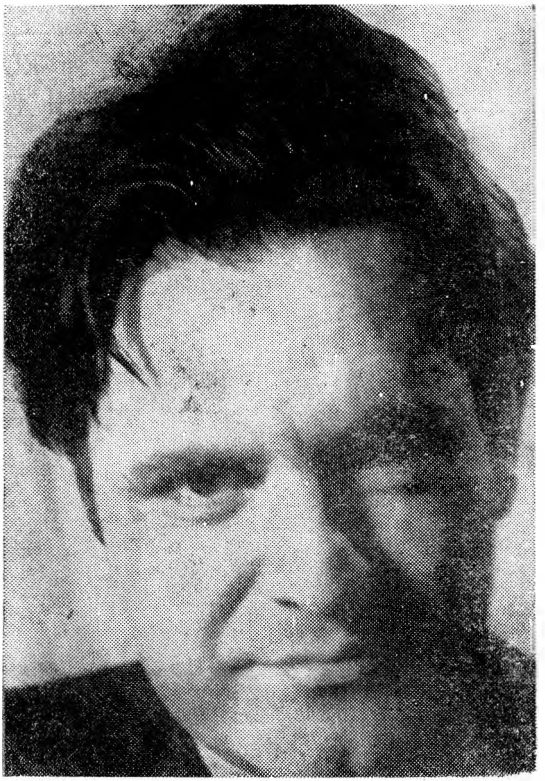

Ф. Шекандер

FAZIL ISKANDER

SĂ-I DĂM DE RUŞINE PE FALSIFICATORII DE BANI!

traducere de Natalia Cantemir

EDITURA JUNIMEA
1970

RECOMANDÎNDU-L PE FAZIL ISKANDER...

A-l prezenta cititorului pe autorul nuvelelor și povestirilor cuprinse în volumul de față înseamnă a preciza că în primul rînd el este un poet, a cărui activitate, începută ca student al Institutului de literatură „Maxim Gorki" (s-a născut în 1929, la Suhumi, în Abhazia Sovietică, dar scrie în limba rusă), a fost bine marcată prin apariția unor volume de versuri cum ar fi : „Cărări de munte" (1957), „Bunătatea pămîntului" (1959), „Ploaia verde" (1960), „Copiii Mării Negre" (1961), „Tinerețea mării" (1964).

Poeziile sale, pline de prospețime, solicitate intens de viața naturii, relevînd putere de observare a sunetelor și culorilor și accente originale în expresia relației eroului liric cu lumea înconjurătoare și-au cîștigat deopotrivă simpatia cititorilor și a criticii.

Din 1956, lucrînd în diferite redacții la Kursk, Briansk, Suhumi, Iskander începe să publice schițe și povestiri, ai căror eroi sînt deseori copii, deși povestirile sale sînt adresate celor maturi, folosind simplitatea curgătoare și candidă a narațiunii pline de uimirea pricinuită de descoperirea lumii în tot ce are mai frumos — puterea de dăruire, solidaritatea oamenilor simpli, generozitate, comunicarea cu natura, umorul.

Copilăria, petrecută într-o ambianță particulară, în care, alături de năzuințe și idealuri proprii secolului nostru și mai ales lumii socialiste, mai persistă mentalități și tradiții ancestrale, în mijlocul unei naturi sălbatice și impunătoare, pare a-și întinde aripile în paginile prozei sale din această perioadă.

Surprinzînd sensibilitatea și vîrsta copilăriei cu sentimentul că și-o apropie din nou și o restituie, autorul nu merge însă pe calea

unei mitizări a universului infantil. Cu ochii larg deschiși, care au învățat să privească lumea mirifică a copilăriei, mimind nevoia intensă de comunicare a copilului, Fazil Iskander scrutează obiceiuri, chipuri, intuiește psihologii, participă la viața intensă a poporului său, dezbătind probleme obștești și sufletești care preocupă omul contemporan.

Tonul spontan, capabil să sugereze o nestăvilită curiozitate față de toate formele vieții, unele contraste neașteptate de vigoare și gingășie, de seriozitate și haz, construcția liberă, degajată, relatarea lipsită de cea mai simplă aluzie la pretenție și cochetărie, alcătuiesc substanța acestor povestiri de început, cărora autorul a știut să le imprime sinceritate și căldură.

Cele două cărți în proză, apărute în 1966 : „Fructul oprit" și „A treisprezecea faptă a lui Hercule", reunind povestirile și nuvelele risipite pînă atunci prin revistele „Pionier", „Iunosti", „Nedelea", confirmă un scriitor care aduce incontestabil o undă de noutate în peisajul atît de divers al prozei sovietice contemporane.

Este vorba de faptul că volumele au impus cu evidență situarea nuvelisticii lui Iskander în zona unor tradiții cultivate cu autoritate și in maniere deosebite de Zoșcenko, Ilf și Petrov, V. Kataev.

Dacă unele dintre povestirile sale, cum ar fi „Casa de pe ulicioară", prezentă în volumul de față, probau incercarea de a-l incadra pe Iskander în familia povestitorilor care alimentează vina lirică a prozei sovietice (prin poezia ei ce nu rezultă din broderii meșteșugite și decorative, ci din substanță și finețe, dublate de o precizie a nuanțării, povestirea amintește maniera cehoviană, poate mai ales „Casa cu mezanin"), în evoluția sa ulterioară autorul pare a fi optat pentru unghiul comico-satiric.

Cu deosebire „Zodia Kozloturului", apărută și în limba română, a repurtat un veritabil succes prin resortul ei polemic susținut de un umor de bună calitate. Încercarea de precizare mai nuanțată a manierei comice la Fazil Iskander nu poate ocoli însă constatarea că și această nuvelă, copios incisivă ca subiect și detalii, este invadată de momente lirice, fluide, neostentative.

Într-o discuție organizată de revista „Voprosi literaturi", Iskander explica astfel rolul numeroaselor digresiuni lirice de la subiectul satiric propriu-zis în compoziția nuvelei sale „... ajung la concluzia că aceste momente au fost determinate, în primul rînd, de dorința de a investiga viața interioară a eroilor, de a clătina aplombul subiectului, părăsindu-l din cînd în cînd, fără ca să-i provoc vreo suferință ... Am simțit că în desfășurarea relatării despre manechinele Kozloturismului îmi este absolut necesară o gură de aer proaspăt".

Iskander mai este încă în plină căutare a unor formule, deși s-ar putea ca tocmai această căutare neliniștită să fie formula personalității sale scriitoricești. Ceea ce îi definește totuși scrisul este în primul rînd ipostaza umoristului, atitudinea simpatetică profund receptivă față de manifestările omenești, inclusiv cele excesive și, prin aceasta, eventual ridicole, atitudine subliniată de toți teoreticienii comicului, atunci cînd o deosebesc de modalitatea comică a ironiei, care presupune detașare față de obiectul vizat. Totuși, nu numai tentația risului sănătos îl face pe autor să nareze pe un

ton vesel întîmplări insolite și să exprime deliciul neobișnuitului comic. Faptele se încarcă uneori cu neașteptat conținut afectiv, autorul vădind putința de a însuma experiențele realului unei tensiuni spirituale și unei vieți estetice.

Dacă, în „Acele vremuri fericite ale obiectelor găsite", reținem îndeosebi tehnica acumulării ilariante, însușirile narative ce realizează, în linii clare și concise, portrete și sugerează o atmosferă, fără a putea trece cu vederea, desigur, acel dozaj nuanțat de ris și înduioșare, persiflaj și simpatie, în „Datornicii", comicul savuros înlesnește demascarea unei realități prozaice și meschine. Umorul spontan și iscoditor smulge aici masca de pe chipul unui personaj venal, inventiv și locvace, condus de ideea lui fixă de prosperitate personală. Fenomenul de psihologie socială este creionat cu vigoare și cu destulă amărăciune subterană, relevată, de altfel, și de finalul care, în maniera lui Cehov, folosește procedeul anticlimaxului, marcat prin adăugarea unei note emotive, necontinută în narațiunea de pînă atunci și prin care autorul comunică o atitudine lirică și filozofică.

Asemănătoare este și situația din nuvela „Să-i dăm de rușine pe falsificatorii de bani", care folosește cu suplețe atît de vechiul motiv comic „trompeur-trompé", acoperindu-l cu o substanță umană aptă să acorde semnificație morală justiției comic înfăptuite. Acordul final însă : „A zădărnici jocul fals al cuiva... e o satisfacție ascunsă care face cît multe altele fățișe. Există aici o singură primejdie. Dacă jocul fals se prelungește prea mult, poți să te înăbuși din cauza risului interior", printr-o singură frază, adaugă risului o neașteptată notă incertă, neliniștită, neliniștitoare.

Cu deosebire, povestirile publicate de Iskander în ultimii doi-trei ani în revistele „Smena" și „Novii mir", dintre care am selectat, pentru volumul de față, „Scrisoarea" și „Într-o zi de vară", permit conturarea mai fermă a manierei umoristice a prozatorului. „Scrisoarea" îl evidențiază cu deosebire pe eroul povestitor care e un spirtual, înțelept, indulgent și fără iluzii asupra dragostei, așa încît privește intangibila „primă iubire" cu un fel de melancolică ironie. Procedeele comice par a fi aici auxiliare atmosferei lirice, iar, pe de altă parte, crescendoul emoțional tensionat, afectivitatea sînt cenzurate de simțul auto-ironic al ridicolului.

„Într-o zi de vară" vădește, în construcția ei, un remarcabil simț al armoniei contrapunctate, deși aspectul tehnic, desigur, pălește în confruntarea cu materia ideatică a lucrării. Chiar dacă unele personaje și situații dau impresia de „déjà vu", aparenta facilitate subtilă cu care autorul se joacă intenționat în momente de nelămurită adîncime, aluziile fin disimulate marchează un plus de degajare în conducerea narațiunii, un plus de transparență a realismului detaliilor, faptelor, personajelor. Nu i se poate contesta nuvelei nici o eleganță lipsită de ceremonios, care nu contrazice, deci, firescul. Ținînd în primul rînd de adecvare la materia tratată, naturaletea rămîne una din principalele note distinctive ale scrisului lui Iskander.

Scriitorul este încă în formare, așadar e hazardat a ne opri asupra vreunei determinări precise sau a vreunei întrebări cu privire la evoluția ulterioară a modalității sale comice.

Cititorul va face cunoștință cu scriitorul prin nuvelele sale, care-l autorecomandă mai bine ca orice preliminarii critice.

În discuția pe care o aminteam mai sus, Iskander exprima și citeva convingeri despre valorile stilistice care evidențiază personalitatea și spiritul creator al oricărui artist : „Stilul oglindește totdeauna caracterul în întregime. Artistul poate să descrie o faptă nemuritoare, dar eu văd după stil că ființa lui nu a ajuns pînă la acea faptă, asumîndu-și-o, iar șiretenia lui, poate inconștientă, mă face să zîmbesc. În acest sens, aș putea spune : „Arată-mi cum descrii natura și voi ști ce gîndești despre oameni".

În ceea ce-l privește, semnatarul rîndurilor de față și al transpunerii în limba română și-l închipuie pe Fazil Iskander ager și amuzat, sensibil și plin de viață, simțindu-se în largul lui între oameni și împrejurări, înzestrat cu sentimentul prețios al varietății contradictorii a existenței și cu o inteligență persiflantă ce nu se complace în ținuta gravă. Și încă. Nu e un sceptic.

NATALIA CANTEMIR

ACELE TIMPURI FERICITE ALE OBIECTELOR GĂSITE...

Iată ce mi s-a întîmplat în copilărie.

Odată, într-o seară de vară, la unchiul meu s-au adunat oaspeți. Nefiind destulă băutură, m-au trimis după vin la prăvălia din apropiere, ceea ce, judecînd cu mintea de acum, nu era prea indicat din punct de vedere pedagogic. E drept că, la început, îi propuseseră fratelui meu mai mare, dar el s-a încăpățînat, fiind sigur că, în orele următoare, în prezența musafirilor nu va căpăta nici o pedeapsă, iar, pînă a doua zi, tot va face o boroboață pentru care, oricum, va trebui să dea seamă.

Alerg eu desculț pe ulița caldă, nepietruită. Într-o mînă țin sticla, în alta — banii. Îmi amintesc, de parcă a fost ieri : sînt însuflețit de un fel de entuziasm neobișnuit. Se înțelege, nu era bucuria cumpărăturii pe care urma să o fac, pentru că pe atunci nu manifestam vreun interes deosebit pentru asemenea probleme. Și astăzi, de altfel, interesul meu e suficient de moderat.

Prin ce e minunat vinul? Tocmai prin faptul că, atunci cînd bem cu prieteni, el ne înăbușă grijile personale și intensifică tot ce avem comun, tot ceea ce ne leagă. Și chiar dacă un necaz sau o neplăcere sînt cele

care ne leagă, vinul, ca și arta, care transfigurează durerea, ne împacă cu noi, și unul cu altul, și ne dă puterea să trăim și să sperăm. Încercăm bucuria înnoitoare a cunoașerii reciproce, devenim conștienți de sentimentul că sîntem oameni, că sîntem împreună.

A bea cu oricare alt scop e, pur și simplu, o lipsă de cultură. Iar efuziunile singuratice în tovărășia exclusivă a sticlei le-aș putea compara doar cu o contrabandă pe scară mare, sau cu vreo perversiune. Cel care bea de unul singur ciocnește cu diavolul.

Repet — pe drumul spre prăvălie mă cuprinsese o emoție ciudată. Alergam, privind tot timpul sub picioare : mi se năzărea că zăresc un pachet de bani. Pachetul îmi apărea din timp în timp, în fața ochilor și chiar mă opream, pentru a mă convinge dacă e aievea. Eu înțelegeam că toate acestea mi se par doar, dar vedeam banii așa de limpede, încît nu mă puteam stăpîni. Convingîndu-mă că nu-i nici un pachet de bani, continuam să cred cu și mai mare ardoare că trebuie, totuși, să găsesc niște bani și zburam mai departe.

Am suit în fugă treptele de lemn ale prăvăliei care trona ca pe un fel de tribună și i-am împins grăbit vînzătorului banii și sticla. Pînă să-mi aducă vinul, m-am uitat pentru ultima dată sub picioarele mele și am văzut un pachet de bani, înfășurați de-a curmezișul cu o bancnotă de circulație antebelică.

Am ridicat banii, am smuls sticla și am rupt-o de fugă înapoi, pe jumătate mort de frică și de bucurie.

— Bani, am găsit bani ! am urlat eu năpustindu-mă în cameră. Musafirii au sărit în picioare, unii nervoși, alții întrucîtva jigniți. S-a produs o zăpăceală. În pachet erau mai mult de o sută de ruble .

— Alerg și eu ! a strigat fratele meu, aprinzîndu-se de la flacăra întîrziată a norocului meu.

— Dă-i viteză ! a strigat unchiul Iura, care era șofer. Eu am fost primul care am spus că trebuie să bem. Am mînă ușoară.

— Chiar prea ușoară, a observat cu maliție veșnic calma mătușă Sonia.

— Odată, la noi, la Labinsk . . . , — a început unchiul Pașa. El povestea întotdeauna sau despre ulcerul lui

stomacal, sau despre felul cum trăiseră mai înainte în Cuban. Începea cu felul cum trăiseră mai înainte în Cuban și termina cu ulcerul, sau invers. De data asta însă unchiul Iura l-a întrerupt.

— Eu am spus primul! Mie mi se cuvine aldămașul! se agita el. Cînd se pornea, cu greu putea să fie oprit.

— De ce ai spus că ai fost primul? Eu, de exemplu, nu te-am auzit, i-a replicat mohorît unchiul Pașa.

— Doar tu singur ne-ai povestit cum te-a lovit un cazac alb cu sabia peste ureche!

— Peste urechea stîngă, ori tu stai în dreapta mea, a spus unchiul Pașa, satisfăcut de faptul că l-a pus în încurcătură pe unchiul Iura, și, din obișnuință, și-a îndoit urechea cu palma lui enormă, muncită. Deasupra urechii, avea o adîncitură în care putea să încapă cu ușurință o alună. Toți au privit cu respect cicatricea lăsată de sabia căzăcească.

— Îmi amintesc ca acum, ne aflam noi lîngă Tihoreţk — a încercat să se desfășoare unchiul Pașa, folosindu-se de faptul că atenția oaspeților era concentrată asupră-i, dar unchiul Iura l-a întrerupt din nou.

— Dacă nu mă credeți, să spună el singur, — și toți s-au întors spre mine.

Pe vremea aceea, îl iubeam pe unchiul Iura, ca și pe toți cei care stăteau în jurul mesei. Doream ca toți să se bucure de norocul meu, ca toți să participe deopotrivă la fericirea mea și nimeni să nu aibă un avantaj în plus.

— Toți au spus — am rostit eu cu fervoare.

— Eu nu spun că n-au spus toți, dar cine a fost primul — nu s-a lăsat unchiul Iura, dar vocea lui s-a pierdut în zgomotul general, pentru că toți începuseră să aplaude cu bucurie; prea se străduia totdeauna unchiul Iura să iasă în frunte.

— O, Allah, spuse Alihan, cel mai pașnic și cel mai liniștit om, pentru că era vînzător de coșuri, băiatul a găsit banii, iar ei se ceartă. Mai bine să bem în sănătatea lui, ce ziceți?

Bărbaţii, adunaţi în jurul mesei, au început, întrerupîndu-se zgomotos unul pe altul, să toasteze în sănătatea mea.

— Totdeauna am ştiut că o să iasă om din el...

— Fie ca această cupă mică...

— Tineretul are la noi toate căile deschise...

— Pentru copilăria fericită...

— Căi, dar ce căi? Asfaltate!

— Pentru viaţa noastră, — a proclamat ultimul unchiul Fima — noi ne-am bătut ca nişte lei şi partea leului a rămas pe cîmpul de luptă.

— Va fi ca dumneata, un învăţat — a intervenit mătuşa ca să-l liniştească.

— Ba chiar mai mult, — a strigat unchiul Fima şi, aruncîndu-mă în înălţimi nemaipomenite, şi-a băut paharul pînă la fund. Unchiul Fima era cel mai cult om de pe strada noastră şi de aceea se îmbăta mai repede ca toţi ceilalţi.

Eram entuziasmat. Vroiam să le dovedesc pe loc cît de mult îi iubesc pe toţi. Aş fi vrut să le dau cuvîntul meu de pionier că am să le găsesc la fiecare dintre ei şi am să le înapoiez tot, absolut tot ce au pierdut vreodată în viaţă. Poate că nu gîndeam în această formulare, dar precis gîndeam în acest sens. Numai că n-am reuşit să le spun nimic pentru că a sosit mama, care, neacordînd dinadins nici o atenţie veseliei generale, m-a smuls de acolo ca pe o ridiche din strat.

Mamei nu-i plăcea de loc ca eu să nimeresc la aceste adunări sărbătoreşti, iar, de data aceasta, pe deasupra, era şi jignită de faptul că alergasem cu banii găsiţi pe lîngă casa noastră, fără să mă opresc.

— Eşti ca tatăl tău, te vei strădui mai mult pentru alţii, — mi-a spus ea în timp ce coboram scările.

— Mă voi strădui pentru toţi — i-am răspuns.

— Asta nu prea se întîmplă — a spus ea trist, gîndindu-se la ceva numai de ea ştiut.

In momentul acela, a dat peste noi fratele meu, care se înapoia din expediţiile lui de căutare. Se vedea, după figura lui, că la loterie nu pot avea şansă două numere unul după altul.

— Ai arătat toţi banii ? m-a întrebat el trecînd pe lîngă mine.

— Da — am răspuns eu cu mîndrie.

— Ce mai prost, — mi-a trîntit-o el şi a luat-o la fugă.

Aceste mici neplăceri nu puteau să-mi înăbuşe marea bucurie interioară. În inima mea, am hotărît că tuturor insuccesele şi tuturor pierderilor din casa noastră le-a sunat sfîrşitul. Din moment ce eu am putut să găsesc atîţia bani din senin, cîte alte lucruri n-aş putea găsi, dacă voi căuta tot timpul. Pămîntul e plin de comori deasupra si dedesubt, numai să nu umbli cu capul în traistă şi să nu-ţi fie lene să te apleci.

În dimineaţa următoare, mi-au cumpărat din banii găsiţi un minunat veston marinăresc cu ancoră, pe care l-am purtat cîţiva ani. În aceeaşi zi, vestea despre banii găsiţi s-a răspîndit în curtea noastră şi departe, peste graniţele ei. Veneau să mă felicite, să afle amănunte despre această fericită întîmplare. Femeile mă priveau cu un fel de curiozitate, evaluîndu-mă, şi se vedea limpede în ochii lor că nu s-ar da în lături să mă înfieze sau, în caz extrem, să mă împrumute pentru un timp.

De zeci de ori povestisem cum am găsit banii, fără să uit să amintesc presimţirea.

— Eu simţeam acest lucru, — le spuneam eu — mă uitam tot timpul pe jos şi vedeam bani.

— Acum nu mai simţi ?

— Acum nu — recunoşteam eu cinstit.

Fusese, într-adevăr, o mică minune. Astăzi mă gîndesc că vreun şofer zăpăcit — şoferii se opreau deseori la prăvălia aceea să bea bere — a pierdut pachetul acela. Pe urmă, pe drum, şi-o fi dat seama şi semnalele lui de alarmă au fost corect descifrate de creierul meu înfierbîntat.

În aceeaşi zi a venit o femeie din curtea vecină care a felicitat-o pe mama şi, după aceea, a anunţat-o că i s-a rătăcit o găină.

— Şi ce-aş putea eu să fac ? a întrebat-o mama aspru.

— Rugaţi-l pe fiul dumneavoastră să o caute — a spus ea.

— Pentru dumnezeu, încetați o dată, — a răspuns mama, băiatul a găsit și el o dată niște bani și acum n-o să aibă liniște o sută de ani.

Ele vorbeau pe săliță, iar eu din casă, trăgeam cu urechea. În acel moment, n-am mai rezistat și am întredeschis ușa.

— Am să vă găsesc găina — am spus eu, privind-o cu îmbărbătare de după spatele mamei. Cu două zile în urmă, mi se rostogolise mingea în pivnița vecină. Scoțînd-o de acolo, observasem o găină, și, întrucît nimeni din curtea noastră nu-și pierduse găinile, am dedus că trebuie să fie tocmai găina întrebată. Simt că ea se găsește în această pivniță — am spus eu, după o pauză de concentrare.

— Nu-i nici o găină acolo — a protestat pe neașteptate stăpîna pivniței. Ea întindea rufele în curte și, după cît se pare, a ascultat convorbirea noastră.

— Trebuie să fie — am spus eu.

— N-ai de ce să te bagi acolo, să împrăștii lemnele, ba să mai dezlănțui vreun incendiu — a început ea să mă toace la cap.

Eu am luat chibriturile și m-am strecurat în pivniță. Ușa de intrare era încuiată, dar la capătul opus se afla o groapă prin care am și pătruns.

În pivniță era întuneric, de la gaură pătrundea doar o fîșie slabă de lumină și trebuia să merg ghemuit.

— Ce face el acolo? a întrebat cineva afară.

— Caută o comoară, a răspuns Sonika, acea nepricepută tovarășă de drum a copilăriei mele. A găsit acolo un milion de ruble.

Aprinzînd cu prudență chibriturile și uitîndu-mă peste tot, am ajuns la locul unde văzusem găina. Ea era acolo. S-a ridicat și, întinzîndu-și capul ca o oarbă, a privit în direcția mea. Am ghicit că ea s-a apucat de clocit în această pivniță. Găinile din oraș își caută pentru clocit cîte un cotlon retras, ascuns privirilor. Nu era de loc greu s-o prind pe întuneric. Am pipăit cuibul pe care și-l făcuse pe un braț de paie și am început să adun cu grijă ouăle calde în buzunare. Pe urmă m-am retras cu fereală. Mergeam, de data aceasta, spre lumină, de aceea puteam să nu mai aprind chibrituri.

Văzînd-o în mîinile mele, stăpîna ei a început să cotcodăcească de bucurie o dată cu găina.

— Şi încă asta nu-i totul — am spus eu, încredinţîndu-i găina.

— Dar ce mai este ? m-a întrebat ea.

— Iată, i-am răspuns eu şi am început să scot ouăle din buzunar. Văzînd ouăle, găina nu ştiu de ce s-a supărat, deşi eu doar nu mă ferisem de ea cînd i le luasem din pivniţă. Se prea poate însă ca acolo, în întuneric, ea să nu fi observat. Femeia şi-a strîns ouăle în şorţ şi, ţinînd găina subsuoară, a ieşit din curte.

— Să vii pe la mine cînd se coc smochinele — mi-a strigat ea din poartă.

De atunci, eu am căutat permanent cîte ceva şi am găsit adesea lucruri neaşteptate, aşa încît mi-am cucerit gloria unui fel de găsitor necesar în gospodărie. Îmi amintesc că o rudă de-a noastră, un om plin de ciudăţenii, cînd şi-a pierdut capra, a vrut să mă ia la ţară la el, ca s-o caut cum trebuie. Eu eram încredinţat că-i voi găsi capra, dar mama nu m-a lăsat, temîndu-se să nu mă rătăcesc eu însumi prin pădure.

Am găsit multe alte lucruri, pentru că tot timpul căutam şi pentru că toţi erau convinşi că pot şi ştiu să găsesc.

Acasă găseam aşchiile coapte în pîine, acele înfipte în pernuţe de femei distrate, vechi chitanţe de impozite şi obligaţiuni de-ale noului împrumut.

Una din vecinele noastre îşi pierdea adesea ochelarii şi mă chema să-i caut. Eu îi găseam rapid, atunci cînd nu reuşise să-i mătur din cameră împreună cu gunoiul. Dar, şi în acest caz, îi găseam la lada de gunoi, pentru că pisicile care-şi făceau de lucru pe acolo nu se atingeau de ei. Vecina îşi pierdea însă prea des ochelarii, aşa că, pînă la urmă, am sfătuit-o să-şi cumpere o pereche de rezervă, pentru ca, atunci cînd îi pierde pe primii, să-i poată căuta cu ajutorul celor de rezervă. Ea a făcut întocmai şi un timp totul a fost bine, dar pe urmă a început să-şi piardă şi ochelarii de rezervă, aşa că munca mea s-a dublat şi eu am fost nevoit să-i ascund aceşti ochelari de rezervă.

Îmi făcea mare plăcere să le dăruiesc celor din jur lucrurile pe care le pierdeau. Îmi pusesem la punct un sistem de căutare care consta în faptul că lucrurile pier-

dute trebuie căutate întîi acolo unde au fost sau le este locul de obicei, şi abia pe urmă acolo unde n-au fost niciodată şi nici nu pot fi puse vreodată.

Mult mai tîrziu am aflat că acest lucru se numeşte unitatea dialectică a contrariilor.

Dacă oamenii din jurul meu încetau să mai piardă cîte ceva, eram obligat să creez artificial ocaziile de găsire.

Seara, ca un administrator, dădeam ocol curţii şi ascundeam lucrurile uitate. Cel mai adesea era vorba de rufe uitate pe frînghie. Le aruncam pe crengile pomilor şi apoi, în ziua următoare, cînd mi se solicita ajutorul, după oarecari meditaţii şi după ce-i supuneam la un interogatoriu succint, unde şi ce fusese atîrnat pe frînghie, ca şi cum aş fi rezolvat o ecuaţie ţinînd cont de viteza vîntului şi direcţia lui, le indicam gospodinelor uimite rufele, trăgîndu-le eu însumi din crengile copacilor. Desigur, nu eram aşa de prost ca să-mi repet acelaşi număr prea des. Dar şi pierderile adevărate erau mult mai numeroase.

În tot acest timp, a fost un singur caz cînd un lucru găsit de mine nu i-a făcut bucurie stăpînei lui. Iată cum s-a întîmplat.

În curtea noastră, locuia o fată pe care o chema Liuba. Ea stătea aproape întreaga zi la fereastră şi, zîmbindu-le celor care treceau pe stradă, îşi pieptăna şi răspieptăna părul cu un pieptene aurit, pe care eu, greşit, îl socoteam pe atunci de aur. Lîngă ea se afla un gramofon întors cu pîlnia îndoită spre stradă. El cînta aproape permanent unul şi acelaşi cîntec :

Liuba, Liubuşka,

Liubuşka, porumbiţa mea . . .

Gramofonul era oglinjoara din basmul cu „Albă ca zăpada", tot timpul vorbea despre stăpîna lui. În orice caz, eu eram încredinţat de asta, şi Liubuşka de asemeni, judecînd după mutrişoara ei zîmbăreaţă.

Odată, vara, în grădiniţa destul de retrasă de lîngă casa noastră, am găsit în iarbă pieptenele Liubuşkăi. Eram sigur că e pieptenele ei, pentru că nu văzusem niciodată altul la fel. În aceeaşi seară, mă plimbam prin

curte, aşteptînd să se iste panica şi să fiu solicitat să caut pieptenele pierdut.

Dar Liubuşka nu se zărea şi nu se anunţa nici un fel de panică. Dimineaţa următoare am fost şi mai uimit, nedescoperind nici un trimis special lîngă patul meu.

Am hotărît că pieptenele de aur fusese pierdut de altcineva. Totuşi, trebuia să mă conving că pieptănul Liubei se află la locul ştiut. Parcă făcîndu-mi în ciudă, o zi întreagă ea n-a apărut la fereastră. S-a ivit abia seara, dar acum gramofonul cînta cu totul altceva.

Nu ştiam ce fel de cîntec era acesta, dar înţelegeam că gramofonul nu i se mai adresează ei. Era un cîntec trist, iar atunci cînd Liubuşka s-a întors cu spatele la fereastră şi am văzut că în părul ei nu se află nici un fel de pieptene, am înţeles că gramofonul deplînge, alături de ea, pierderea suferită.

Mama şi tatăl ei stăteau la altă fereastră, sprijiniţi comod cu coatele pe pervaz.

— Liuba, am întrebat eu, după ce am aşteptat să se termine placa, n-ai pierdut nimic?

— Nu, a spus ea speriată şi a atins cu mîna părul, tocmai în locul unde mai înainte îşi înfigea pieptănul.

Şi, în acelaşi timp, nu ştiu de ce s-a înroşit puternic, încît era clar că ştie despre ce-i vorbesc. Nu înţelegeam însă de ce ascunde pierderea.

— Dar asta n-ai pierdut cumva — am spus cu aerul unui vrăjitor, uşor obosit de atîţia gură-cască şi am scos din buzunar pieptenele de aur.

— Spion blestemat — mi-a strigat ea pe neaşteptate şi, smulgîndu-mi pieptenele, a fugit în altă cameră. Era ca o ofensă absolut absurdă şi absolut prosteaşcă.

— Proasto, — i-am strigat eu pe fereastră, străduindu-mă s-o ajung cu vocea din urmă — trebuie să citeşti cărţi, o să afli ce-i acela spion.

M-am întors să plec, dar tatăl ei m-a strigat. Era singur la fereastră, pentru că mama Lubuşkăi fugise după ea.

— Ce s-a întîmplat? a întrebat el, aplecîndu-se pe fereastră.

— După ce că şi-a pierdut pieptenele în grădină, tot ea se supără — am spus eu şi m-am îndepărtat jignit şi

tot nedumerit în privinţa celor întîmplate. În seara aceea, Liuba a căpătat o păruială pe cinste.

Pe urmă, în casa lor a apărut un aviator şi o nouă placă cu „Oraşul iubit".

După o săptămînă, aviatorul a plecat cu Liubuşca şi acum rămăsese mama ei să-şi petreacă tristeţea la geam alături de gramofon, care plîngea ca un dulău credincios şi o tot chema : „Liuba, Liubuşka . . ."

Cît despre mine, mi-am continuat investigaţiile, cucerind noi şi noi pămînturi nedescoperite.

Cel mai interesant era să cauţi pe malul mării după furtună. Am găsit acolo o curea marinărească cu cataramă, o cataramă fără curea, gloanţe încărcate din timpul războiului civil, scoici de toate dimensiunile posibile şi chiar un delfin mort. Odată am găsit o sticlă, aruncată de furtună, dar, nu ştiu de ce, n-avea nici o scrisoare în ea, aşa că am vîndut-o la sticle vechi.

Aproape de oraş, pe malul rîului Kelasuri, am găsit un întreg banc de nisip aurifer. Stînd pînă la genunchi în apa rece, albăstruie, spălam zile întregi nisipul. Adunam nisipul în palmă, îmi umpleam căuşul mîinilor cu apă şi aplecînd palmele, priveam cum se scurge apa. Scînteioarele aurii lamelate se aprindeau în palma mea, apa îmi gîdila degetele, iar pe fundul bancului, prin apa străvezie-străvezie, tremurau pete de soare ca nişte iepuraşi şi-mi era bine, şi eram fericit ca niciodată.

Pe urmă, mi s-a spus că nu este aur, ci mică, dar senzaţia pe care mi-au lăsat-o apa rece de munte, soarele fierbinte, fundul străveziu al bancului, şi fericirea potolită a stăruinţei nu s-au şters.

Dar iată, vreau să vă povestesc despre un alt caz ciudat, cînd am găsit ceva.

Între noi, băieţii, exista, pe atunci, un joc : cine se afundă în apă mai adînc. La o adîncime de doi metri, de exemplu, începeam să plonjăm, înaintînd în adîncime cît ne ajungea respiraţia.

În acea zi, mă întreceam în felul acesta cu un ştrengar în dreptul Plajei cîinilor. Plaja aceasta se numeşte şi astăzi astfel, poate din cauza faptului că acolo se interzicea categoric scăldarea cîinilor, sau poate din cauză că, totuşi, în ciuda interdicţiilor aspre, unii îşi spală cînii

acolo. Şi, iată, mă scufund pentru ultima oară. Ajung la fund, vreau să iau un pumn de nisip şi aproape că dau cu nasul într-o placă mare de piatră pe care am reuşit să observ un desen reprezentînd doi oameni.

— O piatră antică cu desen — am strigat eu buimăcit, ieşind la suprafaţă.

— Minţi ! mi-a spus amicul, înotînd spre mine şi privindu-mă drept în ochi.

— Pe cuvînt de cinste ! m-am înverşunat eu. O piatră mare şi pe ea oameni primitivi.

Am început să ne cufundăm cu rîndul şi aproape de fiecare dată am văzut în amurgul de sub ape placa de piatră albă cu un desen neclar, care părea să contureze doi oameni. Pe urmă, ne-am cufundat împreună, încercînd s-o desprindem, dar ea nici nu s-a clintit.

În sfîrşit, îngheţaţi, am ieşit din apă. Eu mi-am însemnat precis locul unde ne cufundasem. Era tocmai între geamandură şi un vechi pilon care se ridica din valuri.

După cîteva zile, am început şcoala şi eu i-am povestit unui profesor de-al nostru despre piatra pe care o găsisem în apă. Ne preda geografia şi istoria şi era un om puternic cu picioarele pipernicite. Un Hercule în cîrje. Toată fiinţa lui răspîndea forţă intelectuală şi corectitudine sufletească. La mînie, era înspăimîntător. Noi, copiii, îl iubeam nu numai pentru faptul că ne povestea extrem de interesant, ci şi pentru că avea faţă de noi o atitudine plină de seriozitate, lipsită de acea condescendenţă neglijentă, în spatele căreia copiii intuiesc totdeauna fără greş indiferenţa.

— Trebuie să fie o „stelă" de pe vremea grecilor antici, a spus el după ce m-a ascultat cu atenţie, ai descoperit un lucru remarcabil.

Am hotărît să ne ducem acolo după ore şi, dacă e posibil, s-o smulgem apelor. „Stelă", — repetam eu în sinea mea cu nespusă mulţumire. Orele de clasă au trecut în această aşteptare sărbătorească a expediţiei.

Şi, iată-ne pe malul mării. În calitate de forţă fizică, a fost trimis cu noi instructorul sportiv. La început, el n-a vrut să meargă, dar directorul l-a convins pînă la urmă. Instructorul sportiv n-avea frică de nimeni în şcoală,

pentru că așa cum afirma adesea, putea să fie solicitat în orice moment să lucreze ca antrenor de box. Noi socoteam că dintr-o lovitură el poate face cnocaut întregul consiliu pedagogic. Probabil de asta avea veșnic pe față o oarecare expresie batjocoritoare față de tot ceea ce se petrecea în școală, parcă în așteptarea acelui moment cînd va trebui să-și execute lovitura necruțătoare.

În timpul orelor de sport, dacă cineva nu-l asculta, putea să se trezească cu un ghiont egal, ca forță de șoc, cu saltul de pe terenul stadionului în curtea bine bătătorită a școlii. Fiecare dintre noi reușise să se convingă de acest lucru.

Ne-am dezbrăcat și ne-am risipit în mare. Pe țărm a rămas numai profesorul. El stătea în cămașa lui albă ca zăpada cu mînecile suflecate și, sprijinindu-se în cîrje, aștepta.

În ajun, se dezlănțuise o furtună și eu mă temeam ca marea să nu fie tulbure, dar ea s-a dovedit a fi la fel de liniștită și străvezie ca și în ziua descoperirii.

Am înotat cel dintîi spre locul știut, m-am cufundat, dar n-am văzut nimic. Lucrul acesta nu m-a neliniștit, pentru că aș fi putut să nu plonjez tocmai exact. Am tras aer în piept și am plonjat din nou. Din nou am ajuns la fund și din nou n-am văzut nimic. Imprejurul meu sforăiau, chicoteau și se stropeau băieții din clasa noastră. Majoritatea dintre ei, pur și simplu, se jucau, bălăcindu-se, dar unii plonjaseră într-adevăr pînă la fund, pentru că aduseră nisip și se împroșcau unul pe altul. Nimeni nu văzuse placa. Am înotat pînă la geamandură, să văd dacă nu cumva ea se deplasase, dar nu, plutea ferm legată de odgonul ei.

A sosit înotînd instructorul sportiv. El întîrziase întrucîtva, deoarece își îmbrăcase chiloții de baie.

— Ei, unde ți-e statuia — m-a întrebat el, pufăind de parcă i-ar fi fost cald în apă.

— Aici ar trebui să fie — i-am arătat eu cu mîna.

El a tras aer în piept și, răsucindu-se viguros, s-a dus la fund ca un torpilor. Plonja și înota, trebuie să recunosc, pe cinste. N-a apărut multă vreme și, în sfîrșit, a izbucnit ca o explozie.

— Aţi tulburat toată apa — a spus el scuipînd şi suflînd apa pe nări... Ei, scheleţilor, ia luaţi-o din loc! a urlat el şi, lovind apa cu mîna strînsă căuş, a trimis o jerbă de apă în partea băieţilor.

Ei au înotat mai aproape de mal, iar noi doi am rămas să ne înfruntăm.

— Ascultă, nu cumva inventezi? m-a întrebat el cu asprime, continuînd să pufăie, de parcă i-ar fi fost cald în apă.

— Doar nu sînt nebun — am spus eu.

— De unde să ştiu eu — a răspuns el privind în apă, de parcă ar fi căutat o gaură pe unde să-i fie mai uşor să plonjeze. In sfîrşit, găsind-o, a tras aer în piept şi s-a cufundat. De data aceasta, a reapărut cu o bucată ruginită de pilon.

— Nu cumva e ăsta? m-a întrebat el, holbîndu-şi ochii cu încordare.

— Ce, sînt nebun? am spus eu. E o placă de piatră cu un desen cu oameni pe ea.

— De unde să ştiu eu — a spus el şi, aruncînd fierul ruginit, a plonjat din nou.

Rămînînd singur, mi-a trecut prin minte că a venit timpul s-o şterg la ţărm, dar ruşinea faţă de profesor a fost mai puternică decît frica. Doar o văzusem aici, nu putea să dispară nicăieri!

— Pfu! Drace! a urlat el de data aceasta, făcînd un salt speriat din apă.

— Ce s-a întîmplat? l-am întrebat eu şi m-am speriat la rîndul meu. Am crezut că l-a plesnit un cal de mare sau mai ştiu eu ce.

— Ce s-a întîmplat, ce s-a întîmplat?! Am uitat să trag aer, iată ce s-a întîmplat, a sforăit el, îngînîndu-mă cu mînie.

— Singur aţi uitat, iar eu sînt de vină — i-am spus eu, atins întrucîtva de faptul că mă îngînase.

Instructorul a vrut să-mi spună ceva, dar n-a mai reuşit.

— Ce căutaţi? a întrebat o fată necunoscută, înotînd prudent spre noi.

— Ziua de ieri — a spus supărat instructorul, dar, întorcîndu-se, s-a topit dintr-o dată : — O statuie antică grecească... Poate că plonjați cu noi?

— Nu știu să plonjez, a spus ea cu un zîmbet idiot, de parcă l-ar fi invitat s-o învețe. Avea pe cap o băsmăluță roșie, iar instructorul își fixase privirile cu o încîntare mută pe această băsmăluță, de parcă s-ar fi mirat de unde a putut ea să și-o procure.

— Dar dumneavoastră de unde sînteți? a întrebat el nici una nici două, de parcă de unde era băsmăluța stabilise deja.

— De la Moscova, dar de ce întrebați? a răspuns fata și, pentru orice eventualitate, a privit spre țărm, cumpănind, în sinea ei, dacă nu-i primejdios să discuți cu bărbați străini la asemenea adîncime.

— Aveți noroc, — spuse instructorul — vă voi învăța să plonjați.

— Nu, a zîmbit ea cu mai mult curaj de data aceasta — mai bine mă uit cum căutați dumneavoastră.

— Dacă nu mai ies la suprafață, considerați că m-ați făcut cnocaut — a spus el, lipind de zîmbetul ei un alt zîmbet, pe care l-a dus pînă la dimensiuni nerușinate.

S-a răsucit cu deosebită vigoare și s-a dus la fund. Eu am înțeles că de-acum începe jocul de-a puia-gaia și el n-o să mai aibă nici un chef de căutat piatra.

— Ați văzut, într-adevăr, o statuie? m-a întrebat fata și, scoțînd o mînă din apă, a început să-și bage șuvițele de păr sub băsmăluță, cu degetul mic, care, din prostie, i se părea probabil că e mai puțin ud.

— Nu o statuie, ci o „stîlpă", am corectat-o eu, privind cum se înfrumusețează fără rușine pentru instructorul sportiv.

— Ce mai e și asta? m-a întrebat ea, continuîndu-și silințele în înfrumusețare.

Mă hotărîsem, la rîndul meu, să iau măsuri pînă ce el nu apare.

— Nu ne deranjați, — am spus eu — ce, n-aveți destulă mare? Înotați mai departe.

— Băiatule, te rog să nu fii obraznic, mi-a răspuns ea cu înfumurare, de parcă ar fi discutat cu mine de la fereastra propriului castel. Repede s-au mai înțeles. Ea

știa că instructorul sportiv, apărînd la suprafață mai tîrziu sau mai devreme, va fi, în orice caz de partea ei.

Instructorul a reapărut exuberant ca un dansator ce se prinde în cerc. Deși fusese îndelungă vreme sub apă, era un plonjor pierdut, pentru că acum nu se mai cufunda pentru noi, ci pentru ea.

— Ei, ați văzut-o? l-a întrebat ea, de parcă ar fi fost prieteni de cînd lumea, și chiar s-a apropiat de el puțin.

— A, — spuse el, trăgînd aer — niște fanteziști! Așa îi denumea el pe oamenii lipsiți de forță fizică și, în general, pe cei care nu sînt buni de nimic. Haideți, mai bine, să înotăm.

— Hai, dar nu prea departe — a căzut ea de acord, poate tocmai ca să-mi facă mie în ciudă.

— Și cum rămîne cu piatra? am rostit eu, amintindu-i cu melancolie de datorie.

— Am să-ți dau acuș un ghiont de-ai să nimerești dintr-o dată sub piatra ta — m-a lămurit el liniștit și amîndoi s-au depărtat înotînd. Un cap negru pe o ceafă zdravănă, bronzată, alături de băsmăluța roșie.

M-am uitat spre țărm. Mulți băieți stăteau întinși pe nisip și se încălzeau. Profesorul stătea încă în cîrjele lui, așteptînd să găsesc placa. Dacă nu m-aș fi întîlnit chiar ieri cu prietenul împreună cu care o descoperisem, poate că aș fi hotărît că totul mi s-a năzărit.

Am mai făcut vreo zece plonjoane și am pipăit tot fundul de la geamandură pînă la pilon. Dar placa blestemată se pitise pe undeva. In tot acest timp, profesorul nostru mă strigase de cîteva ori, dar nu l-am auzit prea bine și m-am făcut că nu-l aud de loc. Mi-era rușine să ies din apă, nu știam ce să-i spun.

Obosisem destul de tare, înghețasem și înghițisem o mulțime de apă. De fiecare dată îmi era tot mai silă să plonjez. Deja nu mai atingeam fundul, ci mă cufundam numai în apă, ca să nu fiu văzut. Mulți băieți se îmbrăcaseră, unii plecaseră acasă, dar profesorul stătea și aștepta.

Instructorul sportiv și fata ieșiseră deja din apă și el își mutase hainele lîngă fată și stăteau alături, conversînd și aruncînd pietricele în apă.

Speram că ai noștri se vor plictisi de așteptat și vor pleca, iar atunci voi putea ieși din apă. Dar profesorul nu pleca, iar eu continuam să mă cufund.

In timpul acesta, instructorul reușise să-și pună pe cap băsmăluța fetei. Pînă ce să mă dumiresc eu de ce și-o fi legat capul cu băsmăluța aceea, pe neașteptate el s-a ridicat în mîini, iar ea urmărea, pe ceasul lui, cîte minute poate să reziste. El a stat îndelung în mîini și chiar discuta cu fata din poziția aceea, ceea ce ei, desigur, îi făcea mare plăcere.

L-am admirat și eu cu mîhnire, dar, în clipa aceea, profesorul meu m-a strigat tare și eu, din cauza surprizei, m-am uitat spre el. Privirile noastre s-au întîlnit. Nu-mi mai rămăsese nimic altceva decît să înot spre țărm.

— Ai înghețat de tot! a țipat el, cînd am ajuns aproape de mal.

— Nu mă credeți, nu-i așa? l-am întrebat eu, clănțănind din dinți și am ieșit din apă.

— De ce să nu te cred, a răspuns el sever, aplecîndu-se în față și strîngînd mai tare cîrjele cu mîinile lui de gladiator, dar se poate să stai în apă așa de multă vreme? Culcă-te imediat!

— A fost un băiat cu mine, — i-am spus eu cu o voce respingătoare de ghinionist — am să vi-l arăt chiar mîine.

— Culcă-te! mi-a poruncit el și a făcut un pas spre mine. Dar eu continuam să stau în picioare, pentru că simțeam că nici așa nu voi reuși să-l conving decît cu mare greutate, dar încă dacă mă mai culc...

— Poate că a smuls-o băiatul acela? a întrebat un coleg le-al meu. Era o cale ademenitoare. M-am uitat la profesor și din ochii lui am înțeles că el așteaptă numai adevărul și că adevărul va fi tocmai ceea ce am să-i spun eu și, de aceea, n-am putut să mint. Mîndria, pentru încrederea pe care mi-o arăta, nu mi-a permis.

— Nu, am spus eu, regretînd, ca totdeauna în asemenea cazuri, faptul că nu mint, eu l-am văzut pe băiatul acela chiar ieri, mi-ar fi spus...

— Poate că a furat-o vreun pește? a adăugat același coleg, sărind într-un picior pentru a-și scoate apa din urechi.

Era prima pietricică, știam eu, după care se va rostogoli o avalanșă de batjocuri, dar profesorul i-a oprit cu o privire, spunîndu-le :

— Dacă n-aș fi crezut, n-aș fi venit aici. Pe urmă, a privit gînditor marea și a adăugat : — Poate că, în timpul furtunii, a fost acoperită de nisip, sau a fost mutată din loc.

Și totuși, după cincisprezece ani, placa mea de piatră a fost găsită nu prea departe de locul unde o văzusem prima oară. Și a găsit-o tocmai fratele prietenului meu. Așa încît, de data aceasta, ea nu s-a depărtat prea tare de mine.

Cunoscătorii spun că e o rară și prețioasă operă de artă, o piatră de mormînt cu un basorelief trist și delicat. Imi amintesc cu emoție și mîndrie de profesorul nostru, de capul lui creț cu frumosul nas coroiat de zeu elin, un zeu cu picioarele tăiate.

... Deși mările noastre nu au flux și reflux, pămîntul copilăriei este un țărm umed și misterios ca acela de după reflux, pe care poți găsi cele mai neașteptate lucruri.

Și eu am căutat permanent, și poate că de aceea am devenit cam împrăștiat. Iar apoi, cînd am devenit matur, adică atunci cînd deja aveam ce pierde, am înțeles că toate întîmplările fericite din copilărie, cînd găsești ceva, constituie un fel de credit al soartei, pentru care trebuie să plătim la maturitate. Ceea ce este pe deplin echitabil.

Și am mai înțeles ceva : toate lucrurile pierdute pot fi găsite — chiar iubirea, chiar și tinerețea. Numai conștiința pierdută n-a mai fost găsită de nimeni, niciodată.

Gîndul acesta nu-i chiar așa de trist cum poate să pară, dacă luăm în considerație că ea nu poate fi pierdută din simplă neatenție.

DATORNICII

Cel care umblă să împrumute bani nu-ți trimite niciodată telegrame de avertizare. Totul se petrece pe neașteptate, totul se bazează pe surpriză.

Un asemenea individ te provoacă la o discuție pe tema general-culturală sau chiar casnică, îți ascultă cu cea mai respectată atenție considerațiile și, cînd s-a stabilit între voi o caldă înțelegere comună asupra tuturor problemelor abstracte, folosind prima pauză ivită în conversație, face un salt ușor din înălțimile casnice

— Pentru că veni vorba , nu-mi pasezi vreo sută de lei pentru două săptămîni ?

O asemenea trecere bruscă are o influență extrem de apăsătoare asupra fanteziei, așa că, pe moment, nu poți inventa nimic. In primul rînd, e de neînțeles de ce „pentru că veni vorba"? Dar așa e soiul acesta de oameni care umblă după împrumutat bani, orice ocazie o socotesc cum nu se poate mai potrivită.

Primele două secunde, cele mai prețioase, trec în această stare de confuzie... și asta strică totul. Insuși faptul că nu i-am răspuns imediat dovedește că am bani. In asemenea împrejurări, este extrem de dificil să demon-

strezi că tu însuți ai nevoie de banii tăi. Nu se mai poate însă face nimic, trebuie să te execuți.

Desigur, se întîmplă, unii indivizi ciudați dau banii împrumutați înapoi, dar, în esență, ei fac o treabă dăunătoare, întrucît, dacă n-ar exista și acești bizari inși, instituția răilor platnici și-ar fi încetat de mult existența. Dar așa ea există și prosperă pe socoteala creditului moral al acestor indivizi ciudați.

O dată, totuși, am refuzat pe un asemenea individ care se îndatora veșnic. Numai că a trebuit să plătesc pentru asta.

Ne întîlnisem la o cafenea. Poate că nici nu l-aș fi observat, dacă n-ar exista acest mîrșav obicei al bărbaților de a privi curioși la mesele din jur. Privirile noastre s-au încrucișat și a urmat un schimb de saluturi.

In primul moment, mi se păruse că e instalat destul de solid la masa lui. Dar nu, el s-a despărțit neașteptat de ușor de masa aceea și, zîmbind radios, s-a îndreptat spre mine.

— Salutare, consăteanule! mi-a strigat încă de departe.

Eu am luat o figură gravă, dar era prea tîrziu. Cu unii oameni e de ajuns ca o singură dată să ai imprudența de a fuma o țigară, ca, pe urmă, tot restul vieții să te numească consătean.

M-am hotărît să nu-i permit nici un fel de familiarism și, cu atît mai puțin, să-i dau ocazia să mă bată pe burtă.

El și-a epuizat suficient de rapid toate jalnicele metode de prelucrare preventivă, și, ca din întîmplare, a pus întrebarea fatală.

— N-am — i-am spus eu și, suficient de fals, m-am bătut cu palma peste veston, de altfel exact pe locul unde aveam portofelul. Datornicul s-a muiat. Mulțumit în sinea mea de tăria de caracter de care dădusem dovadă, am luat hotărîrea să-mi atenuez puțintel refuzul și am adăugat:

— Desigur, dacă ai foarte mare nevoie, aș putea să împrumut pentru tine de la un coleg.

— Splendid, — s-a însuflețit el — du-te și dă-i un telefon, iar eu am să te aștept aici.

El s-a așezat la masa mea. Nu mă așteptasem la o asemenea întorsătură.

— Stă foarte departe — am spus eu, încercînd să-i temperez entuziasmul inopinat și să readuc atmosfera de deznădejde inițială.

— Nu-i nimic — mi-a răspuns el bucuros, fără să-mi permită să-i temperez entuziasmul și să readuc atmosfera de deznădejde inițială. Am să beau o cafea și am să aștept, — mi-a explicat, luîndu-și o țigară din pachetul meu pe care-l pusesem pe masă, de parcă se lăsase de acum în întregime în grija mea...

— Dar mi-am comandat deja masa — am replicat eu, trecînd, pe neobservate pentru mine însumi, la tactica de apărare.

— Pînă ți-o servesc, ai să izbutești să dai o fugă. În caz extrem, am s-o mănînc eu, — mi-a spus el, — iar tu îți vei comanda altă masă cînd te întorci...

Într-un cuvînt, lupta era pierdută. Nu poți merge împotriva propriei naturi. Dacă n-ai prezență de spirit, mai bine nu te băga în asemenea chestii.

A trebuit să părăsesc cafeneaua caldă și să ies în lapovița de afară. La drept vorbind, n-aveam unde să dau telefon, totuși m-am dus după colț și m-am adăpostit într-o cabină telefonică.

Acolo am stat vreo cincisprezece minute. Am scos din portofel suma necesară și i-am pus în buzunar. Apoi am scos și prețul prînzului și l-am pus în alt buzunar. Portofelul, aproape gol acum, l-am pus la locul obișnuit.

După asta m-am întors foarte agale spre cafenea, străduindu-mă să citesc toate anunțurile din vitrine. Numai că nu-mi intra în cap nimic din cele citite, deoarece mi-era frică să nu încurc buzunarele și să nu-mi prăbușesc peste propriu-mi cap construcția mincinoasă, durabilitatea căreia, în ultimă instanță, e totdeauna o iluzie.

Cînd am intrat în cafenea, el tocmai termina de mestecat prînzul meu și se pregătea să-mi înceapă cafeaua. I-am dat banii pe care el, fără să-i socotească, i-a băgat în buzunar. În acea secundă, am avut revelația definitivă că drumul de înapoiere al acestor bani va fi îndelung și întortochiat. Așa s-a și dovedit.

— Ţi-am comandat o cafea, mi-a spus el prevenitor. O vor aduce îndată.

Nu-mi mai rămăsese altceva decît să-mi beau cafeaua, pentru că îmi pierise orice apetit pentru mîncare. Ospătara mi-a adus cafeaua şi nota de plată. Eu am achitat prînzul pe care abia îl înghiţise, iar el a fost cel care i-a dat ospătarei un bacşiş gras, parcă pentru a repara lipsa mea de tact, arborînd, firește, un aer de bogătaş plictisit şi totuşi generos...

Căci aşa sînt ei, datornicii. Te invită cu un gest larg în taxi, îţi oferă întîietatea la intrare şi te lasă ultimul la ieşire, pentru a nu te împiedica să plăteşti.

Parcă William Shakespeare a spus că : împrumutînd bani, pierdem şi banii şi prietenii. Mie mi s-a întîmplat altfel, adică, de fapt, banii i-am pierdut, în schimb am cîştigat un prieten dubios.

Odată, i-am spus că orice om are o Mare Datorie faţă de societate. El a fost întru totul de acord cu mine. Atunci, am adăugat prudent că noţiunea de Mare Datorie e constituită, în esenţă, de o multitudine de mici datorii pe care sîntem obligaţi să le achităm, chiar dacă uneori sînt împovărătoare. Aici n-a mai fost de acord cu mine. Mi-a explicat că Marea Datorie nu înseamnă o multitudine de mici datorii, ci înseamnă numai Marea Datorie pe care nu avem dreptul s-o fărîmiţăm, fără riscul de a vulgariza lucrurile. Pe lîngă asta, el a descoperit în înţelegerea pe care o dau eu Marii Datorii ecouri ale faimoasei teorii a faptelor mărunte, de mult condamnată fără apel de critica rusă înaintată. In sinea mea am hotărît că, pentru asediul unei astfel de cetăţi, cheltuielile vor întrece desigur beneficiile, şi l-am lăsat în pace.

Dar iată ce mi se pare uimitor. Oamenilor de o cinste ireproşabilă ne vine mai uşor să le refuzăm cererile de împrumut, decît celor cu o conştiinţă mai lejeră, de tip sportiv, ca s-o numesc aşa. Refuzîndu-i pe cei dintîi, ne liniştim cu ideea că n-o facem din frica de a pierde banii.

Cu rău platnicii, lucrurile sînt mult mai complicate. Dîndu-le bani cu împrumut, ştim foarte bine că riscăm să pierdem aceşti bani, dar şi ei, la rîndu-le, ştiu că noi ştim despre acest risc. Se creează, astfel, o situaţie foarte

delicată. Prin refuzul nostru, subminăm parcă încrederea în om, în esență îl jignim, bănuindu-l de o potențială excrocherie.

Despre unul din datornicii mei vreau să vă povestesc mai pe larg. N-am să ascund că, afară de scopul abstract, de cercetare psihologică, urmăresc, prin această povestire, să reconstitui pagubele mele filantropice și, de asemenea, să-i sperii pe ceilalți datornici inveterați cu posibilitatea demascării tipărite. E drept, ei nu sînt chiar așa de numeroși. Față de mai bine de două sute de milioane de locuitori ai țării noastre, dacă sînt șapte—opt oameni.

La drept vorbind, un procent insignifiant. E foarte plăcut, totuși, să afli cum se trezește conștiința unui om și cum ți se înapoiază bani dispăruți fără urmă. Aș spune chiar : nimic mai oportun decît datoria înapoiată pe neașteptate și nimic mai neașteptat decît datoria înapoiată oportun. Ce credeți, e bine spus? In general, nu știu dacă ați observat că, atunci cînd vorbim de pierderile personale suferite cîndva, vocea noastră, a tuturor, dobîndește un patos neprefăcut.

Așadar, iată povestea. Totul a început din momentul cînd am primit, într-un loc anume, o sumă de bani destul de importantă. N-am să dau numele locului, pentru că dumneavoastră oricum nu puteți primi nimic de acolo.

Lăsîndu-mă influențat de psihoza generală, am hotărît să-mi procur un mijloc de transport propriu. De la început, am respins mașina. In primul rînd, trebuie să ai dreptul de a fi proprietar de mașină. Deși unii, chiar dacă nu-l au, își cumpără acest drept. Dar, după mine, asta e o prostie. Să cumperi mașina, să cumperi și dreptul de a o avea, iar pe urmă, într-o bună zi, să ai un accident și, în cel mai bun caz, să te lipsești și de mașină și de drepturi. Nu mai vorbesc de faptul că banii mei erau, de fapt, de cinci ori mai puțini decît suma necesară cumpărării unei mașini.

Așadar, toate aceste motive la un loc m-au făcut să resping ideea mașinii. Am scos de la mașina imaginară o roată, obținînd astfel o motocicletă confortabilă cu ataș.

Totuși, după alte meditații mature, am înțeles că motocicleta cu ataș nu mi se potrivește, din cauza asi-

metriei ei iremediabile. Presupuneam că această asimetrie mă va irita permanent și totul se va sfîrși prin smulgerea ataşului cu ajutorul vreunui morcov de pe marginea şoselei.

Pînă la urmă, m-am oprit asupra bicicletei și am și cumpărat-o. Am găsit la ea o serie de avantaje incontestabile. E mijlocul de transport cel mai uşor, cel mai silenţios, cel mai sigur. In plus, economiseam și benzina, întrucît propulsorul ei se alimentează din forţele tale interne, aflîndu-se, deci, în aşa-numitul sistem al gospodăriei chibzuite.

Am gonit o lună întreagă pe bicicletă și eram pe deplin satisfăcut. Odată însă, pe cînd pedalam în plină viteză, de după un colţ s-a repezit dintr-o dată asupră-mi un autobuz. Pe jumătate mort de frică, m-am smuls de sub radiatorul ce sufla flăcări pe nas, am zburat pe trotuar, de unde, fără să micşorez viteza, m-am năpustit într-un atelier de ceasornicărie.

Ce s-a întîmplat?! a strigat unul dintre meşteri sărind în sus și scăpînd un ceas deşteptător din Erevan care s-a rostogolit pe podea, scoţînd un sunet de tobă orientală cu clopoţei.

— Reparaţiuni garantate — am spus eu cu voce calmă, lovindu-mă de ghişeul casei și oprindu-mă surprinzător de uşor.

— Un nebun! s-a dezmeticit, prima, casierița și a trîntit gemuleţul casei.

Mi-am venit în fire și, pentru a nu schimba impresia favorabilă pe care o produsesem, mi-am scos în tăcere din atelier bicicleta. Cu coada ochiului, am observat că unui ceasornicar îi căzuse din ochi lupa. M-am gîndit, nu știu de ce, că lupa ceasornicarului și monoclul aristocratului au, în destinaţia lor, o stranie asemănare. Cu ajutorul lupei, ceasornicarul măreşte mecanismele mici, iar amatorii de monocluri, probabil, consideră că un fenomen asemănător se petrece cu oamenii asupra cărora îşi îndreaptă privirile.

Pe urmă, pe stradă, mi-a venit ideea că e mult mai plăcut și mai neprimejdios să te laşi în voia gîndurilor mergînd pe lîngă bicicletă, și de aceea m-am hotărît să n-o mai folosesc.

La urma urmei, confruntarea dintre un biciclist și un autobuz nu poate fi comparată decît cu meciul dintre un boxer de categorie pană și unul de categorie grea.

Ajuns acasă, mi-am pus bicicleta în șură și n-am mai vrut să știu de ea.

Cam peste o lună, a venit la noi o rudă îndepărtată și mi-a amintit de bicicletă. In general, dacă primiți vreodată vizita vreunei rude îndepărtate, pe care n-ați văzut-o de multă vreme, să nu vă așteptați la nimic bun. In timp ce dumneavoastră treceați prin anii grei ai formării personalității și mai știu eu ce, el, în timpul ăsta, dracu' știe unde hoinărea. Iar apoi, cînd v-ați ridicat pe propriile picioare și chiar ați achiziționat o bicicletă proprie, el ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, apare acasă la dumneavoastră, zîmbește cu toți cei 33 de dinți ai săi și începe măreața fericire a rudeniei.

Închipuiți-vă un tip robust, de talie mică, într-un veston de piele, care vă strînge mîna puternic, făcîndu-vă să-i simțiți toate bătăturile din palmă. Lucrează în oraș la o stație de benzină, dar locuiește la țară, la zece kilometri de oraș. E încă țăran, deși e deja muncitor... Întruchipează în persoana lui ambele clase biruitoare.

Iată-l, stă în fața mea acest Vanecika Mamba și emană din fiecare cută a vestonului de piele, din ochii aurii, din dinții sănătoși înșiruiți ca gloanțele pe pieptul caftanului cerchezului, o asemenea forță vitală, încît ai impresia că numai să vrea și ar putea să bea o halbă de bere umplută cu benzină, iar după aceea să aprindă o țigară și nu va avea nici pe naiba.

— Salut, — spune el și-mi strînge mîna. O strîngere de mînă, știți, de bărbat voluntar.

— Bună ziua, — spun — Vanecika, ce vînt te aduce?

— Am auzit că vinzi o bicicletă și sînt amator s-o cumpăr.

Nu pricep de unde a scos că-mi vînd bicicleta. Nici n-aș fi bănuit că știe de existența ei. Dar Vanecika Mamba face parte dintre oamenii care știu despre tine mai mult decît știi tu însuți. „Și de ce să n-o vînd, — mă gîndesc eu — chiar pică la momentul potrivit..."

— Ei da, îi spun, o vînd.

— Cît ceri?

— Întîi s-o vezi...

— Am văzut-o deja, spune el zîmbind, șura e deschisă...

Bicicleta costă, după banii vechi, opt sute de ruble. Am scăzut o sută pentru amortizare.

— Șapte sute...

— Nu merge.

— Dar cît îmi dai?

— Trei sute!

Ei, mă gîndesc, începe acuma procesul de întîmpinare. Unul va crește, celălalt va scădea, iar, într-un punct anumit, interesele vor coincide.

— Bine, îi spun, șase sute.

— Dă-o-ncolo — îmi spune — de flecăreală, trei sute de ruble nu se tăvălesc pe drum.

— Dar bicicleta, crezi, se tăvălește?

— Cine mai merge azi cu bicicleta? Numai poștașii de sat.

— De ce o cumperi?

— Am de mers mult pînă la slujbă, eu o iau temporar, pînă îmi cumpăr mașină.

— Vra să zică îți cumperi mașină, dar te tocmești pentru o bicicletă.

— Tocmai de asta îmi cumpăr mașină, pentru că mă tocmesc pentru o bicicletă.

Ce să-i mai spui? Doar nu degeaba e Vanecika Mamba, tip bine cunoscut în orașul nostru, mai ales printre șoferi.

— Bine, îi spun, cu cît o cumperi?

— Doar ți-am spus. N-ai să te duci cu ea la talcioc.

— N-am să mă duc.

— La consignație nu ți-o primesc.

— Ei fie, spun, ia-o cu patru sute de ruble, din moment ce pe toate le știi.

— Fie, spune Vanecika, o iau cu trei sute cincizeci, ca să nu fim în pagubă niciunul. Totuși, sîntem rubedenii.

— Dracu să te ia, îi spun, ia-o cu trei sute cincizeci. Dar spune-mi cum ai aflat că vînd o bicicletă?

— A, îmi spune, te-am văzut cum goneşti pe bicicletă şi am dedus că unul ca tine n-are să meargă multă vreme : ori se sfărîmă, ori o vinde.

Vanecika se uită împrejurul camerei cu privire de gospodar şi îmi spune, zîmbind din nou cu toate gloanţele sale :

— Poate că mai ai şi altceva de vînzare ?

— Nu, îi spun, îţi ajunge deocamdată.

Am ieşit din cameră. În timp ce eu stăteam pe cerdac, el a coborît în curte şi a scos din şură bicicleta.

— Dar unde-i pompa ? mă întreabă.

— Mi-au furat-o nişte strengari.

— Ei poftim, şi încă te mai tocmeai, îmi spune Vanecika, încalecă bicicleta şi, dînd roată prin curte, mă sfătuieşte :

— Trebuie să atîrni un lacăt la şură. Am să-ţi aduc un lacăt bun.

— De lacăt — îi spun — nu te îngriji. Mai bine dă-mi banii.

— Uite, duminică vînd perele şi-ţi aduc banii — spune Vanecika şi, fără să mai coboare de pe bicicletă, iese pe poartă.

Nu mi-a plăcut de loc. Dar ce să-i faci, oricum, mi-e rudă, chiar dacă-i îndepărtată. Şi mai înainte spuneam eu că e mai bine să ai un singur prieten apropiat, decît zece rude îndepărtate. Dar, mai ales prin părţile noastre, nu toţi înţeleg acest lucru.

Şi iată că-l întîlnesc după o săptămînă pe stradă.

— Ei, ai vîndut perele ?

— Le-am vîndut eu, dar ştii şi tu singur că anul ăsta s-au făcut aşa de multe, încît e mai avantajos să hrăneşti porcii cu pere.

— Cum aşa, n-ai scos nimic ?

— Am scos pentru cîrpele muierilor. Ştii doar că am cinci fetişoare. Şi, în plus, nevastă-mea e iar însărcinată. Te duc la ruină leprele astea.

— De ce-ţi chinui soţia, — îi spun — ajunge cu huliganismul.

— Mie îmi trebuie un băiat — mă anunţă el. Cît despre banii care-i ai la mine, să ştii că nu-i pierzi.

Curînd se coc strugurii, pe urmă curmalele, pe urmă mandarinele. Am să ies eu din impas cumva.

— Ei, îi spun, dă-i drumul cu ieşitul din impas.

Cu asta ne-am despărţit. De un datornic trebuie să ţii cont. Datornicul trebuie alintat, uneori chiar e necesar să împrăştii zvonuri cu privire la corectitudinea lui.

Dar sezonul strugurilor a trecut, pe urmă a trecut şi cel al curmalelor, apoi au apărut mandarinele, dar Vanecika al meu nu dă nici un semn de viaţă.

Aflu întîmplător că soţia lui Vanecika a născut din nou o fetiţă şi atunci m-am gîndit să-i reamintesc discret de persoana mea, sub forma unei scrisori de felicitare. Aşa şi pe dincolo, te felicit pentru fetiţa următoare; dacă ai timp treci pe la mine, locuiesc tot acolo. Să bem un vin bun, să stăm de vorbă despre una şi despre alta.

După o săptămînă, mi-a venit răspunsul. Ai un scris, îmi scria el, ca laba gîştii, fiică-mea cea mare abia l-a descifrat. Mulţumesc pentru felicitare, soţia mi-a mai născut o fată. M-am încurcat de tot în numele lor. La noi în sat, îmi comunică el, s-a instalat lumină electrică. Trebuie să plătesc şi pentru asta. Datoria n-am uitat-o dar, nu-i nimic, Vanecika Mamba iese el din impas cumva. Iar la sfîrşitul scrisorii mă mai întreabă dacă mi-am cumpărat lacăt la şură. Dacă nu mi-am cumpărat încă, îmi scrie el, îmi va aduce unul. Gata, mă gîndesc, s-au prăpădit banii mei. Într-adevăr, pînă în vara următoare nu l-am mai văzut. De datorie, aproape uitasem.

Într-o zi, trecînd prin piaţă, aud că mă strigă cineva. Mă întorc şi-l văd pe Vanecika Mamba de după un munte întreg de harbuji. Arată tuturor o felie zdravănă, îşi sclipeşte dinţii şi strigă:

— Harbujii Mamba, daţi buzna pînă nu-i mănînc singur!

O femeie mă întreabă ce fel de sort de harbuji „Mamba"?

— Nu cunoaşteţi harbujii „Mamba"? rîde Vanecika şi înţepînd cu cuţitul o bucăţică de miez, i-o bagă cetăţencei drept sub nas.

— Nu vreau să gust, am întrebat numai — se dă de o parte cu ruşine cetăţeanca.

— Eu nu vă rog să cumpăraţi, eu vă rog numai să încercaţi harbujii „Mamba"! aproape izbucneşte în plîns Vanecika.

Pînă la urmă, cetăţeanca gustă şi, gustînd, nu mai are curajul să nu cumpere. Mă uit şi văd că pe fiecare harbuz este scrijelit semnul firmei — litera „M".

— Ce mai e şi asta, — îl întreb — atomi marcaţi?

— Am adus harbujii din sat împreună cu un naş şi, ca să nu-i încurcăm, eu mi i-am însemnat.

Şi rîde de unul singur. N-am izbutit să-i amintesc de datorie, pentru că mi-a înghesuit în braţe un harbuz destul de greu. Am încercat să protestez, dar Vanecika s-a repezit plin de ardoare.

— Sîntem sau nu sîntem rude? Din grădină! Propriii mei harbuji! Doar nu i-am cumpărat!

A trebuit să-l iau. Să-i vorbesc de datorie, cu harbuzul primit cadou în braţe, nu se făcea, aşa că am tăcut. Să-l ia naiba, măcar am căpătat un harbuz pentru bicicletă.

Mi s-a povestit, mai pe urmă, cum l-a tras el pe sfoară pe bătrînelul acela cu care adusese harbujii. Cît au mers ei în camion deasupra harbujilor, naşul a adormit, iar Vanecika a izbutit să însemne cu cuţitul lui de pirat vreo douăzeci de harbuji de-ai naşului. Iată care era, deci, secretul sortului de harbuji „Mamba"!

După vreo jumătate de an, am trecut din întîmplare cu un coleg pe la staţia de benzină ca să-şi alimenteze maşina. Îl văd pe Vanecika al meu cum se învîrte în jurul unei „Volgi" cu un fel de bunăvoinţă încruntată şi o spală cu furtunul.

— Salutare, îi spun, Vanecika. Ce, ai devenit spălător?

— A, îmi răspunde, bună ziua. Opreşte apa, se apropie. Ce, tu, într-adevăr, nu ştii nimic?

— Şi ce-ar trebui să ştiu, mă rog?

— Mi-am cumpărat „Volga". Asta-i „Volga" mea.

— Bravo, îi spun, nu arunci vorbele în vînt.

— Şi încă mai spune că mi-e rudă, se plînge Vanecika, de mine, colegului. Cînd şi-a cumpărat el bici-

cletă, eu am aflat imediat. Iar cînd eu îmi cumpăr „Volga", el nu află nimic. Unde-i dreptatea?

— Despre bicicletă, îi spun, mai bine să nu ne amintim.

— De ce, îmi răspunde, am să ţi-o plătesc, deşi era o bicicletă răblăgită şi n-avea nici măcar pompă. Dar acum m-am apucat să-mi fac casă şi sînt plin de datorii. Cum îmi termin casa, mă achit cu tot.

— Cu fructe mai faci negoţ? îl întreb.

— Să nu mai vorbim, e o jale. Controlul camioanelor parcă a înnebunit. Inspectorii sau nu-ţi iau nici un ban, sau îţi cer aşa de mult, că nu-i de loc rentabil să le mai duci la piaţă.

Cînd am plecat, colegul meu mi-a spus:

— Acest Vanecika al tău umblă cu tot felul de maşinaţiuni cu benzina. O să-l prindă.

— Să-l prindă, — spun — deşi eram încredinţat că n-o să fie prins.

După cîtva timp, mă întîlnesc cu un cunoscut comun.

— Ai auzit că pe Vanecika Mamba l-au transportat în stare gravă la spital?

— Ce s-a întîmplat, — întreb — a explodat staţia de benzină?

— Nu, — îmi explică el — a căzut într-o groapă cu var. Doar îşi construieşte casă.

— Nu-i nimic, — spun eu — Vanecika se descurcă.

— Nu cred, — face el — n-are zile multe.

A zăcut Vanecika la spital cam o lună de zile. Am vrut să-i fac o vizită, dar nu mi-a venit la îndemînă. Mă gîndeam că o să creadă că vin după bani. Pe urmă, am auzit că s-a pus pe picioare — a ieşit şi din încurcătura asta. Fusesem sigur de asta. Îi rămăsese pe lumea asta prea multe treburi de făcut, şi încă de felul acelora pe care nu le poţi lăsa pe seama altora. Pentru că alţii nu s-ar putea descurca.

A trecut un an. Într-o bună zi, mi s-a transmis o invitaţie din sat: Vanecika avea o dublă sărbătoare: casă nouă şi naşterea unui băiat.

Numai că eu sînt sătul de sărbători de astea. Sînt invitaţi vreo două-trei sute de oaspeţi, iar masa se serveşte pe la orele douăsprezece noaptea. Pînă se

termină pregătirile, pînă sosesc toți cei din conducere. Iar principalul îl constituie obolul. În mijlocul curții, stă crainicul satului, iar lîngă el, la o măsuță, o fetiță care scrie. Ea moaie vîrful creionului în gură și notează într-un caiet de școală tot ce a adus fiecare. Darurile se fac în bani, dar mai ales în natură.

— O vază frumoasă, ca luna — strigă crainicul, ridicînd-o sus, deasupra capului, pentru a o arăta tuturor musafirilor.

— Curată și strălucie, ca și cugetul oaspetelui drag — improvizează el.

— O plapomă rusească — strigă crainicul, desfăcînd cu entuziasm plapoma împăturită. Sub o asemenea plapomă poate dormi un regiment întreg, adaugă el fără rușine, deși dimensiunile plapomei sînt dintre cele mai obișnuite.

În timp ce crainicul își desfășoară trăncăneala, musafirul stă lîngă el, plecîndu-și capul cu o comică modestie. În realitate, el trage cu coada ochiului la cele notate de fetiță în caiet, ca să nu-i greșească numele și pronumele. După aceea, se alătură spectatorilor, iar crainicul aduce deja osanale următorului cadou.

— O față de masă regească — strigă flecarul și, cu gestul de demon rural, desfășoară fața de masă. Într-un cuvînt, e un spectacol original. Desigur, dacă ai venit fără cadou, nu te va alunga nimeni, dar opinia obștească deja te-a clasat fără drept de apel.

Așa că nu m-am dus la sărbătoarea lui Vanecika, dar i-am trimis o scrisoare de felicitare, fără nici un fel de aluzii, de data asta.

Stăteam, odată, în piața de lîngă gară a unui orășel raional, gîndindu-mă cum să ajung acasă : să iau trenul electric sau să prind vreo mașină de ocazie.

Deodată aud că cineva mă strigă . Mă uit : Vanecika, la geamul „Volgăi" sale.

— Cum ai nimerit aici ?

— Am fost în interes de serviciu. Dar tu ?

— Am dat o fugă pînă la Soci. Urcă, te duc.

M-am așezat lîngă el și am pornit. În mașină, plutea, persistentă, aroma de contrabandă subtropicală. După spital, nu-l mai văzusem de loc pe Vanecika. Acum am

remarcat că aproape nu se schimbase, doar fața i se decolorase ușor, de parcă ar fi fost uscată cu o sugativă. Dar era la fel de vesel, dinții îi sclipeau cu aceeași vigoare.

— Am primit — îmi spune — scrisoarea ta. Petrecerea a fost pe cinste, păcat că n-ai venit.

— Cum de ai căzut în groapa cu var?

— Da-a, nu-mi place să-mi amintesc. Era să-mi dau duhul. Aș putea chiar spune că am fost pe lumea cealaltă. În schimb, din groapa aceea m-am ales cu un fiu.

— Cum așa?

— Mă gîndesc că pentru un puști n-aveam destul calciu în organism.

— Ei, cred că nu calciul îți lipsea.

— Lasă gluma, rîde Vanecika, poate că am făcut o descoperire științifică. Scrie despre asta în vreo gazetuță — și împărțim banii pe din două. Deși n-au să te publice.

— De ce nu? am devenit eu circumspect.

— Ai un scris ca vai de lume, — mă lămurește el — nu-l vor putea descifra.

— Lasă răutățile — îi spun. Mai bine povestește-mi despre treburile tale.

— Ei, cum să-ți spun, — o lungește Vanecika și, în timpul acesta, deschide cu o mînă radioul, caută o muzică de jazz, potrivește postul.

— Nu se respectă ordinea, — adaugă el pe neașteptate, iată unde stă răul.

— Dar de cînd ai început să te preocupi de ordine?

— Iată, am transportat mandarine la Soci. Pe o lungime de două sute de kilometri — patru inspectori. Asta e ordine? Nu, să nu mă întrerupi, se precipită el, deși eu nici nu mă gîndeam să-l întrerup. Trei au primit banii, al patrulea refuză. E ordine asta? N-au decît să cadă la înțelegere între ei, la urma urmei! Sau nu luați de loc, sau luați toți. Nu puteam doar să-i spun că aranjasem cu ceilalți trei. Ar fi fost necinstit, nu?

— Desigur, ar fi fost necinstit, — îi spun, în timp ce mă gîndesc: cinstea e o noțiune foarte interesantă.

Şi nu-i de mirare faptul că fiecare o croieşte după capul lui, ci faptul că nimeni nu se dă în lături de a o invoca.

— Bine, Vanecika — spun. Ai maşină, ai casă, ai un fiu. Lasă-te de treburi de astea, ce-ţi mai trebuie?

— Faguri, — îmi spune — vreau să fac rost de faguri.

— Ce?

— Albine. Din livada mea se îmbuibă albinele străine. Mai bine să le am pe ale mele. Am să încerc.

— Dacă-i aşa, încearcă. Ai încercat destule doar.

— Nu ştii vreun apicultor bun?

— Nu, nu ştiu.

Un timp, am mers în tăcere. Dar lui Vanecika nu-i plăcea să tacă pe gratis.

— Ascultă, ce fel de campanie a început cu casele?

— De ce, ai neplăceri?

— Ştii şi tu, fel de fel de invidioşi. Se plîng. Cică de unde casă, maşină... Preşedintele m-a chemat deja.

— Ei, şi cum a fost?

— I-am spus că, dacă vine vreo comisie sau delegaţie, să le aducă la mine. Să le spună: iată un ţăran înstărit. Ei, acum mă mai vinzi?

— Şi el ce-a spus?

— Şi eu trebuie să dau socoteală, spune el...

N-am reuşit să lămurim pînă la capăt problema. S-a întîmplat ceva neaşteptat.

Mergeam cu viteză mare, dar, deşi drumurile noastre au destule curbe, eu eram liniştit. Vanecika a stat la volan în timpul războiului şi, în general, simte foarte bine maşina.

Intraserăm deja în centrul oraşului, iar el nu se grăbea de loc să micşoreze viteza. Şi iată că, la o staţie de autobuz, o femeie se desprinde din rînd şi, ca o oaie în care a intrat strechea, fuge de-a curmezişul străzii. „N-o să reuşim!" mi-a licărit în cap şi, în aceeaşi clipă, s-a auzit scrîşnetul frînei, şuieratul cauciucului frecat de asfalt, strigătele mulţimii. Maşina lovise femeia, o aruncase la cîţiva metri şi se oprise.

Oamenii fugeau spre femeie. Au ridicat-o şi o duceau spre trotuar. Dar, dintr-o dată, ea a dat din mîini şi a

început mînioasă să se descotorosească de ajutoare. Un flăcău oarecare a alegrat spre mașină, s-a uitat înăuntru și a urlat :

— Ce stai, Vanecika, șterge-o !

Vanecika a băgat în marșalier, a întors în piața gării, a ieșit pe autostradă și a prins o asemenea viteză, încît farurile zburau pe lîngă noi ca niște meteori. Vreo zece minute am alergat cu viteza unei mașini de cursă și, în fiecare secundă, mă așteptam să ne îndreptăm spre acele locuri, de unde Vanecika poate va mai reuși să se întoarcă, dar despre mine slabă nădejde.

— Ce, ai turbat, — am zbierat eu — mai încet !

— Se ține scai un ciancaișist !

M-am uitat în spate. O motocicletă de la controlul circulației ne urmărea. Vanecika a întors într-o ulicioară și mașina, vibrînd, sălta pe pietrele cubice. Motocicleta dispăruse, dar, după vreo zece secunde, a reapărut la capătul ulicioarei. Vanecika a cotit într-o fundătură, a mers pînă la capăt și, dintr-o dată, a pus o frînă atît de bruscă, încît m-am lovit cu capul de ușa de care mă țineam. La doi pași de mașină, se căsca o groapă proaspăt săpată, iar alături zăcea un tub din beton. Vanecika a încercat să dea cu spatele, dar motorul s-a înecat.

Pîrîitul motocicletei creștea în intensitate ca o fatalitate de fier.

După cîteva secunde, motocicleta agentului de circulație era lîngă noi. Acesta a oprit motorul și s-a apropiat de noi cu pasul elastic al îmblînzitorului de tigri.

— De ce ați circulat cu viteză excesivă ? De ce n-ați oprit imediat ?

— N-am auzit semnalul, drăguțule — a spus Vanecika. Era clar că agentul de circulație nu știa nimic de cele întîmplate la gară. Totuși, cu încăpățînare, scria ceva, pretindea ceva de la Vanecika. Vanecika a ieșit din mașină. Îl vedeam pentru prima oară într-o asemenea situație umilitoare. Se ruga, implora, făcea jurăminte, invoca cunoscuți comuni, argumenta că, în fond, amîndoi lucrează în aceeași rețea.

Pe urmă, am observat că Vanecika arată în partea mea semnificativ, exagerînd vădit importanţa persoanei mele.

Reieşea, din cele spuse de el, că mă transportă într-o însărcinare aproape guvernamentală. M-am surprins cum, pe neobservate, îmi îndreptam ţinuta.

Pînă la sfîrşit, Vanecika l-a convins pe miliţian. L-a condus pînă la motocicletă, aşa cum, prin părţile noastre, sînt conduşi pînă la cal oaspeţii aleşi. Cred că dacă motocicleta ar fi avut scară, i-ar fi ţinut-o.

— Uită-te la el ce aere îşi dă, prăpăditul — spuse Vanecika pe neaşteptate, îndată ce motocicleta s-a îndepărtat. După cît se pare, era un agent de circulaţie nou, pe care Vanecika nu-l cunoştea încă.

Vanecika s-a aşezat la volan şi şi-a aprins o ţigară. Eu am hotărît că pentru ziua aceea îmi sînt suficiente aventurile de călătorie, aşa că am coborît din maşină.

— Mulţumesc, — i-am spus — de aici e aproape.

— Cum vrei, a răspuns el, pornind motorul. Cît priveşte ordinea, ţi-am spus eu foarte bine.

— Ce ordine? am întrebat eu, neînţelegînd nimic.

— Au dezgropat strada? Au pus vreun semn? Au arătat ocolirea pe variantă? Asta, după tine, înseamnă ordine?

Nu mi-a rămas decît să desfac mîinile în lături. M-am jenat să plec pînă ce nu va ieşi de aici. Am mai aşteptat. Vanecika a dat maşina înapoi şi, în timp ce, patinînd, maşina se retrăgea, eu îl priveam, în lumina generoasă a lămpii electrice comunale, faţa dură, cu cuta aspră de conchistador de-a lungul obrazului.

Vedeţi, acesta e Vanecika: rapace, nerușinat, plin de viaţă. Desigur, nu-i băiat prost, dar n-aş sfătui pe nimeni să transporte cu el harbuji pe piaţă.

După mersul cu maşina, era deosebit de plăcut să umbli pe jos. În general, nu pot suferi nici un fel de aventuri automobilistice. Mi-e milă de pietoni. Deşi înţeleg foarte bine că mila este înjositoare pentru om, nu pot face nimîc cu acest sentiment. Bine că n-a curs

sînge. Probabil că tante aceea n-a fost lovită prea tare, mai mult s-a speriat...

Odată, cu mulţi ani în urmă, mergeam prin Moscova şi mă găseam într-o stare sufletească deplorabilă. Terminasem institutul, iar catedra nu-mi accepta lucrarea de diplomă. Nu le plăcuse ceva din ea. Oarecum, îi speriase. Lucrarea mea era de ajuns de proastă, dar conducerea catedrei şi eu însumi nu ne-am dat seama dintr-o dată de asta. Mai tîrziu, în timpul susţinerii, lucrul acesta s-a limpezit, din fericire, şi am primit chiar o notă bună. Dar atunci, în momentul de care vă povestesc, situaţia era cam albastră. Afară era frig, strada alunecoasă, pe trotuar umezeală. Şi, deodată, văd cum dintr-o trecere îngustă, dintre case, se retrage cu spatele un camion. Pe trotuar, stau doi băieţi : unul de vreo opt ani, altul de vreo patru. Văzînd cum se apropie lada camionului, cel mare l-a părăsit pe celălalt şi s-a refugiat într-un loc ferit de primejdie. Am urlat cît m-au ţinut puterile. Micuţul nu auzea nimic, el urmărea porumbeii cu acea adîncă îngîndurare accesibilă numai filozofilor şi copiilor. Era aşa de mic, încît marginea lăzii trecuse deja peste capul lui fără nici o greutate. Am reuşit să ajung şi să-l smulg de guler de sub lada camionului. Din fericire, maşina mergea foarte încet, era gheţuş şi şoferul se temea să pătrundă cu rapiditate în stradă.

Micuţul nu a priceput nimic. El era înfofolit cu multă grijă, ca să nu-i fie frig, încît i se vedea, de sub căciuliţa pufoasă de blană, doar o bucăţică de mutrişoară.

Nici o mamă şi nici un conducător auto nu pot prevedea toate întîmplările. Aici intervine rolul pietonilor. Dar şi pietonii sînt ajutaţi de asemenea întîmplări. Eu, unul, am înţeles atunci că sensul vieţii nu se află în lucrarea de diplomă şi nici măcar în catedră, ci în altceva.

Poate că în virtutea de a fi un pieton vrednic? În esenţă, toate aceste maşini, avioane, locomotive, nu sînt altceva decît nişte cărucioare de copii pe care noi, pietonii, le tragem după noi sau le împingem înaintea noastră.

După o îndelungată ședere în mașina altcuiva, era foarte plăcut și lejer să pășești pe pămînt. Pămîntul e totdeauna al tău, oricum ar fi și oricine l-ar învîrti. Principalul este sentimentul de libertate și siguranță. Nu ești purtat de o forță, ci tu însuți te porți. Și, în plus, nu poți da peste nimeni, numai că, dacă stai să te gîndești, îți poate cădea pe cap o cărămidă. În orice caz, important e să nu ți-o arunci singur în cap.

Mergeam acasă și mă gîndeam cu plăcere la faptul că, la timpul respectiv, nu mi-am cumpărat mașină și că, după aceea, mi-am vîndut și bicicleta.

Cred că cele mai reușite gînduri ne trec prin minte atunci cînd ne deplasăm cu o viteză ce nu depășește cinci kilometri pe oră.

LECȚIA DE ȘAH

— Ascultă, cînd vine tata, din nou o să vă așezați la tabla de șah?

— Mai mult decît probabil.

— Poate că, în timpul jocului, el te studiază?

— Se prea poate.

— În acest caz, te rog să dai dovadă de noblețe și de stăpînire de sine.

— Nu-i chiar așa de simplu. El vrea să jucăm după toate regulile campionatului.

— Da, tata e un adevărat cavaler. Învață-mă și pe mine să joc. Vreau să fiu suporterul vostru.

— Nu poți fi suporterul amîndurora deodată.

— De ce nu? Dacă doresc să cîștigați amîndoi?

— Așa ceva nu se întîmplă.

— Ei, atunci am să fiu suporterul celui mai slab.

— Dacă ai să fii suporterul celui mai slab, el se va transforma în cel puternic, și reiese că tu ești tot de partea celui puternic.

— Trebuie s-o iau drept compliment?

— Nu, pur și simplu, ăsta este raportul de forțe.

— Tu mai bine învață-mă să joc șah, și atunci voi ști singură care e raportul de forțe.

— Bine, ia loc, numai ţine cont că e un joc destul de complicat.

— După părerea ta, tot ce e complicat mi-e inaccesibil?

— Nu, voiam numai să spun că e greu să-ţi însuşeşti acest joc de prima dată. Şi, în plus, mi-e frică să nu te plictiseşti.

— Atunci dă-ţi silinţa să-l faci cît mai vesel.

— Acum, cînd încă nu s-au lămurit lucrurile, mi-e foarte greu să fiu vesel.

— Nu te teme, principalul este că noi doi am hotărît.

— Bine. Hai să nu ne mai gîndim la asta, cu atît mai mult, cu cît avem destul timp pînă vine tatăl tău.

— Sigur că da. Aranjează piesele şi arată-mi.

— În primul rînd, cum vezi, stau pionii. Ei apără piesele principale, primesc asupră-le loviturile duşmane, pornesc ei înşişi la atac...

— Găsesc că e înduioşător ca aceşti pioni, aşa mici, să apere nişte figuri aşa de mari...

— Ai dreptate. Într-adevăr, ei sînt cei mai viteji. Dar, pentru ca să le fie mai plăcut să-şi apere regele, ei trebuie, din cînd în cînd, încurajaţi.

— Şi cum se face asta?

— În diferite feluri. Unii jucători, în timpul jocului, obişnuiesc să repete că pionii nu sînt coji de nucă. Alţii — că la sfîrşitul jocului, pionii au mare importanţă. În afară de asta, de la începutul jocului, li se insuflă ideea că cel mai brav pion poate deveni regină.

— Cum aşa, chiar atunci cînd regina e în viaţă?

— Da, acestea sînt regulile jocului. Nu uita că şahul e un joc oriental şi regele, adică şahul, are această prerogativă.

— După mine, e o prerogativă imorală. Nu are influenţă negativă asupra psihicului şahiştilor?

— După cîte ştiu, nu. Şahiştii sînt, în genere, nişte oameni foarte reţinuţi.

— Prea multă reţinere este, de asemenea, dăunătoare. Şi ce semnificaţie au aceşti căluşei?

— Numai faptul că sînt cai. Ei pasc adesea în spatele frontului duşman. Au o săritură laterală, pe care o

execută cu eleganță de cangur, dar, în privința vicleniei, ei lasă cu mult în urmă acest marsupial.

— Nu, totuși sînt frumoși. Dar ce-i cu acest turnuleț care stă la margine?

— Figura aceasta se numește tură sau turn. Ai ghicit, denumind-o turnuleț. Tura joacă rolul unei cetăți de apărare.

— Și ce face ea?

— Nu-i prea ușor de spus. Rolul ei e, mai curînd, psihologic...

— Ia te uită, ce persoană importantă...

— Da, ea e considerată o piesă foarte puternică. Dar, să reții, cînd un șahist vrea să arate că e mai puternic decît rivalul său, el anunță că va juca fără tură, pentru că folosul pe care-l aduce ea e mic, iar, în cazul că pierde partida, va putea spune că a oferit rivalului un avantaj prea mare.

— Dar de ce stă chiar la margine?

— Ți-am spus doar că joacă rolul unei cetăți. Toate cetățile stau, de obicei, în niște locuri greu accesibile și inutile.

— Atunci de ce sînt asediate?

— A, e o chestiune de psihologie omenească. Dacă ți se închide o ușă în nas, vei dori obligator să arunci o privire dincolo de ea, chiar dacă, după această ușă, nu se găsește absolut nimic. Așa și cu cetatea. Din moment ce e construită, ea trebuie asediată, indiferent de locul unde se află. Tot astfel, se depun străduințe pentru cucerirea turei, deși, în general, ea nu deranjează pe nimeni.

— Dar ce face această piesă înaltă cu un vîrf așa de elegant?

— Asta este nebunul. Am bănuit eu că îți va place această figură.

— De unde ai scos-o că-mi place?

— Cum, nu-ți place?

— Eu nu spun nimic. Poate îmi place, poate nu. Vreau să știu care-i rolul ei în jocul de șah.

— Rolul ei e ușor de explicat. Se remarcă printr-o rapiditate liniară și o lipsă totală de gîndire mai mult sau mai puțin adîncă...

— După părerea mea, ești nedrept. Dar continuă, eu am să ascult și am să trag concluziile mele.

— Poftim. Numai că trebuie să aduc completări cu privire la această piesă. În orice împrejurări, ea tinde să cucerească tura. Asediul cetății este numărul lui de efect care, în treacăt fie spus, îi reușește foarte rar. Rectilinie în diagonală — iată drumul gîndirii lui...

— Cred că e bine să trecem la alte piese.

— Cu plăcere. Au rămas regina și regele. Regina, în esență, este figura principală a jocului de șah. Prin aceasta ea amintește de nevestele unor conducători slabi de fire, care sînt ironizați în unele foiletoane. Și, trebuie să recunoaștem, cei ce o fac nu au totdeauna dreptate. Adică, de fapt, își permit să ironizeze numai în acele cazuri, cînd respectivii conducători eșuează. Cînd însă treburile merg înfloritor, bărbații de stat primesc decorații, iar despre nevestele lor nu-și amintește nimeni. Nimeni n-o să afirme, și cu atît mai mult n-o să scrie, fie și la o gazetă de perete, că șeful vreunei întreprinderi, datorită bunei îndrumări a soției sale, a intrat în rîndul fruntașilor.

— Interesant, cum de te-ai hotărît să aperi soțiile tovarășilor din conducere?

— Eu nu le apăr, eu sînt pentru adevăr și dreptate.

— Poate că soția șefului tău ți s-a plîns de soarta ei nefericită?

— N-am văzut-o niciodată.

— Cu atît mai bizar este să judeci ceea ce nu cunoști.

— Vezi, eu am vrut...

— Nu ți se pare că ne-am îndepărtat de șah?

— Regina, repet, este, în esență, figura principală. Ea se deplasează cu ușurință pe parchetul șahului, cochetează cu nebunii rivalului, țese intrigi, care aici se numesc combinațiuni. Ea nu poate trăi fără aranjamente...

— Cred că întreci măsura.

— Ce măsură?

— Foarte drăguț, dacă ești așa de naiv. Continuă.

— Și iată, am ajuns la figura cea mai importantă. În orice caz, după convențiile jocului. Regele, cum se și

cuvine unui rege, este o figură prea puțin dinamică, deși are dreptul de a face un pas înainte, la dreapta, la stînga și înapoi. Ca să precizez, înapoi nu poate, pentru că n-are unde. Ca să poată face un pas înapoi, el e obligat să facă un pas înainte. Astfel, făcînd doi pași, el se găsește de fapt pe același loc, deși își cucerește glorie de rege activ. Cu toate acestea, repet, e o figură sedentară. Regele care începe să se miște chiar de la începutul jocului aproape totdeauna pierde partida.

— De ce?

— Pentru că, atîta vreme cît stă, el pare să fie capabil de multe lucruri, dar, cum începe să se deplaseze, nedibăcia lui devine evidentă.

— Și cum, el nu poate realiza un joc frumos?

— În cazuri foarte rare. Chiar dacă se deplasează cu talent, el se expune unei mari primejdii. Poate fi făcut mat, adică ucis...

— Deci, regele e o figură sedentară și, în general, e mai bine să stea locului?

— Da, lucrurile stau într-adevăr așa. Dar în împrejurări bine stabilite, el poate să se deplaseze foarte rapid.

— În ce împrejurări?

— Cînd este amenințat de o mare primejdie. El face rocade la dreapta sau la stînga, în funcție de condițiile date.

— A face rocadă înseamnă a se retrage?

— Aproape. A face rocadă înseamnă a alerga în adăpostul antiaerian sau a se pune sub protecția turei, pe care tu ai denumit-o, cu succes, turnuleț.

— Ei, acum să jucăm. E tot una cu ce piese joci — cu negrele sau cu albele?

— Nu, fiecare culoare are avantajele și dezavantajele ei.

— Ce avantaj au albele?

— Ele încep primele, de partea lor e, cum se spune, inițiativa.

— Și care sînt părțile slabe?

— În faptul că, începînd primele jocul, ele cred că au un avantaj, și de aceea sînt prea încrezute.

— Și în ce constă superioritatea negrelor?

— În faptul că albele joacă primele, iar cele negre se străduiesc să se desfășoare cît mai deplin, pentru a handicapa avantajele albelor.

— Atunci unde sînt slăbiciunile lor?

— În faptul că, totuși, albele încep jocul.

— Care-i părerea ta: șahul e un joc vesel?

— Depinde cum e jucat. Unele mișcări, prin ele însele, nu sînt lipsite de umor, mai ales la jucătorii începători.

— Nu, răspunde-mi serios!

— Dacă vrei neapărat, jocul de șah are ceva trist.

— Ce anume?

— Faptul că în istoria lui de mii de ani, regulile jocului aproape au rămas imuabile.

— Nu s-au schimbat nici un pic?

— În copilărie, mi-amintesc, exista regula de a anunța regina „en garde".

— Ce înseamnă asta?

— Înseamnă că îl înștiințezi pe rival că regina lui se află în pericol.

— Și astăzi nu se mai anunță?

— Nu, acum ea e luată de-a dreptul, dacă stă în bătaia focului. Dar nu sînt sigur că, și pe atunci, cei maturi respectau această regulă. Noi copiii însă anunțam totdeauna „en garde".

— După părerea mea, e o regulă foarte nobilă, și faptul că au anulat-o nu le face cinste bărbaților — șahiști.

— Dar acest lucru poate fi interpretat și ca o încredere în plus ce se acordă reginei.

— Nu ne trebuie o astfel de încredere. Lasă-i pe alții să joace cum vor, iar noi doi vom juca așa cum jucai tu în copilărie. Să anunțăm totdeauna regina că se află în pericol. Bine?

— Desigur, mai ales că, la început, acest lucru e chiar necesar.

— Nu, totdeauna să jucăm așa. Să rămînă totdeauna totul ca la început. E chiar așa de imposibil?

— În orice caz, ne vom da silința...

— Știi, cînd mă gîndesc că eu încă nu eram pe lume în timp ce tu jucai deja șah, mă simt jignită...

— În acest caz, am să-ți ofer și eu posibilitatea de a juca șah, cînd eu nu voi mai fi pe lume.

— Cum de nu ți-e rușine! Nu vreau acest lucru și, în plus, oare se pot compara primii zece ani de viață cu ultimii ?!

— Atunci trebuie să ne despărțim imediat. Eu îți voi face o praștie, iar tu străduiește-te să repeți cele mai bune zile ale copilăriei mele.

— Aha, ești gata s-o ștergi, dar nu-ți va reuși figura. Mai bine povestește-mi cu cine jucai, pe atunci, șah. Nu întreb de alte jocuri...

— Am jucat șah cu mulți parteneri, dar, cel mai adesea, cu un băiat din curtea mea. Noi ne improvizaserăm singuri jocul, dar caii erau autentici. Vreau să spun — autentice piese de șah. Le furasem de la clubul șahiștilor. Șterpelisem dintr-o dată o herghelie întreagă : doi negri și doi albi. Întrucît erau cele mai frumoase figuri de pe tabla noastră, în esență noi jucam aproape numai cu ele și ne străduiam să nu ni le luăm pînă la sfîrșit. Învățasem astfel să mînuim foarte bine caii, dar cu celelalte figuri treburile stăteau mult mai prost.

— Interesant, unde se află acum acel băiat ? Nu vă mai întîlniți ?

— El s-a mutat de mult în alt capăt al orașului, și, pe urmă, eu am fost plecat multă vreme. Mulți ani nu ne-am văzut, dar acum, de curînd, ne-am întîlnit. A fost o întîlnire destul de stranie. E vorba despre faptul că noi, ca toți copiii normali, ne băteam adesea. Și eu ieșeam aproape totdeauna învingător, deși nu eram mai puternic decît el. Iar acum abia l-am recunoscut. Era cu un cap mai înalt decît mine și avea un aspect de bărbat foarte viguros. Am avut o discuție foarte frumoasă, dar el mi s-a părut exagerat de mîndru.

— Cum ai observat acest lucru ?

— Cum să-ți explic, se simte de la început. A existat chiar un moment comic. Treceam amîndoi pe strada principală, pe marginea căreia, cum știi, cresc arborii de camfor. Există o ramură care atîrnă destul de jos deasupra trotuarului. Așa de jos, încît e nevoie să apleci capul pentru a trece pe acolo, așa cum o și fac mii de trecători. Pe cînd el, trecînd pe sub ramură, a ridicat-o cu mîna,

păşind fără să-şi încline capul, ca sub un arc de triumf. Şi, în plus, a făcut acest gest cu totul inconştient. Acesta e principalul. Era pentru el deja o obişnuinţă căpătată în viaţă. În general, el mi-a plăcut, numai că mîndria aceasta ... îl paraliza puţin, îl făcea ridicol. Mi-a spus că lucrează la uzină, că are un salariu destul de bun, că se ocupă de sport. Pe urmă, am aflat de la alţii că e unul dintre cei mai buni lucrători ai uzinei, că despre el scriseseră ziarele, şi, în plus, mai e şi campion la box. Mai tîrziu, gîndindu-mă de ce-i aşa de mîndru, am descoperit.

— E foarte interesant. Spune-mi de ce a devenit aşa de mîndru ?

— Înţelegi, copilăria nu i-a fost uşoară. Viaţa lui s-a desfăşurat în aşa fel încît l-a pus în situaţia de a fi, adesea, înjosit. În familia lor, duceau o viaţă sărăcăcioasă şi, cumva, dezlînată. Tatăl lui fusese luat pe front, dar n-a mai ajuns pînă la linia de bătaie. Într-un marş de noapte, a căzut într-o groapă, şi-a rupt piciorul şi a căpătat o rană urîtă. A zăcut mult prin spitale, iar pe urmă s-a întors acasă şi a murit. Deci a avut un tată ghinionist. Şi, din moment ce omul n-are şansă în nimic, cu atît mai mult nu-i va merge în căsnicie.

— Ciudată idee.

— Da, aşa stau lucrurile. Sau poate că invers : o dată ce n-ai avut şansă în căsnicie, nu-ţi mai merg nici celelalte treburi în perfectă armonie. Mama lui era cea mai proastă, mai nepricepută şi mai scandalagioaică femeie din curtea noastră. Se dăduse la orice pentru o bucată de pîine şi, după cît se pare, bucata îi rămăsese în gît. Pe urmă, s-a angajat la o fabrică de tutun şi, deşi munca era grea, au început s-o ducă mai bine. Totuşi, în caracterul mamei lui nu se schimbase mare lucru. Ea continua să se umilească, să se linguşească în faţa oricui. Mai tîrziu, li s-a dat o cameră şi ei s-au mutat în altă parte a oraşului. Desigur, el suferea de pe atunci din cauza umilinţei înjositoare a mamei lui, şi acest lucru se vădea chiar în faptul că, în încăierările noastre, eu îl învingeam totdeauna, deşi nu era mai slab ca mine şi, nici pe departe, fricos. Desigur, e caraghios să te ruşinezi de păruielile la care ai participat în copilărie. Totuşi, amin-

tirea izbînzilor mele necinstite asupră-i mă rușinează pînă azi.

— De ce necinstite?

— În mod formal, totul se desfășura cinstit, dar undeva, în adînc, se cuibărea ticăloșia. Nu știu dacă voi izbuti să-ți explic. Înțelegi, tocmai această stare de umilință a mamei lui îi tăia aripile. Cînd ne batem, noi apărăm tot ce avem în spate. Dacă omul n-are nimic bun în spatele lui, nimic nu-l va determina să se bată cum trebuie. Iar copiii nu prea au altceva personal în spate afară de meritele și defectele părinților. Ei se măsoară inconștient, involuntar la nivelul părinților. Dacă vreun strengar are un tată comandant de armată sau aviator renumit, sau ceva în acest gen, în nouă cazuri din zece, el însuși e un curajos fără pereche. În bătăile dintre copii, o importanță enormă o are locul. La o forță egală, dacă te bați cu adversarul pe strada ta, aproape totdeauna vei fi învingător. Așa că, deși amîndoi locuiam în aceeași curte, eu, în comparație cu el, mă aflam totdeauna pe strada mea, și de aceea îl învingeam, și tocmai în aceasta i se tupila ticăloșia. Amîndoi simțeam, pe atunci, în aceeași măsură, toate acestea deși prin cuvinte eu le pot explica doar acum. Dar, și acum, insuficient de clar.

— Nu, totuși te-am înțeles. Iar acum el, cu mîndria lui exagerată, parcă și-ar răzbuna copilăria, nu-i așa?

— A avut nevoie să dovedească precis că nu are de ce și nu are în fața cui să se umilească. Și a izbutit acest lucru, și ține permanent în apropierea lui cîteva fapte incontestabile — munca, sportul, poate că și altele. Asemenea oameni nu trăiesc prea ușor, pentru că rămîn pentru toată viața suspicioși. Chiar și acea nefericită creangă a fost bănuită de tentativa de a-i înjosi demnitatea umană. În schimb, n-am observat la el nici un semn de amor propriu. O mîndrie bolnăvicioasă — da, amor propriu — nu.

— După mine, e cam același lucru.

— Nu, totuși sînt lucruri deosebite. Asemănarea e, aici, cu totul exterioară. În spatele mîndriei, se află ideea: e interzis să înjosești omul. În spatele amorului propriu: e interzis să mă înjosești pe mine.

— Totuși, cred că nu se poate puncta așa de distinct linia de demarcație, așa cum o faci tu.

— Poate că ai dreptate.

— Ascultă, mai mult ca sigur că, în copilărie, ai fost un mare bătăuș.

— Da, ne plăcea tuturor, pe atunci, să ne batem. Mă băteam aproape în fiecare zi, de aceea sînt azi așa de pașnic. Mi-am epuizat instinctul războinic. Dar iată ce-i mai interesant. Toți băieții pe care i-am cotonogit pe atunci, sau, în orice caz, i-am învins, acum sînt mai înalți și mult mai zdraveni decît mine.

— Și cum explici acest lucru?

— Cred că tocmai prin faptul că pe mine nu m-au părut îndeajuns. În loc să-mi adun puterea picătură cu picătură și să cresc, eu o părăduiam permanent și mă epuizam în demonstrarea superiorității mele. Așa se întîmplă și cu unii creatori, a căror energie este cheltuită în întregime pentru a se afirma în cîmpul creației, iar pentru creația în sine nu le mai rămîn forțe.

— Cred că unii din foștii tăi prieteni te-ar burduși acum cu destulă plăcere!

— Nu mă îndoiesc. Dar acum nu se mai poate. În copilărie, eram cu toții egali, pe cînd acum sîntem la categorii de greutate diferite.

— Dar, în schimb, puteți juca șah, nu-i așa?

— Desigur, numai că o facem foarte rar. Și, în general, eu sînt un șahist execrabil.

— Dar tata spune că joci destul de bine.

— Desigur, îmi dau silința, numai că mi-e tare greu cu el.

— De ce?

— Am sentimentul că el are asupră-mi avantajul unei regine.

— Lipsește-l de acest avantaj și gata.

— În cazul de față, trebuie să pierzi sau să cîștigi — un rezultat nul e jignitor pentru amîndoi.

— Atunci despre ce e vorba?

— Trebuie să cîștig în așa fel, încît să nu par impertinent, sau să pierd, fără a părea slugarnic.

— După părerea mea, tu complici prea mult lucrurile. Astăzi neapărat spune-i...

— Ce să-i mai spun, cînd totul e așa de clar?

— Înțelege, trebuie. El se poate simți jignit...

— Înțeleg...

— Dacă vrei, am să fac în așa fel ca să fiți numai voi doi.

— Și unde ai să te duci?

— Mă duc la probă la croitoreasă.

— Nu, mai bine nu te mai duce nicăieri, pentru că se va observa imediat că e artificial.

— Atunci, hotărăște singur.

— Mai bine nu-mi sugera nimic. Am să-mi dau seama eu singur, cînd va fi mai indicat.

— Bine. Să nu ne mai gîndim la asta. Hai să jucăm, mai bine.

— Hai.

— Nu trebuie să-i spui nimic deosebit. În două cuvinte...

— Mai bine nu-mi mai aminti, pentru că am să mă tot gîndesc la asta și totul va deveni fals. Hai, mai bine să jucăm.

— Hai, și nu te mai gîndi de loc la asta. Ascultă, și după aceea vom juca șah?

— De ce întrebi?

— Cum mă gîndesc că stăm singuri în cameră și jucăm liniștiți o partidă de șah, încep să nu mă mai simt în largul meu de atîta fericire înlemnită.

— De unde ai luat-o că vom juca șah? Sînt încredințat că vom inventa ceva mai interesant. În general, socotesc că e dăunător pentru om să se pasioneze de jocul de șah — și fără asta nu-i este suficientă energia intelectuală.

— Vrei să spui că mie, îndeosebi, nu-mi e suficientă?

— Nu, am spus că nouă tuturor ne este insuficientă.

— Dar asta a sunat cu totul altfel... Ai în vedere că sînt mult mai tînără ca tine.

— Am avut în vedere, n-ai nici o grijă. Așa că, începe bălăioaro, fă prima mișcare.

— Și ce-i cu asta, am într-adevăr păr frumos. Nu poți să negi acest lucru.

— Nu pot decît să-l confirm.

— Nu-i de loc obligatoriu să confirmi. E de ajuns să te gîndești la asta, iar mie îmi face plăcere.

— Numai la asta mă și gîndesc.

— Știi, nu știu de ce, nu mi-a plăcut cînd mi-ai spus : începe, bălăioaro. Mi s-a părut că ai mai spus aceste cuvinte și altcuiva.

— Niciodată n-am vorbit astfel și n-am jucat cu nimeni altcineva șah.

— Vrei să spui că n-ai avut vreme de șah ?

— Nu, pur și simplu n-am jucat niciodată.

— Dă-mi cuvîntul.

— Îți dau cuvîntul.

— Ce cuvînt ? Că n-ai jucat sau că n-ai spus așa ?

— Și că n-am jucat și că n-am vorbit.

— Atunci poți să-mi spui : fă prima mișcare, bălăioaro. Chiar îmi place.

— Ei, hai să jucăm.

— Hai.

CASA DE PE ULICIOARĂ

Era o casă bătrînă-bătrînă, înconjurată de o livadă la fel de bătrînă, năpădită de bălării. Cîndva, locuise în ea un chirurg iscusit, care, nu se știe cum și de ce, dăduse în patima beției și murise.

... De obicei, bunica ridica receptorul.

— Imediat, — spunea ea și se îndepărta lipăindu-și papucii. Alea, pe tine te caută — se auzea slab.

El își lipea urechea de receptor, cu emoție, străduindu-se să mai deslușească ceva, să prindă ceva ce i s-ar fi putut tăinui. Nu se auzea însă nimic, doar, rareori, bătaia pendulei din cabinetul tatălui fetei. În sinea lui, era nedumerit de această ascultare încordată a tăcerii, de această încercare încăpățînată de a auzi ceva ce, de bună seamă, nu există. Și totuși, de fiecare dată se surprindea ascultînd cu aceeași tulburare.

Apoi se auzeau uși trîntite, scheunat de cîine și pași grăbiți. Totdeauna cîinele ajungea primul la telefon și, cu lătratul lui vesel și zorit, parcă se căznea ca, înainte de venirea ei, să-i comunice ceva în limba lui cîinească, așa, ca între bărbați. Dar fata lua receptorul și stătea de vorbă îndelung în acompaniamentul ca de marș sacadat al bucuriei cîinelui. Se auzea cum fata alungă cîinele,

care, impetuos, intervenea mereu în discuție. Avea chiar impresia că, uneori, cîinele își contrazicea stăpîna, îi preciza spusele sau, pe alocuri, i le corecta. Dar ea îl gonea rîzînd și totul era minunat.

Serile se sărutau în livadă, visau și făceau planuri de viitor. Cîinele se strecura printre tufele de bambus și-și făcea de lucru, adulmecînd îndelung niște urme, apoi venea deodată în fuga mare, ca și cum și-ar fi dat seama că-i lăsase singuri prea multă vreme. Amîndoi izbucneau în rîs, reușind să se desfacă în grabă din îmbrățișare, dar pe botul inteligent și șiret al cîinelui se vedea foarte bine că n-are de gînd să se lase păcălit cu una cu două.

Casa își pitula albeața în frunzișul tînăr al viței de vie și al tufelor de liliac. La drept vorbind, de mult i-ar fi trebuit o reparație capitală, dar nimeni nu părea să-și facă griji din pricina asta. Sărăcia locatarelor era mîndră și distrată. Nu-și dădeau nici o osteneală sau poate considerau că e jenant să salveze aparențele prin cîrpeli.

În orice caz, așa i se părea lui. Toate trei trăiau dintr-o mică pensie. În afară de asta, mai exista și un mic cîștig al mamei, care totdeauna cosea cîte ceva, dar cusutul ei nu era considerat o muncă, ci, așa, un fel de distracție.

Casa îți amintea de un conac din vremuri de mult apuse. Prezența insolită a firului de telefon — singura legătură cu prezentul — își găsea explicația în faptul că aici, altădată, locuise un chirurg iscusit.

... Într-un tîrziu, flămînzind, amîndoi își rupeau struguri parfumați de răcoarea nopții, iar atunci cînd ea, strecurîndu-se pe vîrfuri în bucătărie, aducea și pîine — li se părea că e cina cea mai minunată din cîte pot exista. Pîine și struguri — veșnica cină a îndrăgostiților.

Și cîinele mînca struguri, clempănindu-și caraghios dinții. Îl strigau „Lup". Era un dulău solid, poate că nu de o rasă prea aleasă, dar de o bunătate uimitoare. Hotărîse, probabil, în sinea lui, că adevărata forță este incompatibilă cu răutatea și, de aceea, lătra numai în semn de bucurie sau de salut. Era ocărît adesea, pentru că era blajin și leneș, pentru că lăsa să intre pe oricine. Uneori, încercau să-l întărîte împotriva pisicilor vagabonde care apăreau din cînd în cînd prin livadă. În această situație,

Lup încerca să scoată din gîtlej un soi de sunet războinic, dar fie că uitase cum trebuie să facă, fie că nici nu știuse vreodată — rezultatul era așa de caraghios și de fals, încît toți cei din jur izbucneau în rîs, iar cîinele se strecura cu rușine în cușca lui.

În răcoarea nopții, fata se făcea tot mai albă și, cînd ieșeau din livadă, îndepărtînd frunzele albăstrii, ude de rouă, ea tremura ușor și se lipea mai strîns de el. Iar lui i se părea că nu poate exista pe lumea asta vreun frig de care să nu-și poată ocroti iubita.

Într-un tîrziu, ajuns acasă, continua să asculte îndelung aburul copilăresc al buzelor ei. Somnul nu venea. Camera se legăna și, în semi-întunericul nopții de vară, i se înfiripau înaintea ochilor ba chipul ei, palid, cu o expresie de veșnică așteptare, ba capul mare și înțelept al cîinelui.

Mai de mult, cînd era copil, el locuise pe aceeași ulicioară, în apropiere de casa ei. Cîteodată, se furișa în livada lor după smochine și pere, sau ca să-și aleagă pentru undiță o tulpină lungă și tremurătoare de bambus. Fata era pe atunci micuță tare și fugea prin grădină, roșie toată, într-o continuă grabă și agitație. Firicelul ei de voce răsuna ba într-un colț, ba într-altul al livezii.

Odată, jucîndu-se cu fetițele ei de-a ascunsul, ea s-a repezit într-un tufiș, atît de aproape de el, încît putea să-l atingă. El și-a oprit atunci respirația, examinînd fețișoara ei ce părea transparentă și gîtul subțire ca o tulpiniță. I-a văzut prin frunziș un ochi întunecat, fixîndu-l, cu o expresie de groază și exaltare. Totul a durat o secundă, după care ea a dispărut în desiș, tropăind cu piciorușele-i robuste.

Cîteodată, fetița se dădea în leagăn ore întregi, iar el o urmărea cu o privire plină de ură, în speranța că se va rupe frînghia sau că se va întîmpla, totuși, ceva care s-o determine să intre în casă. Frînghia leagănului nu se rupea însă, fetița nu se mai plictisea de legănat, iar el zăcea în tufișurile de bambus sau mure, nemișcat, ca să nu-l observe cumva cineva.

Îi părea de mirare pe atunci, că niciodată nu se culegeau fructele în livada doctorului. Primăvara se pîrguiau niște cireșe zemoase și lucioase care apoi, treptat, se

uscau pe copac. În pragul verii, începeau să-și aprindă luminile galbene felinarele moșmonului *, apoi abordau o culoare portocalie aprinsă pe care o păstrau îndelung, în speranța că vor fi observate și dorite, dar treptat, păleau ofilindu-se ca o iubire neluată în seamă.

Pe atunci, îl vedea deseori pe doctor. Înalt, subțire, doctorul intra grăbit în mașina care venea zilnic după el. Și, de fiecare dată, de la fereastră, soția doctorului îi spunea ceva, deși el dădea cu lehamite din mîini, fără să se mai întoarcă. Era ciudat faptul că soția nu reușea niciodată să termine ceea ce avea de spus în casă. Sau poate că, cine știe, aplecată pe fereastră, ea continua vorba pentru ca să treacă timpul mai ușor pînă pleacă mașina? Cînd motorul nu pornea dintr-o dată, doctorul nu avea încotro și trebuia să asculte supus.

Plecarea doctorului era urmărită cu respect de întreaga străduță. El nu refuza niciodată pe nimeni, la orice oră din zi și din noapte ar fi fost chemat. Se vorbea că are o mînă sigură care nu dă greș, o mînă care tremură într-o singură situație : cînd ținea paharul cu votcă.

Îl și văzuse odată, în copilărie, bînd votcă, rezemat de tejghea. Aplecase tare capul și paharul și dădea impresia că se grăbește din răsputeri să stingă un foc ce-i arde în interiorul pieptului. Mîna îi tremura atît de puternic, încît se putea crede că-i nespus de emoționat. Cînd l-a văzut pe doctor cît de calm și stăpîn pe sine devenise cînd a terminat de băut, cît de degajat a plătit și a pornit cu pași preciși și măsurați spre spital, el se liniștise de asemenea, încredințîndu-se că votca turnată pe gît nimerise exact locul țintit de doctor.

Într-o zi, fetița care venise alergînd în fundul livezii l-a surprins cocoțat pe o creangă de smochin. O clipă au rămas amîndoi încremeniți, privindu-se — el de sus în jos, ea de jos în sus. Dezmeticindu-se primul, el și-a pus degetul pe buze, solicitîndu-i tăcerea. Pe urmă, s-a dat jos cu repeziciune, sărind în tufiș, s-a strecurat printr-o spărtură de gard și a zbughit-o în stradă.

---

* *moșmon* — arbust din familia rozaceelor, cu flori mari și fructe comestibile. I se mai spune mușmula (tc.). Nota trad.

Toată acea tristă zi trecuse într-o așteptare mohorîtă. Era sigur că vor veni să-l reclame la ai lui. N-a apărut însă nimeni.

După cîteva zile, cînd a întîlnit-o pe stradă, fetița i-a zîmbit și a început îndată să-i povestească ceva unei prietene care o însoțea, privindu-l prostește. Mai apoi, de fiecare dată cînd o vedea, zîmbetul ei îi dădea să înțeleagă că ține minte taina lor și nu se grăbește s-o uite.

Apoi familia lui s-a mutat în altă parte a orașului, așa că, în anii care au urmat, n-a văzut-o decît foarte rar și toate au rămas în urmă, învăluite și aproape șterse de uitare.

O revăzuse într-o primăvară, lîngă școala la care învățase și el altădată. Trecuse atunci pe lîngă el într-un grup de fete și, văzîndu-l, i-a făcut un semn bucuros cu capul. Trecerea fetelor răspîndise o adiere de tinerețe și presimțirea unei taine. După cîteva clipe, a auzit în spate hohote de rîs și, roșind violent, și-a dat seama că ea tocmai le relata fetelor întîmplarea din livadă.

Toată ziua aceea n-a făcut altceva decît să și-o reamintească, noaptea n-a putut adormi multă vreme. I se părea că aude vocea precipitată a fetei, privirea ei lacomă de curiozitate, zîmbetul deschis și bucuros, toate păstrate de memoria copilăriei. Dimineața s-a trezit cu sentimentul că ceva se petrecuse cu el. Cîteva zile în șir a căutat să treacă într-adins pe lîngă școala ei.

După ce terminase o școală tehnică, lucra la uzina electrică a orașului. Se simțea matur, mai ales după ce-și cumpărase și motocicleta care-i dădea un plus de siguranță, pe care și-l putea păstra chiar și ca simplu pieton.

Și într-o zi s-au întîlnit și au stat de vorbă. El știa că doctorul murise de cîțiva ani. Dar și ea știa că tatăl lui murise, încă mai înainte, pe front. Și cum tații fuseseră la vremea lor prieteni..., fata a constatat că mamei ei i-ar face plăcere să-l vadă pe la ei și, în consecință, i-a făcut o invitație.

Iată-l, deci, apărînd din nou, după atîția ani, pe ulicioara pe care copilărise. Încerca un neînțeles sentiment de rușine. Rușinea se datora, poate, faptului că prea mulți vecini și-l reaminteau, îl opreau, se mirau cu melancolie cît de mult a crescut, dar, mai ales, — și aceasta era

principalul — își dădeau seama de motivul care determinase ivirea lui pe această ulicioară.

A sperat atunci că jena aceasta se va spulbera curînd, dar și mai tîrziu, de fiecare dată cînd venea pe ulicioară, se simțea intimidat în fața vechilor cunoscuți.

Femeile, ca și odinioară, stăteau în poartă și-l cîntăreau atent din priviri. Nu-și dădea prea bine seama dacă aceste priviri îl acuză sau îl compătimesc pentru nu se știe care faptă jenantă, jalnică, nefirească — de care s-ar fi putut face vinovat. Atitudinea lor părea să spună: „O dată ce te-ai mutat pe altă stradă, caută-ți acolo o fată. E o prostie fără rost să te mai întorci".

Simțămîntul acesta care îl făcea să fie stingher se repeta de fiecare dată cînd venea pe la Alea. S-a silit să nu-i acorde nici o importanță, dar nu se putea elibera de el nicidecum. Mai bine zis, se elibera numai după ce trîntea portița de la livada Alei, și Lup, totdeauna bucuros de venirea lui, îi sărea în întîmpinare.

În anii care trecuseră, mama Alei îmbătrînise puțin, dar era încă zveltă și avea o ținută foarte îngrijită. Bunica i s-a părut neschimbată, numai că acum nu prea auzea. Era o bătrînică veselă și plină de viață care l-a adoptat imediat și-l numea în glumă „logodnicul meu". Îi făcea plăcere să-i povestească, de fiecare dată, cum îl salvase, cînd era copil, de la o boală gravă. Numai că nicicum nu-și putea aminti ce boală fusese aceea. Căci și bunica fusese medic la timpul ei, un timp care părea acum foarte îndepărtat. Se vorbea în oraș că, după moartea fiului ei, mintea bătrînei se cam tulburase și nu era de loc exclus să fi fost așa.

Cîteodată i se părea uimitor faptul că în vechea și atît de bine știuta livadă intra acum pe portiță, în văzul tuturor. Dar cu atît mai uimitor era un alt sentiment, confuz, inexplicabil că nu în copilărie, ci în prezent înfăptuiește ceva ilegal.

Mama Alei îl ruga, uneori, să culeagă fructele și atunci se ducea în livadă împreună, sau o luau și pe bunica. Era la fel de straniu să se cațere iarăși pe copacii bătrîni, atît de bine cunoscuți, dar parcă înlocuiți, și ei, cu alții.

Bătrînica se ţinea după el, mai ales la culesul smochinelor. Stătea sub pom şi-l ruga să-i arunce smochine pe care le aştepta de fiecare dată încremenită, cu spaimă, ţinîndu-şi poala larg desfăcută. Aduna chiar şi smochinele care cădeau pe jos şi le înghiţea aşa, strivite, mult mai repede decît reuşea el să culeagă. Aşa devora şi el smochinele cînd era copil.

Cînd venea cu motocicleta, Alea ieşea în fugă pe portiţă, cu ochii strălucitori, îmbrăcată băieţeşte şi se căţăra cu o mişcare agilă şi strengărească în spatele lui. Invariabil, apărea la fereastră mama şi, ca pe vremea doctorului, le spunea ceva. Desigur, îi prevenea, desigur, le atrăgea atenţia... dar din cauza zgomotului motorului, cuvintele nu se auzeau. Se smuceau din loc şi, ieşind pe şosea, zburau departe, în cîmp, zburau frîngînd vîntul care-i întîmpina cu un fel de neclintire de entuziasm împietrit.

— Mai repede, mai repede ! îl îndemna ea din spate, pentru că nu căzuse niciodată şi nu cunoştea frica. După asemenea călătorii, se întorceau acasă seara, tîrziu, iar el, beat de fericire, înscria în jurul casei ei cercuri pîrîitoare, nefiind în stare să se desprindă de orbita norocului lui, pînă ce nu ieşea la fereastră vreun vecin, aruncîndu-i în urmă înjurături mute.

Se întîlneau aproape în fiecare zi, erau peste tot împreună, cel mai des la ea acasă. Mama ei îl întîmpina totdeauna cu o egală bunăvoinţă şi el nu ştia dacă ea ghiceşte sau nu că el şi cu Alea se sărută. Mama se purta în aşa fel, de parcă, în orice moment, ar fi vrut să spună : nu s-a întîmplat nimic, totul decurge normal. Iar el nu-şi dădea seama dacă asta e bine sau rău. Îi era recunoscător mamei pentru tactul ei, deşi tocmai această comportare plină de tact avea ceva neliniştitor.

Din ziua cînd au început să se întîlnească, el a prins de veste că toate gîndurile lui roiau în jurul Alei, că a se gîndi la ea devenise pentru el totuna cu a se gîndi, în general. Uneori, i se părea că Alea îi este mai aproape şi că o înţelege mai bine tocmai cînd nu-i lîngă el. Dar asemenea momente erau rare.

Iar toate aceste nelinişti erau prea mărunte ca să-i poată întuneca starea aceea de beţie plutitoare care-i

transforma fiecare zi într-o sărbătoare tainică şi-l făcea să se deştepte din somn cu sentimentul unui elev la început de vacanţă, cînd totul e încă înainte şi-l aşteaptă.

La culcare, era încercat uneori de spaima că într-o bună zi, la deşteptare, să nu mai regăsească nimic din toată fericirea lui. Dimineaţa, încă înainte de a se desmetici din somn de-a binelea, simţea că fericirea e tot acolo lîngă el.

Toamna i-a venit vremea să plece în armată. S-a dus să-şi ia rămas bun de la bătrîne. Mama l-a ascultat binevoitoare şi liniştită ca de obicei, invitîndu-l să le viziteze, îndată ce se va întoarce.

— Desigur — a spus el mecanic, simţind că invitaţia l-a împuns în inimă, neînţelegînd însă ce anume putea fi neplăcut aici. N-a mai avut răgazul atunci să-şi dea seama. Aflînd de plecare, bunica l-a chemat, rugîndu-l să-i culeagă smochine pentru ultima dată. El s-a căţărat în copac şi a început să-i arunce ultimele fructe, răscoapte, ciugulite de păsări care atîrnau pe ramuri, dezvelindu-şi miezul roşu ca sîngele. Deasupra se roteau insecte şi el trebuia, înainte de a rupe o smochină să alunge viespile vărgate şi rele. Ca de obicei, bunica prindea fructele în poală şi le îndesa cu lăcomie în gură, înghiţindu-le înainte ca el să aibă timpul să rupă altele.

— Ai grijă de tine — i-a spus ea privind în sus, în aşteptare. Şi, dintr-o dată, a adăugat: — Să nu te omoare ca pe Pavlik al meu. Aşa îl chema pe fiul ei. „S-a scrîntit de tot", s-a gîndit el atunci. Doctorul a murit acasă, nu l-a omorît nimeni".

— Sînt gata — a anunţat Alea, intrînd în livadă, gătită, subţirică, cu un aer sărbătoresc. Aşa venea totdeauna cînd el o aştepta să meargă împreună în vizită sau la cinema. Dintr-un salt, a fost jos.

Ea l-a condus la gară, împreună cu cîinele, şi arăta plină de însufleţire. I se părea, probabil, că despărţirea e un fel de continuare a iubirii. O continuare necunoscută, deci interesantă.

Lup arăta trist şi aiurit. Mulţimea de oameni necunoscuţi, gara, muzica, strigătele, cîntecele — toate acestea îl făcuseră să-şi piardă cumpătul şi să se lipească speriat de picioarele lor.

Inainte de plecarea trenului, băieții își sărutau drăguțele și se cădea să se sărute și ei la despărțire, dar nici unul dintre ei n-a reușit să-și înfrîngă sfiala, pentru că nu se mai sărutaseră niciodată în public.

De aceea, el a oftat ușurat cînd trenul s-a urnit și, apucîndu-și legăturica, a sărit pe scară. Cineva i-a luat din mînă bagajul și i l-a aruncat în vagon, iar el stătea pe scară, ținîndu-se de mîner cu capul întors spre ea incercînd să se integreze în descătușarea nervoasă artificială a recruților, în această veselie de plecare pe care o afișau cu tot dinadinsul băieții și încerca un sentiment de ciudă față de sine însuși, pentru că nu reușea, totuși, s-o facă.

Trenul prindea viteză. Pentru ultima dată, a văzut-o în mulțime și i s-a părut că fața ei se răstoarnă. Își dădea seama că ea îl vede încă. Apoi, pentru o clipă, mulțimea care o înconjura s-a dat în lături și el a văzut cîinele care stătea la picioarele ei, privind cu ochii grei în urma trenului ce se depărta.

Și-a surprins gîndul că întotdeauna cîinii privesc ca niște orbi atunci cînd încearcă să descopere ceva greu de observat. Și a încercat o vagă părere de rău că Lup nu-l mai vede.

Ea îi scria scrisori lungi, pline de tandrețe. Scria că, împreună cu Lup, se simt singuri și triști și că tînjesc. Scria că în oraș e o plictiseală de moarte, nici un fel de distracție și că ea încearcă să se pregătească pentru examenul de admitere la institut.

Vara următoare ea a plecat în alt oraș, ca să intre la institut, iar el aștepta rezultatele examenelor, dar nu venea nici o scrisoare, pentru că Alea i-a scris abia după ce s-a întors acasă. Îi scria că încercase să intre la institutul de medicină, față de care nu simțea nici o atracție, dar cedase insistențelor mamei, care pretindea că medicina este meseria familiei lor. A căzut la chimie și acum, întoarsă acasă, va pierde zadarnic un an, cînd ar fi putut foarte bine să intre la institutul pedagogic din orașul lor, deși e convinsă că n-ar putea deveni decît o învățătoare cu totul mediocră. Nu mai încăpea nici o îndoială că n-are pic de noroc și că, în general, nu va ieși nimic din ea, iar el mai are de stat în armată doi ani întregi...

Pe urmă, a început să scrie mai rar și corespondența s-a împotmolit, iar, peste cîteva luni, el a primit vestea că Alea s-a măritat cu un doctor tînăr, proaspăt repartizat în orașul lor.

Zilele treceau mai ușor.. Nopțile însă îi erau chinuite de aceeași întrebare: De ce? Cum de s-a întîmplat așa?

Tot restul serviciului militar a continuat să se gîndească la Alea, iar durerea nu vroia să se desprindă de el și, deși o acoperise pe Alea de învinuiri, gîndurile-i se întorceau permanent spre ea. În unele momente, durerea se învolbura cu atîta forță fizică, încît o resimțea ca o criză de vomă.

Așa se întîmpla cînd asculta o melodie cunoscută pe care o ascultaseră altădată împreună și care răsuna ca și atunci, sau cînd zărea pe stradă o fată care, oprită de o rafală de vînt impetuoasă, își susținea părul cu o mînă, iar cu cealaltă își potolea rochia cu un gest care-i era atît de cunoscut; sau cînd zburau pe lîngă el doi tineri pe o motocicletă, cum zburaseră și ei odinioară..., erau multe asemenea mărunte, dar chinuitoare momente care se repetau.

Odată, în pădure, obosit de moarte după un marș, se odihnea împreună cu băieții la umbra unui tei bătrîn. Și, deodată, auzul i-a fost tulburat de foșnetul copacului răvășit de vînt, pentru că era întocmai cu foșnetul pe care-l auzise împreună cu Alea, la umbra unui fag, într-una din plimbările lor cu motocicleta.

În clipa acelei intense uimiri față de asemănarea tulburătoare, o pasăre a fluierat cu spaimă și, sfîșiind frunzișul, a zburat ca o săgeată, repetînd cu o exactitate amenințătoare momentul de odinioară, încît, în clipa următoare, a refuzat să creadă că toate acestea se întîmplă aievea, simțind că mintea i se întunecă.

Abia atunci cînd a răsunat vocea sergentului, vrăjitoria s-a întrerupt, el s-a întors încet-încet la realitate și i-a fost recunoscător sergentului.

Serviciul militar a luat sfîrșit. Cu bucurie greoaie și răzbunătoare își închipuia cum se vor întîlni și cum va asculta cu dispreț rece, necruțător, justificările ei jalnice. Dar se temea, totodată, că nu va putea rezista și

durerea lui va ieși la suprafață și se cutremura de rușinea unei sinceități, inutile dezonorante. De aceea, o întîlnire neașteptată, neprevăzută i se părea cel mai groaznic lucru din cîte i se pot întîmpla.

Primele zile în orașul natal au trecut într-un vîrtej de întîlniri, recunoașteri, discuții, chefuri cu prietenii. Slavă domnului, toți uitaseră, în orice caz, nimeni nu aducea vorba despre Alea. Fiecare zi începea cu o speranță tulbure și temătoare că ar putea-o întîlni și se sfîrșea cu o ușurare pustie și posomorîtă.

Într-o zi, a întîlnit-o pe stradă pe mama ei. Îmbătrînise și mai mult, dar arăta încă bine, era la fel de zveltă și îngrijită. Mama Alei a fost foarte duioasă cu el, s-a interesat cu solicitudine de toate treburile lui și l-a invitat pe la ei, spunîndu-i că toți vor fi bucuroși să-l vadă. Spre mirarea lui, mimînd tonul acela amabil și lejer pe care mama îl impusese pe nesimțite conversației, a promis că va veni, deși, în sinea lui, hotărîse ca lucrul acesta să nu se întîmple niciodată.

Pentru prima dată, și-a dat seama de nota de profundă falsitate din distincția bătrînească a mamei. Ea îi vorbea de parcă nimic nu se întîmplase și era, în acest ton al ei, un fel de cruzime liniștită, bine ținută în frîu. Îl convingea parcă prin toată atitudinea ei, că între el și Alea n-a fost nimic, nu este și nu poate fi vreodată.

Poate chiar așa și stau lucrurile? — a simțit el nevoia inexplicabilă s-o justifice pe mama Alei. Poate că, la urma urmei, nici nu s-a întîmplat nimic și că această femeie n-a înțeles nimic? El era în ochii ei o simplă cunoștință de-a fiicei ei, care venea în vizită, cum se obișnuiește între tineri...

Dar, în adîncul lui, știa că nu acesta-i adevărul, și se suspecta că ține să-i dea dreptate mamei, numai de dragul viitoarei întîlniri.

A doua zi, a zărit pe stradă o fată cu un cîine și a simțit că totul în el înlemnește. Și, deși conștiința i-a precizat cu o fulgerătoare ușurare că nu e ea, mușchii lui își reveneau cu greu din acest leșin trupesc ca într-o derulare încetinită.

Venindu-și în fire, a intrat în prima cabină telefonică și a făcut numărul cunoscut.

La telefon a răspuns bunica. Apoi, lipăindu-și papucii a ieșit din cameră.

— Alea, pe tine te caută, a auzit el stins. Pe urmă, în receptor, liniștea a fost întreruptă numai de bătaia regulată a pendulei din cabinetul tatălui ei.

Și, dintr-o dată, și-a amintit cu cîtă încordare asculta altădată această liniște, încercînd să deslușească în ea ceva, ceva ce i s-ar fi putut ascunde, și-a amintit de tulburarea de care nu se putea descotorosi nicidecum și în clipa aceasta a înțeles cu o claritate neobișnuită că tot ceea ce se întîmplase ulterior era cuprins încă de pe atunci în acea neînțeleasă neliniște a lui. Revelația l-a descumpănit într-atît, încît a uitat cu totul de receptor și a tresărit cu surprindere cînd s-a auzit vocea Alei.

— Să vii neapărat diseară, — a spus ea — vor fi mulți prieteni vechi.

Lui i s-a părut că ea într-adins a împins în discuție prietenii vechi, ca să se ascundă după ei. Convorbirea a fost stînjenitoare; era evident că Alea se teme de lucrul principal, de care el n-ar fi fost însă în stare să vorbească în nici o împrejurare, cu atît mai puțin la telefon.

El a așteptat să se întunece ca să apară pe ulicioară. I-a deschis mama și, zîmbindu-i tot atît de duios, l-a condus în camera bunicii. Bătrîna la recunoscut cu multă greutate, iar după aceea a început să-i povestească cum îl vindecase ea, în copilărie, de malarie tropicală. Își amintise, în sfîrșit, boala.

— Slavă domnului că te-ai întors cu viață — a rostit ea împăciuitor, de parcă el ar fi fost plecat pe front și nu ca să-și satisfacă serviciul militar.

A intrat Alea. Pentru că așteptase cu încordare apariția ei, el nu s-a pierdut, ci a salutat-o destul de calm.

— Te-ai maturizat, i-a spus ea, întinzîndu-i mîna și după tonul vocii, el a înțeles că Alea încearcă să adopte atitudinea mamei, sau poate că o imită inconștient.

— Trebuia să fac ceva — a răspuns el simțindu-se îndată încurcat, pentru că în aceste cuvinte răsunau fără voie un reproș mut. Parcă ar fi trebuit să urmeze: „... în timp ce tu mă trădai..." Sau ceva asemănător. Deși

ieșise așa, cu totul neintenționat, reproșul i s-a părut nedemn și a înțeles, în sfîrșit, cu ușurare, că nu trebuie să se teamă că ar putea rosti vreodată cuvinte jignitoare de răzbunare, îndelung pregătite. Și-a dat seama că-i mult mai dureros să lovească, decît să primească lovitura.

Cînd au rămas singuri, el a întrebat-o :

— Dar unde-i Lup ?

— Îmbătrînise și nu-i mai recunoștea pe ai casei, a spus ea posomorîndu-se. A fost împușcat.

N-a mai întrebat-o nimic altceva. Au vorbit despre lucruri oarecare, ocolind cu prudență taina lor comună. El și-a amintit de faptul că Lup nu putea suporta să i se facă baie. Se întîmpla ca numai la auzul cuvîntului să devină circumspect, iar cînd începeau deja pregătirile pentru baie, Lup se ascundea pe undeva, în pivniță sau printre tufișurile din livadă. Trebuia să-l tîrăști de zgardă, în timp ce el se împotrivea înverșunat, simulînd turbarea și-ți apuca mîna, deși nu s-a hotărît niciodată să muște cu adevărat. Îl spălau într-un hîrdău. El se clătina și, ca un copil, își strîngea ochii, ca să nu-i intre săpunul. Cîteodată se scutura într-adins, iar Alea, rîzînd, sărea în lături și-și ștergea ușurel fața udă cu mîneca suflecată ...

El privea acum această fată și erau momente cînd ea îi părea străină și necunoscută, ca într-un coșmar, cînd vezi un om apropiat și, deodată, ghicești sub trăsăturile cunoscute niște linii cu totul deosebite — moarte, sau ostile, sau pîndite de năpastă.

Halucinațiile acestea îl asaltau cu niște valuri care apoi se retrăgeau și el regăsea din nou fața Alei, trăsăturile ei drăgălașe și în același timp, înțelegea că, la o nouă revenire a accesului acesta bolnăvicios, fața ei i se va arăta din nou străină și groaznică.

Alea i-a spus că soțul ei este de gardă și sosește mai tîrziu. Asta era convenabil, pentru că spera să se piardă printre musafiri. Au apărut apoi oaspeții, printre care erau, într-adevăr, mulți prieteni vechi. S-au spus glume, s-a dansat, s-a băut vin făcut în casă, s-au servit plăcinte. Mama Alei stătea cu o cusătură, zîmbind tuturor cu o egală duioșie, și el și-a surprins gîndul că această duioșie are ceva care te poate face să te spînzuri.

Își dădea seama cu satisfacție că se amețește, glumea cu un fel de înfrigurare. Într-un cuvînt, era vesel și demonstra prin această veselie că și-a însușit, în sfîrșit, acel program care însemna că nimic nu s-a întîmplat și că nimic nu se poate întîmpla. Probabil că străduința lui să fi întrecut măsura, pentru că mama Alei, după una din glumele lui, l-a privit cu un mic reproș, deși la fel de duios. În ușoara ei clătinare a capului, el a primit mesajul : nu trebuie să arăți cu insistență că nu s-a întîmplat nimic, pentru că cei din jur pot bănui că lucrurile nu stau tocmai așa.

El a amuțit, iar mama Alei s-a aplecat pe cusătură, cu permanentul ei zîmbet duios.

Dansa aproape tot timpul cu una din prietenele Alei, ținîndu-se de ea ca de un colac de salvare. Fata cocheta cu multă plăcere. Alea i-a amenințat în glumă cu degetul. Rîdeau, dar el a simțit că Alei, într-adevăr, îi este neplăcut, și lucrul acesta era foarte straniu, după tot ceea ce se întîmplase.

Și-a amintit, deodată, cum, odinioară, la începutul prieteniei lor, la o serată dansantă, s-a stins pe neașteptate lumina. La început, el aștepta, din clipă în clipă, reaprinderea luminii, ca să poată continua dansul, dar lumina întîrzia, și el a simțit că, pur și simplu, nu-i vine să-și retragă mîna de pe talia ei și a mai înțeles atunci, întîia oară, că nici ea nu dorește să-și retragă mîna de pe brațul lui, și această înțelegere fără cuvinte le-a înlocuit pentru totdeauna declarația de dragoste.

Pe urmă, lumina s-a aprins și, văzîndu-i în poziția lor nemișcată, toți au izbucnit în rîs, și au rîs și ei împreună cu ceilalți, iar rîsul acela a fost cel mai fericit și mai senin rîs din viața lui. Pe atunci se gîndea : din viața lor.

Dansînd acum cu prietena Alei, el zîmbea și asculta vorbele partenerei cu un fel de auz exterior, întrucît urechea interioară se fixase la vorbele pe care i le spusese Alea despre Lup. Vorbele acelea se lipeau straniu pe fiecare nou cîntec, fie lungindu-se pentru marcarea ritmului, fie comprimîndu-se pentru a-și găsi locul în fraparea muzicală. Ele se împleteau cu fiecare melodie nouă, în mod obsedant, de la un capăt la altul : „Nu-i mai recunoștea pe ai casei și a fost împușcat, nu-i mai recu-

noștea pe ai casei și a fost împușcat, nu-i mai re-cu-no-ștea..."

La sfîrșitul unui dans, pe neașteptate, el a spus cu voce tare :

— Nu-i mai recunoștea pe ai casei și a fost împușcat... Partenera lui n-a înțeles nimic, dar s-a supărat și a refuzat să mai danseze cu el. În sinea lui, i-a dat dreptate.

Curînd, a sosit și soțul Alei. Era un bărbat înalt, cu o alură sportivă și purta ochelari. Soțul i-a strîns mîna cu putere și semnificativ, ca si cum i-ar fi spus : „Înțeleg totul, fii tare, frățioare". Asta i s-a părut mai mult decît putea suporta și, de aceea, s-a întunecat, închizîndu-se în sine. Dar n-a resimțit nici un fel de dușmănie față de soțul Alei.

După toate aparențele, acesta se simțea în largul lui în mijlocul companiei zgomotoase și savura toată această forfotă.

Povestea ceva amuzant, după toate aparențele, pentru că cei din jurul lui rîdeau, iar Alea hohotea mai tare ca toți, poate din recunoștință, pentru a-și înăbuși ceva în interior. Ochii ei sclipeau.

El nu asculta povestirea soțului, dar, căzut pe gînduri, îi urmărea mîinile. La un moment dat, i s-a năzărit că mîinile și glasul tînărului stăpîn al casei aparțineа unor oameni diferiți. Glasul îi amuza pe cei din jur, pe cînd mîinile tăiau o plăcintă, apropiau zaharnița, erau intens preocupate și nu păreau de loc dispuse să glumească. Mîna lui a înțepat cu vîrful cuțitului o felie de lămîie și agil, ca pe o blinea, a lansat-o în paharul cu ceai. Pe urmă, mîna a răsturnat linguriță de zahăr, dar nu în pahar, cum te-ai fi putut aștepta, ci pe lămîie. Sub greutatea zahărului, feliuța de lămîie s-a scufundat, dar, la jumătatea drumului, s-a răsturnat și a ieșit la suprafață.

„Vrea s-o înece" — și-a dat el seama și a început să fie atent la ce va urma. Mîna a presărat încă o linguriță de zahăr pe lămîie, cu grijă ca grămăjoara de zahăr să cadă exact la mijlocul feliuței și părea că, de data aceasta, să-și fi atins scopul. Lămîia însă, încăpățînată, neajungînd la fund, și-a răsturnat greutatea dulce și a ieșit veselă la suprafață.

I s-a părut, atunci, că vocea povestitorului de anecdote a tresărit. O a treia linguriță de zahăr a căzut pe lămîie. Acum era presărat prudent, ca într-o cernere, pentru a acoperi toată suprafața lămîii. Dar nici noua metodă nu s-a dovedit eficace. O parte din zahăr se topea imediat, cealaltă — în timpul scufundării. Lămîia a reapărut la suprafață, chiar fără să se mai răstoarne.

Atunci, tînărul soț, a împins-o cu linguriţa, amestecînd-o în pahar.

„La ce bun toate astea?" s-a gîndit el și, pierzîndu-și pentru o clipă controlul, a privit-o pe Alea cu o tristeţe atît de intensă, încît soțul a aruncat prin ochelari o privire scurtă și alarmată, ca un fulger rece și tăios.

Au plecat prin livadă. Era o noapte senină de toamnă, luna poleia frunzele rare. Lîngă smochin, se înălța o scară dublă. Cușca cîinelui rămăsese pe același loc. Semăna cu o jucărie din parcurile pentru copii și doar cercul negru al găurii de intrare amintea de destinația ei.

Tinerele gazde și-au condus musafirii pînă la portiță. Luîndu-și rămas bun, și-au făcut promisiuni de revedere, dar el știa, de data aceasta definitiv, că revedere nu va mai exista. Alea era înfrigurată și tristă și, ca totdeauna în asemenea clipe, ochii ei priveau puțin piezis. Soțul a încercat să-i învelească umerii cu haina lui, dar ea a refuzat și el a simțit că gestul refuzului fusese pentru el, deși acum era cu totul inutil.

Cînd portița s-a trîntit în urmă-i, s-a gîndit că n-ar mai fi trebuit să se întoarcă niciodată pe această ulicioară și să intre în livadă pe portiță, o dată ce, în copilărie, intra printr-o spărtură ascunsă. Și-a luat rămas bun de la ceilalți musafiri și a plecat singur.

Pentru prima dată, se gîndea la ființa lui, separat de Alea. Era ca și cum te-ai înapoia într-o cameră pustie, după ce i-ai condus pe toți cei ce locuiseră în ea. Nu-ți mai rămîne decît să deretici pe ici — pe colo și să începi viața de la început. Și-a aprins o țigară și s-a îndreptat spre casă, tăind ulicioara printr-o curte de trecere, pentru că-și amintea încă foarte bine toate locurile acestea.

SĂ-I DĂM DE RUȘINE PE FALSIFICATORII DE BANI

Am observat că, uneori, cînd cineva umblă cu șiretlicuri față de mine, eu nu numai că nu mă împotrivesc vicleniei, ci, dimpotrivă, îmi dau toată silința să par că o iau drept adevăr. Lucrul acesta se petrece cumva de la sine, fără vreun scop anume: pur și simplu, n-am putere să-i spun omului de la obraz: „Aha, amice, vrei să mă tragi pe sfoară!"

Trebuie să recunoașteți că e prea rușinos pentru omul respectiv, e, nu știu cum, prea egoist să-l demaști pe el, în scopul de a te apăra pe tine însuți.

Într-o asemenea situație, observ, uneori, că omul care m-a ales pentru uneltirile lui e chiar puțin nemulțumit de ușurința cu care m-a îmbrobodit. Îl văd după ochi ce gîndește: „Frățioare, se pare că ești mai prost decît credeam". E de la sine înțeles că și înainte de asta nu avea o părere prea strălucită despre mine, pentru că, în general, nu se poate să ai o părere prea bună despre un om pe care te pregătești să-l înșeli.

Dar complicațiile încep de aici încolo întrucît, deși eu l-am lăsat să creadă că ne-am înțeles întru totul, acționez, desigur, în continuare după capul meu.

E lesne de imaginat explozia lui de indignare, cînd află că totul s-a spulberat, nu din cauză că el n-a fost destul de abil, ci pentru că prostia mea s-a dovedit a fi prea atotcuprinzătoare.

În mod schematic, situaţia poate arăta cam aşa. Să spunem că eu îmi dau consimţămîntul pentru vreo acţiune, care să-i ajute lui să mă aranjeze cît mai bine. Să admitem că, pentru asta, eu îmi iau obligaţia să dau un telefon undeva, la un timp stabilit. Eu, bineînţeles, nu dau nici un telefon.

— De ce n-ai telefonat ? ! îmi strigă el la următoarea întîlnire. Cu proştii, ca şi cu surzii se obişnuieşte a se vorbi cu vocea ridicată.

— Drace, am uitat — răspund eu, plesnindu-mă cu palma peste frunte, scoţînd din cap acel sunet suculent pe care îl emite parcă de la sine prostia triumfătoare.

— Cum e posibil ! Dar asta, recunoaşte, e incorect, asta încurcă lucrurile !

— Desigur, — îi spun — dar ce să fac, — m-am luat cu alte treburi . . .

— Cum nu înţelegi că pentru tine mă străduiesc, n-am nici un folos personal din asta — atrage el atenţia cu cea mai sinceră indignare. Înseamnă că, — se gîndeşte el — chiar dacă te-ai strădui cu adevărat în folosul lui, tot te dă de ruşine, aşa că un asemenea individ parcă cere, de la sine, să fie înşelat, nemeritînd o soartă mai bună.

— În sfîrşit, să lăsăm, — îmi spune el, examinîndu-mă cu nişte ochi de canibal dezgustat — telefonează-mi (să presupunem) vinerea următoare.

— Bine, îţi telefonez neapărat.

— N-ai să uiţi ?

— Vai de mine, cum să uit ! Doar îmi dau seama că e în folosul meu . . .

— Sigur că da ! Imediat m-am gîndit la tine . . . Aşa că, bagă de seamă, nu uita !

— Imposibil !

— Ei, lasă, lasă !

Data următoare, toată scena se repetă. Cu deosebirea că eu îi explic, îndelung şi plicticos, cum toate zilele pînă vineri numai la telefonul acela m-am gîndit

și cum, tocmai din această cauză, în ziua respectivă am uitat, întrucît, cum reiese din teoria pavlovistă, anumiți centri de veghe din creier, din cauza unei supraîncărcări, pot să se deconecteze la un moment dat, ceea ce constituie, îl conving eu, un reflex de apărare a organismului...

— Nu cumva îți bați joc de mine? zbiară el.

— De ce să-mi bat joc? îl întreb eu. Doar, fără această reacție, omul și-ar putea ieși din minți, gîndindu-se permanent la unul și același lucru.

— Tu nu mai ai nevoie să-ți ieși din minți! strigă el și, apucîndu-se de cap, se îndepărtează tăcut și în grabă mare de mine.

— Stai puțin! îi strig în urmă. Hai să ne înțelegem, să stabilim...

Și, pentru că veni vorba, am să vă mărturisesc că am gustat pentru prima dată dulceața unei astfel de răzbunări în copilărie.

În orice caz, îmi amintesc următorul episod.

*

Pe strada noastră, era un băiat care ne comanda pe toți, folosindu-se de un privilegiu întreit: avea o bicicletă cu două roți, o minge de fotbal și un frate care se ocupa de box.

De două ori pe săptămînă, fratele lui aducea de la sala de sport mănușile și o clepsidră și boxa cu tovarășii lui în curtea școlii, care se afla alături de casa noastră. Uneori, fratelui mai mic îi era îngăduit să țină clepsidra, în timpul desfășurării reprizei de box. Era ceva magic în acest ceas cu nisip. Praful acela fin se prelingea dintr-un balonaș în altul, cu nu știu ce delicatețe perfidă.

— Gong! striga el înverșunat, îndată ce nisipul se strecura total dintr-unul din balonașe. Boxerii se desfăceau ascultători.

Deci, în virtutea acestor privilegii, el luase comanda asupra noastră, deși meritele lui personale nu erau chiar așa de remarcabile. E drept, juca bine fotbal, era, și ca ciclist, bunișor. Dar noi înțelegeam totuși că, avînd un asemenea inventar sportiv și un astfel de frate, ar fi

putut dobîndi și rezultate mai strălucite. În echipa noastră de fotbal, el singur se instalase căpitan și, în plus, avînd cică, lovitura cea mai puternică și mai precisă, el executa constant toate loviturile de pedeapsă.

Desigur că toate acestea nu ne prea erau tuturor pe plac, cît despre mine aveam, în plus, un resentiment personal. E vorba despre faptul că, pe atunci, eu loveam mingea la fel de bine și cu piciorul drept și cu cel stîng Nu eram prea încrezut din această cauză, dar, oricum, calitatea aceasta îmi dădea dreptul binemeritat la o mică mîndrie sportivă.

Într-o bună zi, el a decretat că lucrul acesta se datorează faptului că sînt stîngaci.

— Bine, — i-am replicat eu calm, — dacă sînt stîngaci, de ce fac totul cu dreapta?

— Ei, și ce-i cu asta, — mi-a răspuns el pe loc — tu ești stîngaci numai la picioare, sînt și de aceștia.

— Bine, — i-am spus eu — dacă eu sînt stîngaci la picioare, de ce piciorul drept al meu nu e ca stîngul, ci la fel cu dreptul?

— Ei, și ce-i cu asta, — a spus el, urmărind cu străduință sensul celor spuse de mine ca să nu se încurce — sînt și asemenea stîngaci care au piciorul drept nu ca stîngul, ci tot ca dreptul. Asemenea stîngaci se numesc dreptaci, mi-a povestit despre asta fratele meu — a inventat el la moment.

— Nu-i adevărat, nu ți-a povestit nimic fratele tău — am protestat eu, dîndu-mi însă seama că pătrund în zona interzisă a domeniilor de familie.

— Fratelui meu nu-i place cînd cineva șutează cu stîngul, mi-a spus el răspicat și cu răceală, privindu-mă din cap pînă la picioare. Am înțeles că a continua cearta înseamnă a pune la bătaie întreaga mea carieră fotbalistică, așa că am tăcut.

Într-o zi, mătușa mea mi-a dat o curmală enormă, strălucitoare, ca de chihlimbar, gata să plesnească de coaptă ce era. Înainte de a o mînca, am ieșit cu curmala în stradă. Desigur, a fost o frondă cu totul inutilă. Băieții echipei noastre ședeau lîngă gardul vecin, iar alături, căpitanul, lovind mingea de gard, le demonstra diferite modalități de a jongla. În treacăt fie spus, el nu ne prea

răsfăța cu mingea. Avea metoda lui — să creeze un fel de foame fotbalistică, pentru ca apoi noi să jucăm mai bine cu echipele de pe alte străzi.

— Fac schimb! mi-a strigat el de departe, împiedicîndu-mă să duc curmala la gură. Acesta era dreptul lui, ratificat de multă vreme de codul comercial internațional al străzii. Erai obligat să asculți condițiile schimbului, iar apoi să hotărăști, de bună voie, dacă ești sau nu de acord cu ele. Dar cu el lucrurile stăteau puțin altfel. Folosindu-se de dependența noastră față de el, avea posibilitatea ca, fără a încălca codul comercial, să exercite o presiune secretă. Așa cum fac statele mari cu sateliții lor.

— Cu ce faci schimb? l-am întrebat eu, părîndu-mi deja rău după curmală.

— O cutie pe care e imprimată expediția lui Papanin, niște bomboane noi, — a propus el rapid, umbrind oarecum condițiile schimbului.

— O cutie cu bomboane? l-am întrebat eu pentru a clarifica precis condițiile de schimb.

— Nu, — mi-a răspuns, — bomboanele le-am mîncat, știi, erau foarte gustoase.

— Nu știu cît erau de gustoase — i-am răspuns. Noi strîngeam, pe atunci, tot felul de cutiuțe și ne jucam cu ele. Cutia reprezentînd expediția lui Papanin era ceva nou și, de aceea, prezenta o oarecare valoare. Totuși, era departe de o curmală mare și adevărată.

— Puțin, — fac eu.

— Bine, — s-a muiat el, — cînd vine fratele meu cu mănușile, am să-ți dau să ții clepsidra.

— Cîte runduri?

— Unul.

— Puțin, — spun eu cu prudență, ca să nu-l irit.

— Bine, — adaugă el, — ai să te joci cu mingea pînă alerg eu după cutie.

— Puțin, — spun eu nesigur, simțind cum începe să acționeze presiunea tainică a forței celui puternic.

— Cum puțin! strigă el. Îți dau trei lucruri, iar tu — unul singur.

— De acord, — am acceptat eu, pentru a nu-mi pune în pericol cariera fotbalistică.

— Uite, ia mingea, eu am fugit — mi-a spus el și, șutînd mingea în gard, a alergat spre casă. Locuia la capătul cartierului.

Îndată ce a luat-o la fugă, presiunea tainică a forței s-a întrerupt și eu am simțit că sînt prădat fără milă. În primul rînd, nu era sigur dacă fratele lui îmi va permite să țin clepsidra, iar în al doilea rînd, îndată ce el a dispărut, băieții au și înhățat mingea și au început s-o alerge de-a lungul străzii. Să mă alătur lor, cu curmala mea în mînă, nu puteam, pentru că mi-ar fi strivit-o imediat. Cînd îmi propusese mingea, nu mi-am dat seama de acest lucru. Iar acuma, alții se joacă, pe cînd eu nici nu mă pot juca și trebuie să cedez și curmala. M-am hotărît să fiu perfid. Mi-am înfipt dinții în curmală și, aproape mîrîind, am supt miezul ei răcoros, alunecos, dulce ca mierea. După un minut, am aruncat pe jos rămășița suptă a curmalei mele, alăturîndu-mă băieților.

— Unde-i curmala mea? a strigat el de departe, observînd mîinile mele goale.

— Unde-i curmala mea? a strigat el, străduindu-se să-și clarifice din mers nedumerirea.

— Unde-i curmala mea? a oftat el cu ultimile-i puteri, oprindu-se în fața mea.

Am înțeles că, din acest moment, nu mă mai poate salva de cruda pedeapsă nici federația de fotbal orășenească. Prevenit din timp asupra acestei pedepse și știind că nimic mai groaznic nu se mai poate inventa, m-am hotărît ca măcar să-l înfurii cît mai strașnic.

— Am mîncat-o, — am spus eu prostește.

— Cum ai mîncat-o, din moment ce ne-am înțeles! a strigat el, bîlbîindu-se din cauza furiei. S-a uitat la băieți.

Băieții se cuminți serăși asistau în tăcere.

— Am uitat — am rostit eu, parcă mirîndu-mă singur cum de s-a putut întîmpla una ca asta.

— Cum ai uitat? Doar ne-am înțeles! a țipat el din nou.

— Am început să ne jucăm și eu am uitat și am mîncat-o, — am repetat eu cît puteam mai prostește, neuitînd însă să specific că izbutisem să bat și mingea.

— Nu vreau să știu de nimic, dă-mi curmala, curmala mea!

— Cum să ți-o dau, dacă e în burtă — am observat eu, privindu-mi cu mîhnire burta. El, de asemenea, s-a uitat la burta mea, și, convingîndu-se definitiv că nu se mai poate repara nimic, a hotărît că e timpul să anunțe pedeapsa.

— Băieți! a strigat el. Eu, căpitanul, îl elimin din echipă pentru totdeauna! Din nou i-a privit pe băieți.

Poporul păstra tăcere. Atunci, el și-a luat mingea și a plecat acasă cu un pas egal și mînios de judecător, ca și cum mi-ar fi măsurat o veșnică lovitură de pedeapsă de la unsprezece metri.

După vreo zece zile, ne-am împăcat și am fost primit din nou în echipă. În treacăt fie spus, asemenea execuții avuseseră loc și asupra altor băieți, pînă cînd instinctul de clasă ne-a determinat să ne unim. Și, într-o bună zi, cînd el eliminase din nou din senin pe unul din băieți, noi l-am anunțat că refuzăm cu toții să jucăm în echipă.

La început, el ne-a răspuns cu un rîs uscat și disprețuitor de impresar.

— Am să-mi aleg o nouă echipă, doar eu sînt căpitanul, — a spus el.

Armata de fotbaliști șomeri era destul de numeroasă, dar, în esență, era constituită numai din mucoși sau din niște piperniciți fără vlagă, ceea ce l-a și determinat să recunoască după un timp: a juca cu ei înseamnă a se face de rîs față de echipele de pe alte străzi.

Pînă la urmă, am înlăturat contradicțiile dintre noi și, deși el și-a păstrat titlul de căpitan, drepturile îi erau acum serios îngrădite.

Și totuși istoria cu curmala n-a rămas, pentru el, fără urmări. Mulți ani după aceea, a fost cunoscut sub porecla „Unde-icurmalamea?" și, deși episodul în sine fusese de mult uitat, iar unii nici nu-l știuseră vreodată, porecla s-a menținut atîta timp cît i-a fost dat să se mențină.

Din fericire, obiceiul de a comanda, de a porunci, de a fi cu orice preț în frunte, ca și acela de a contracta schimburi inechitabile, a fost pierdut de căpitanul meu undeva, în zăpăceala vîrstei de tranziție.

Și aici m-a copleșit pe neașteptate un moment sentimental. Nu mă pot dezbăra de el, așa cum nu te poți dezbăra de sărutarea unui bețiv — înduioșătoare și, totodată, neplăcută și umedă.

Sînt nevoit să-l îndepărtez pe acest băiețandru, pe acest exploatator nesuferit și să exclam: „O, dragul meu căpitan cu început de chelie! Acum tu comanzi butoaiele de vin. Ești specialist în prepararea vinurilor. Se poate spune chiar că ești un specialist cunoscut prin părțile noastre, deși tu, uneori, îți iei curajul de a afirma că ești primul specialist în vinuri".

Ne întîlnim foarte rar acum. Ultima dată, mi se pare că ne-am văzut acum doi ani. Îmi amintesc că ne-am întîlnit lîngă Cetatea Veche.

— Sînt specialist în vinuri — mi-ai spus tu după ce ne-am îmbrățișat, — dau eu vinul și tu gustarea, cu atît mai mult cu cît curmala ți-a rămas tot ție.

— Vezi, — am clătinat eu din cap, — totdeauna te-ai străduit să fii primul și iată că tot primul ai început să chelești.

— Asta s-a întîmplat din cauză că sînt obligat să mă gîndesc mult, — mi-ai răspuns trecîndu-ți cu amărăciune mîna prin păr (vorbind cu indulgență). Și ai adăugat dintr-o dată: — Nu știu cum stau treburile în meseria voastră, dar în a noastră trebuie să chibzuiești foarte mult ca să nu strici vinul.

— În meseriile noastre avem un dușman comun — am spus eu împăciuitor.

— Care? m-ai întrebat.

— Apa, — am răspuns eu.

— Eu, căpitanul, — ai spus tu, îndreptîndu-ţi ţinuta — te exclud pentru maliţie pentru două sezoane...

N-am făcut nici douăzeci de paşi şi am nimerit într-un fel de instituţie primitoare de tipul sezonului cald, în care este aşa de bogată regiunea noastră, şi care se întreţine prin rezervele de aur ale pivniţelor tale, căpitane al meu.

Şi acolo, ridicînd primul pahar al purpuriului „Izabella" şi permiţîndu-i soarelui să se joace şăgalnic în culoarea vinului, tu ai rostit nişte cuvinte demne de un căpitan.

— Poate că nu sînt chiar primul specialist în vinuri, dar nimeni nu va putea spune că nu-mi iubesc meseria.

— În orice caz, eu n-am să spun, — am întărit eu — privindu-te cum bei vinul, sau, mai bine zis, cum torni în tine vinul pe care tu însuţi l-ai adus în lume, confirmînd prin aceasta veşnicul circuit al naturii.

Îl turnai lent în tine, aşa cum se toarnă un lichid preţios într-un vas preţios, îl turnai cu acea expresie de ritual calm, posibilă numai pe faţa unor adevăraţi cunoscători şi niciodată pe cea a alcoolicilor de rînd, cu agitaţia lor zgomotoasă.

— Ei, dar unde-i curmala mea, îmi spui acum? m-ai întrebat punînd paharul pe masă.

— Ascultă căpitane, — am spus — probabil că asta e fericirea: să alergi pe stradă şi să strigi cît te ţine gura: „Unde-i curmala mea!".

— Da, — ai fost tu de acord, — totuşi aceasta era fericirea — să alergi pe stradă strigînd: „Unde-i curmala mea!". Totuşi...

— Nici un fel de totuşi! am replicat eu.

— Totuşi fericirea ar fi fost deplină, dacă nu mi-ai fi mîncat curmala — ai continuat tu.

— Căpitane, — am rostit eu cu asprime, — o copilărie prea senină îl face pe om imposibil la vîrsta matură, întrucît va considera orice nor real din atmosferă ca un duşman personal.

— Dar şi o copilărie prea înnorată nu-i de dorit, — ai observat tu — omul rămîne cu reumatism...

— Ai dreptate, — am spus.

— Slavă domnului, — ai observat, — noi n-am avut parte de nici una din extreme.

— Şi tu trebuie să-mi fii recunoscător pentru asta — nu m-am abţinut eu.

— Pentru ce? m-ai întrebat. Pentru că mi-ai mîncat curmala deja vîndută!

Într-un cuvînt, amîndoi nu ne-am simţit prea rău, atunci, împreună. Nici nu-mi dau seama de ce te-am situat în această povestire alături de impostori. În fond, ce fel de falsificator poţi fi tu? Mai mult, dintre noi doi, eu sînt un înşelător mai mare decît tine. Am să-ţi dezvălui acum un mare secret. Îţi aminteşti cînd, deja adolescenţi, boxam în curtea şcolii? Îţi aminteşti cum, o dată, am căzut în timpul rundului? E drept, am sărit imediat în picioare, spunînd că m-am împiedicat. Şi, deşi ai încercat să demonstrezi că am căzut din cauza loviturii (printre altele, fratele tău ne asculta cearta cu un zîmbet misterios), eu am negat cu încăpăţînare acest lucru şi atunci, şi după aceea, în decursul multor ani.

Acum, în sfîrşit, trebuie să-mi uşurez sufletul şi să recunosc, în faţa ta, că a fost vorba, atunci, de un veritabil cnocdaun cu ţiuit în urechi şi fulgerătoare pierdere de echilibru.

Dar, despre ce vorbeam, căpitane? Despre ce poate fi vorba, în general? În comparaţie cu unii excroci pe care i-am cunoscut şi pe care i-ai ştiut şi tu, noi doi sîntem pur şi simplu nişte papă-lapte.

Dar simt cum momentul sentimental se epuizează, rundul amintirilor gingaşe se sfîrşeşte, în clepsidră se preling ultimele firicele de nisip, parcă materializînd timpul, iar eu sînt obligat să trec la proza aspră cu eroii şi pungaşii ei.

*

După terminarea institutului, am lucrat o vreme în agreabilul oraş Kursk. Neavînd locuinţă, închiriam cîte o cameră, sau cîte un colţişor, pe la diferite gazde.

Nu era prea comod, întrucît distribuția orelor de zi și mai ales, de noapte pe care mi-o făceam, nu corespundea programului gazdelor mele. Acest lucru le neliniștea și, din compasiune pentru tînăra mea viață, ele încercau cu tot dinadinsul să-mi schimbe programul, cu ajutorul fiicelor, nepoatelor sau al altor rude, suficient de tinere, iar, altădată, chiar insuficient de tinere. Eu nu eram de loc pornit pe schimbarea programului vieții mele, dar nici nu puteam să curm dintr-o dată aceste încercări binevoitoare. Ar fi fost jenant și chiar lipsit de bun simț din parte-mi.

De obicei, eram invitat la fel de fel de sărbători de familie, care nu erau altceva decît niște înfățișări mascate. Cu deosebire, insista o bătrînică. Se numea Avtodia Mihailovna. N-avea fiice, în schimb era foarte înzestrată cu nepoate.

— Îmi este ca un fiu — spunea ea, așezîndu-mă la masă și admirîndu-mi apetitul.

— Totul e foarte gustos, Avtodia Mihailovna — spuneam eu, înghițind feluritele-i gustări.

— Nepoata mea le-a pregătit — îmi explica semnificativ Avtodia Mihailovna.

— Vai, Avtodia Mihailovna, nu mă face să mă rușinez — se roșea nepoata.

— Rușinează-te, drăguțo, pînă nu-i prea tîrziu — spune Avtodia Mihailovna și, aplecîndu-se, îmi șoptea numai mie: Se pricepe la gospodărie. Și e fată cuminte.

— Eu cu el sîntem ca și rude, — explica Avtodia Mihailovna musafirilor, adîncind meritele mele — dacă trebuie să plec undeva, nu-mi încui lucrurile, pentru că e ca și de-al casei.

Bătrînica dragă și bună, spre sfîrșitul serii, de obicei, se amețea și arunca în spațiu niște aluzii ademenitoare.

— Două capete, o singură perină! chicotea Avtodia Mihailovna, iar musafirii se agitau aprobativ.

— Mătușico, sînteți ciudată, nu vă înțeleg — se înroșea din nou nepoata. Se prea poate ca Avtodia Mihailovna, la urma urmei, să n-o fi prevenit.

— Două capete, o singură perină-ă! dădea glas Avtodia Mihailovna.

— Nici măcar nu avem o înțelegere comună asupra vieții, — înlătura cu demnitate tînăra nepoată aluziile.

— Două capete, o singură perină — iată înțelegerea comună! explica șăgalnic Avtodia Mihailovna.

Desigur, toate acestea nu duceau la nimic, dar și gazdei, probabil, îi plăceau mai mult atmosfera însăși de gălăgie sărbătorească. Dorea să protejeze tinerețea, să participe la destinele noastre, cu atît mai mult, cu cît propriul ei destin nu reușise să și-l organizeze.

Între timp, am făcut cunoștință cu un tînăr. Curînd, ne-am împrietenit și el mi-a propus să locuim împreună. Eu am primit cu plăcere și, astfel, s-au sfîrșit peripețiile mele cu gazdele. Tînărul ocupa o locuință foarte bună la școala de muzică, unde preda ceva, nu-mi mai amintesc ce anume.

Era burlac, ca și mine, așa că ne înțelegeam foarte bine. Totuși, nu mă simțeam bine să locuiesc în camera lui, așa, pe degeaba, și i-am propus să-mi ia o mică chirie. De fiecare dată, el respingea indignat propunerea mea.

Locuința, repet, era foarte bună. Singura ei deficiență, nu prea mare totuși, consta în faptul că primeam prea des vizitele administratorului școlii. Apărea totdeauna pe neașteptate. Cred că scopul secret al vizitelor lui era de a prinde la noi vreo studentă. Pentru că veni vorba, ele nu veneau niciodată la noi, așa că strădaniile lui erau zadarnice.

Comunicarea noastră cu el începea, de obicei, printr-o scurtă conversație literară.

— Am învățat împreună cu poetul Tvirdovski în institutul din Smolensk — începea el.

— Nu Tvirdovski, ci Tvardovski — îl corectam eu.

— Bine, bine, Tvirdovski — admitea el. Administratorul era cam surd.

— Ei, și cum ați învățat? întrebam eu.

— Eu învățam bine, dar el nu pricepea o boabă la matematică.

— Nu-i nici o nenorocire, — spun — doar e poet.

— Păi, tocmai de asta a și devenit poet, pentru că nu i-a intrat matematica în cap. Eu învățam bine, dar războiul a stricat totul, — adăuga el cu voce slabă, căzînd pe gînduri.

Noi îl primeam, de obicei, în antreu, dar, în timpul conversației, el prindea momentul și arunca o privire în cameră, examina paturile, uneori privea după dulap sub motivul că verifică stinghia dușumelelor. Se uita de jur împrejur prin cameră cu o expresie de cronică tristețe administrativă: oricît ai face reparații, parcă spunea, niciodată nu va fi totul pus la punct. Dacă, cumva, privirea i se oprea pe fereastră, ne întreba invariabil:

— De ce ați rupt cremoanele?

— Așa au fost — îi spun.

— Bine, să-mi amintiți pe urmă — spunea el și deodată se grăbea să plece.

Tovarășul meu, în mod demonstrativ, nu discuta cu el, pentru că nu-l simpatiza.

După cîteva luni de convieţuire cu el, am observat că, din valiza mea, au început să dispară bani. Nu sume mari, dar, oricum... La început, am crezut că mă înșel, dar, pe urmă, am constatat că, într-adevăr, banii lipsesc. I-am spus tovarășului meu. El s-a neliniștit.

— Unde-i țineai?

— În valiză.

— Știi precis că ți-au dispărut?

— Acum știu precis.

— Poate că au căzut după valiză? — emite el o ipoteză și mișcă valiza, controlînd.

— N-aveau cum — îi spun.

— Poate că i-ai pus într-o carte sau în altă parte, amintește-ți, — spune el și începe să scuture cărțile mai la îndemînă. A început să se agite prin cameră, căutînd peste tot, încît m-am simțit vinovat.

— Lasă, — îi spun — ducă-se, nu era vorba de o sumă mare.

— Nu, — îmi replică el, — se creează o situaţie neplăcută, aici intrăm doar doi oameni: eu şi administratorul.

— Ce-i cu tine, — îi spun — cum poţi să te gîndeşti la una ca asta?

— Eu nu mă gîndesc că mă bănuieşti, dar, oricum ai lua-o, nu poate fi vorba decît de doi oameni: de mine şi de administrator.

— Nu se poate, — îi spun — n-aveţi nici un amestec aici.

— Printre altele, — spune el — degeaba ai încredere în el. Are cheile de la toate camerele. Am să mă plîng directorului.

— În nici un caz! îi spun. Nu sîntem siguri şi, drept rezultat, mă vor da afară din locuinţă.

— Numai acest lucru — îmi spune el — mă opreşte să fac plîngerea.

Au trecut două săptămîni. Amîndoi uitaserăm de banii dispăruţi. Administratorul continua să ne fericească cu vizitele-i neaşteptate şi, ca totdeauna, după ce examina camera cu expresia aceea de amărăciune cronică, pleca rugîndu-ne să-i amintim de cremoane.

Odată, tovarăşul meu mi-a cerut cu împrumut nişte bani. Desigur, i-am dat cu multă plăcere. După asta, mi-a mai cerut de două ori, iar, de alte cîteva ori, banii au dispărut singuri din valiză. Am început să remarc o oarecare legitate, deşi încă nu-mi puteam da seama în ce anume se concretizează.

În sfîrşit, am rezolvat, după mine, strălucit, această ecuaţie cu două necunoscute. Am împărţit o dată suma generală a banilor împrumutaţi şi dispăruţi la numărul lunilor în care locuisem împreună, şi am obţinut, drept rezultat, preţul unei chirii destul de moderat. Am verificat, luînd diferite porţiuni de timp şi împărţind suma corespunzătoare, obţineam, de fiecare dată, acelaşi rezultat. Acum nu mai puteau exista nici un fel de îndoieli. Bucuria abstractă, determinată de rezolvarea problemei de matematică, era otrăvită, întrucîtva, de meditaţii triste cu privire la nedesăvîrşirea naturii umane.

E de la sine înțeles că n-am împărtășit tovarășului meu descoperirea. Am hotărît numai să scot fundul dublu al valizei mele. I-am propus să nu se sfiască și așa, frățește, să ia din cînd în cînd bani cu împrumut de la mine.

— Mă simt prost, — a spus el — nu ți-am înapoiat încă împrumutul anterior.

— Cum poți vorbi așa, — îi răspundeam — tu mi-ai făcut un asemenea serviciu.

— Camera e cu totul altceva, — spunea el — e vorba de un gest prietenesc, iar banii ți-i voi înapoia obligator.

— Desigur, numai nu te grăbi, cînd ai să ai.

Iată, deci, cum ne duceam viața, din momentul cînd am făcut descoperirea. El, în sinea lui, rîdea de mine, eu, în sinea mea, rîdeam de el. Totuși, reiese că cel în cîștig eram, pînă la urmă, eu, pentru că el rîdea de mine, neștiind că eu rîd de el, în timp ce eu rîdeam de el, știind că el rîde de mine.

Odată, în lipsa colegului de cameră, apare administratorul cu un necunoscut.

— Faceți cunoștință, — îmi spune — e noul administrator, întrucît eu voi fi transferat la alt imobil.

Vechiul administrator a început să-i demonstreze în tot celui nou lămpile, șnururile draperiilor, pervazuri. mai arătat, de altfel, și fereastra care-și aștepta cremona.

Aveam puțină votcă. I-am servit pe amîndoi, dat fiind ocazia deosebită. Am stat puțin toți trei, am vorbit despre literatură, e drept, de data asta, cam în fugă, pentru că cei doi administratori se grăbeau. Plecînd, administratorul vechi l-a lăsat să treacă pe cel nou și, arătînd cu capul spre el, mi-a șoptit semnificativ: „In legătură cu cremoanele, nu te sfii, amintește-i".

După plecarea administratorilor, mi-a venit o idee amuzantă. I-am pus la punct toate detaliile și, în aceeași seară, am și pus-o în practică.

Cînd a venit tovarășul meu și cînd, întinși în pat, ca de obicei, fumam cîte o țigară, schimbînd impresiile de peste zi și plănuind cum să ne petrecem seara, am început...

— A-propos, — i-am spus eu, fără să-l privesc — a venit administratorul ca să-și ia rămas bun.

— Slavă domnului, mă plictisise destul cu institutul lui din Smolensk.

— Pentru că veni vorba, — îi spun — ai avut dreptate.

— În legătură cu ce?

— În legătură cu banii care au dispărut.

— A, — îmi spune el — în sfîrșit, ai înțeles că administratorul e capabil de orice.

— Nu numai că am înțeles, — îi spun — am stat puțin de vorbă, iar el mi-a povestit totul și și-a cerut iertare.

— Ce tot spui acolo! mi-a spus colegul și, ridicîndu-se, s-a așezat pe pat, nu se poate...

— Cum să nu se poată, dacă așa a fost.

— Lasă invențiile astea!

— Nici eu n-aș fi crezut, dacă n-ar fi fost...

— Ce n-ar fi fost?! m-a întrerupt el nerăbdător.

— Dacă n-ar fi fost banii — îi spun eu cu o liniște desăvîrșită.

— Ce bani?

— Pe care mi i-a luat. De altfel, dacă vrei, uită-te, n, banii sînt acolo, pe raft.

niște Cumnatul meu a sărit din pat și s-a apropiat de rafast cu cărți, unde eu pusesem banii cu o jumătate de oră înainte de venirea lui. Văd cum îi socotește. In timp ce număra banii, expresia feței lui era de un comism indescriptibil.

— Dar aici e mai mult decît spuneai! a strigat el iritat, ca și cum ar fi descoperit noi dezordini în sînul dezordinilor cunoscute deja.

— A, asta e din cauză că și înainte lua bani.

— Nu se poate, nu se poate bolborosește el și mă privește cu încordare în ochi, ca și cum s-ar strădui să sfîșie pelicula unei drăcovenii apărute între noi. Dar eu îmi amintesc cum trăsese el valiza, cum scuturase cărțile, cît de natural îi tremurase buza, cînd îmi spusese că numai ei doi intră în cameră, așa că nu i-am permis să rupă pelicula.

— De ce să nu se poată, — îi spun — omul este o ființă foarte complexă ; a avut destulă necinste să cotrobăiască într-o valiză străină, dar a avut și un fond bun ca să se pocăiască. Iar noi, frățioare, iertăm, iertăm toate.

— Dar cum a îndrăznit să intre în cameră, cînd noi nu eram acasă?

— Tu singur mi-ai spus că obișnuiește lucrul acesta și, în afară de asta, e totuși administrator, poate a vrut să pună cremona...

— Dar n-a pus-o, totuși! țipă el și mă privește cu ochi încordați și suferinzi. Nu poate pricepe nicicum dacă îmi rîd de el, sau dacă, într-adevăr, administratorul, de unul singur, a umblat și el la valiză. Pe de o parte parcă-i pare rău, dar, pe de altă parte, n-are nici un rost să înapoiezi același lucru de două ori.

Dintr-o dată, s-a întors cu spatele și, fără să-mi spună nici un cuvînt, s-a îmbrăcat și a ieșit din cameră. S-a întors acasă tîrziu, băut, iar, după o zi, mi-a spus, fără să mă privească :

— Știi, mă pregătesc să mă însor... Numai să nu crezi cumva că...

— Cum se poate, — îi spun — îți voi fi totdeauna recunoscător. Tu m-ai salvat.

Iar acest lucru era parțial adevărat, întrucît, în tot acest timp, el, într-un fel sau altul, îmi luase cea mai moderată chirie pentru o locuință cu multe comodități.

— Iar datoria ți-o voi înapoia imediat ce voi avea bani — a continuat el.

— Nu te grăbi, — i-am răspuns — dacă te însori, vei avea nevoie de bani.

— Da, — spune el — între noi totul a devenit, nu știu cum, ciudat...

Și din nou mă privește cu încordare, căutînd să prindă în ochii mei batjocură sau altceva, mai știu eu ce, care să-i permită să înțeleagă definitiv cum stau lucrurile.

După aceea, ne-am întîlnit uneori pe stradă și, de fiecare dată, am simțit că aceste întîlniri sînt pentru el neplăcute, că eu am rămas în sufletul lui un fel de ghimpe migrator.

L-am întîlnit, întîmplător, după cîţiva ani în Sud. Îmi conduceam un prieten la vapor şi stăteam la debarcader. Deodată, am simţit că, de pe vapor, cineva mă fixează insistent, cu o privire de mult cunoscută. Am cercetat mulţimea de la bord şi l-am recunoscut. Ochii noştri s-au întîlnit şi am rămas uimit de felul cum, dintr-o dată, totul s-a reconstituit întocmai.

„La urma urmei tot ai să-mi spui dacă ai ştiut atunci ceva sau nu!" — mi-a strigat de sus privirea lui.

Un drăcuşor mi-a şoptit să ridic încet din umeri, gest pe care trebuia să-l interpreteze, şi el l-a interpretat astfel, cum că, în fond, eu nu sînt vinovat de faptul că administratorul s-a dovedit a fi om cinstit şi că n-am nimic de adăugat la cele cunoscute de amîndoi.

În clipa următoare, el dispăruse din mulţimea pasagerilor de pe vapor. Aşa am şi rămas pentru tot restul vieţii — un martor care nu a recunoscut niciodată (şi de aceea n-a putut fi contestat), dar, totuşi, un martor al faptei lui.

*

Vara aceasta, într-o cafenea de pe malul mării, un pensionar, vechi cunoscut de-al meu, sorbindu-şi cafeaua turcească, mi-a povestit:

— Am să-ţi povestesc o întîmplare — o adevărată comedie, cum n-ai văzut nici la teatru. Stau eu, vra să zică, în parc şi mă odihnesc. Te gîndeşti în care parc? Nu, caţo! *.

În bătrînul nostru parc, vis-a-vis de staţia electrică. Stau eu, cum îţi spun, pe bancă, sub magnolie, miros floricelele şi mă odihnesc. Am citit ziarul — noutăţile, foiletonul, situaţia internaţională. Deci l-am citit în întregime, acuma pur şi simplu stăteam.

Statul îmi spune: „Ai muncit destul la viaţa ta. Ia-ţi pensia şi du-te şi te odihneşte". Eu îmi iau pensia şi mă duc să mă odihnesc. Pe cînd alţi pensionari, n-am să le dau acuma numele, se angajează într-un serviciu, între noi fie vorba, nu totdeauna legal. Eu le spun celor de felul acesta direct în faţă: pensionari neserioşi. Ce,

* *caţo* — apelativ afectuos gruzin.

eu n-aș putea să lucrez, ce crezi? De sănătate nu mă plîng, scuză-mă că deschid gura la masă, dar (a — a) uită-te ce dinți întregi am.

Iar dacă vreau să beau ceva, de ce m-aș umfla cu bere, care e dăunătoare pentru inimă, cînd pot să iau într-o cafenea o sută de grame de coniac sau o cafea turcească și să beau civilizat și să stau de vorbă cu un om de treabă... Nu ții minte ce-am vrut să-ți povestesc?

— Spuneați că stăteați în parc și citeați ziarul.

— Da! Stau eu, vra să zică, în parc și mă odihnesc. La vreo cincisprezece metri în fața mea, direct pe gazon, doarme un bețiv. Că e beat se vede după faptul că se tăvălește exact sub tăbliță pe care scrie: „Nu călcați pe iarbă".

Dar iată, văd un cetățean de proveniență pungaș nerușinat, care se învîrte prin preajmă. Eu, bineînțeles, mă fac că nu văd nimic, dar, între timp, observ totul binișor. Desfac într-adins ziarul, ca și cum aș citi, dar ce să mai citesc? Am citit totul: și foiletonul despre trîntori și situația internațională.

În sfîrșit, pungașul s-a convins că obiectul respectiv nu e păzit de nimeni, pentru că pe mine nu mă vede. Și iată se apropie și, pot să spun, îl zgîlțîie, de parcă ar vrea să afle dacă nu cumva l-a ucis cineva și l-a pus aici drept exemplu ca să nu se calce pe iarbă.

Bețivul zace pe spate. Și-a desfăcut mîinile în lături ca un Hristos nevinovat, iar pungașul, ca un Iuda, deja îi cotrobăiește buzunarele.

Mă gîndesc că, dacă-i scoate ceva, trebuie să bat clopotele. Nu știi ce înseamnă să bat clopotele? Asta nu înseamnă să tragi de frînghie, ci să dai alarma, ca să chem miliția. Trebuie, deci, să bat clopotele, dar n-am nici un chef, pentru că sînt pensionar. Statul îmi spune: „Na-ți pensia și du-te și te odihnește". Iau eu pensia și mă duc să mă odihnesc. Și ce odihnă ar mai fi aceea, dacă încep să fug după milițieni?

Vra să zică, văd că nu i-a luat nimic, pentru că buzunarele bețivului sînt goale. Slavă domnului, mă gîndesc, clopotele se suspendă. Să vedem ce va fi mai departe.

Mai departe, văd cum începe seria a doua a comediei cinematografice „Batista pierdută". Dar, de data aceasta, pe semne că vrea să caute batista înăuntrul hainei. Şi iată că deja aproape i-a băgat mîna în buzunarul dinăuntrul hainei, cînd beţivul s-a apucat şi s-a întors pe burtă. Bah! Bravo! strig eu, în sinea mea, desigur. Văd că pungaşului nu i-a plăcut figura, dar cui i-ar fi plăcut? Crezi că ţie ţi-ar fi plăcut? Începe să se enerveze. Îi bagă mîna pe sub piept, dar nu reuşeşte nimic. Iar beţivul a început să şi sforăie zdravăn. Ca să-l întoarcă e primejdios, poate atrage atenţia cuiva, şi chiar el, prostul, poate să se trezească, dacă n-a murit de tot. Trebuia să-l vezi cum se înfuriase! Tu nu te-ai fi înfuriat? Nici una, nici două, să se întoarcă pe burtă! Pentru că era beat şi nu-şi dădea seama ce face.

„Te-ai îmbuibat, golanule, acum n-ai decît să zaci!" a rostit el cu atîta ură, de parcă beţivul îi omorîse tatăl sau fratele. După care a plecat repede, da, să nu uit, cu un mers ameninţător.

Cum a plecat, văd că spinarea beţivului tresare. Mă apropii să văd de ce tresare spinarea beţivului, poate că vrea să verse şi trebuie ajutat. Abia m-am apropiat şi văd că beţivul ridică capul şi hohoteşte cu un adevărat rîs batjocoritor.

„Ce-i cu tine, — îi spun — te-ai trezit din beţie sau ce s-a întîmplat?"

„Nici n-am băut" — spune el.

„Cum n-ai băut, cînd dormi pe gazon sub tăbliţa „Nu călcaţi iarba"?!

„Exact, — spune el — n-am călcat. Eu am zăcut. Cetăţeanul care a plecat a călcat iarba, umblînd în jurul meu".

Bah! E băiat vesel şi spune, de fapt, adevărul. Stă el pe iarbă, îşi scoate o ţigară şi-mi cere un foc.

„Un foc — îi spun — am să-ţi dau, nu mă costă nimic, dar de ce te-ai lăsat percheziţionat?

„A, — spune el, într-adins. Mă gîndeam că, dacă ajunge la haină, mă întorc pe burtă. Să încerce numai să mă răstoarne cu faţa în sus"!

Bah! Iarăşi spune adevărul.

„Poate că tu — îi spun — faci parte din vreo echipă de voluntari și asta-i metoda voastră de a fotografia pungașii?

— „Nu, — spune el — o fac așa, pentru plăcerea mea. Eu numesc treaba asta: să-i dau corbului să ciugulească un ochi de sticlă".

„Ce corb, caţo! mă supăr eu. Ce ochi de sticlă! Ce-mi umbli mie cu fabulele lui Krîlov. Statul îmi spune: „Na-ţi pensia, du-te și te odihnește". Eu vin în parc să mă odihnesc, dar tu ce cauți aici"?

„Eu, — îmi spune — mă distrez".

„Ce-i cu tine, — îi spun — ești un pierde-vară"?

„Nu, — îmi spune — așa mă distrez eu în timpul liber.

„Și-ți pică des asemenea distracţii?" — îl întreb.

„În ultimul timp, destul de rar".

„Deci, statistica arată o îmbunătățire"?

„Se prea poate, — îmi spune — dar poate că deja pungașii mă recunosc". Văd că s-a ridicat și vrea să plece.

„Dar care-i — îi spun —folosul obștesc din treaba asta"?

„Poate că, — mi-a răspuns — conștiința li se trezește după o treabă ca asta" — și a plecat.

Iată ce istorie mi-a povestit vechiul meu cunoscut, pe cînd stăteam în cafeneaua de pe ţărmul mării, sub frunzele foșnitoare ale palmierilor.

Eu, trebuie să-mi mărturisesc păcatul, am simţit în flăcăul de pe iarbă un suflet înrudit. Spre deosebire de simpaticul pensionar, vechiul meu cunoscut, îl înţeleg foarte bine pe acest flăcău ciudat. Îi înţeleg, mai cu seamă, rîsul înfundat din momentul cînd pungașul și-a strecurat mîna în buzunarul hainei, iar el s-a apucat și s-a întors pe burtă. E ca și cum ar fi zădărnicit, printr-o întîmplare, absurdă și neașteptată, o operaţiune bine pusă la punct.

A zădărnici jocul fals al cuiva, ca din prostie, și a simţi crampele falsificatorului de bani e o satisfacţie ascunsă, care face cît multe altele fățișe. Există aici o singură primejdie. Dacă jocul fals se prelungește prea mult, poţi să te și înăbuși din cauza rîsului interior.

SCRISOAREA

Cînd aveam cincisprezece ani, am primit în scris o arzătoare declarație de dragoste. Pînă astăzi am păstrat impresia că acele cuvinte, ce păreau a lua foc la lectură, erau scrise cu aur, și nu cu cerneală obișnuită.

Cu un minut înainte ca factorița să-mi înmîneze această scrisoare, eu alergam pe scara casei noastre cu două etaje cu o bucată de cablu electric în mînă. Obiectivul consta în a suporta pînă la sfîrșitul scării forța misterioasă a curentului care-mi pulsa prin tot corpul. Atingînd cu capătul multifilar al cablului balustrada metalică a scării, fugeam pe trepte cît mă țineau picioarele, împroșcînd scîntei violete.

Noaptea se dezlănțuise o furtună în timpul căreia se rupsese cablul. După cît se pare, principala doză mortală fusese preluată de acoperișul casei, iar cu resturile de electricitate mă delectam eu.

Era primăvară. Parapeții întortochiați ai scării erau șerpuiți de ciorchinii și mai întortochiați ai glicinei înflorite. Florile atîrnau în cascadă pe partea exterioară a scării și erau tot atît de violete ca și scînteile electrice care se aprindeau sub mîna mea.

Pe undeva, pe lîngă mijlocul primului grup de scări, începea o mică platformă care ducea spre W.C-ul comun.

Locatarii curții alergau acolo din timp în timp, și cum se atingeau de balustradă, eu, pîndindu-i, făceam contactul cu cablul electric. Ei reacționau fie printr-un strigăt, fie în tăcere, printr-un salt sălbatic peste platformă și, totuși, cu toată diversitatea percepțiilor, nimeni nu-și schimba itinerarul.

Cînd am citit scrisoarea mai țineam în mînă bucata aceea de cablu. Dintr-o dată, am simțit că joaca aceasta este cu totul inutilă, că s-a încheiat, probabil, pentru totdeauna, așa că am aruncat cablul și am alergat în casă.

Deși scrisoarea nu fusese semnată, am ghicit fulgerător cine a scris-o. Era o fată cu care, cu doi ani în urmă, fuseserăm colegi de clasă. Acum doi ani, cînd s-au organizat separat școli de fete și de băieți, după modelul gimnaziilor clasice, ne despărțisem. De atunci n-o mai văzusem și nici nu mi-am mai amintit de ea nici măcar o singură dată. Colegi fiind, eram înscriși în catalog alături. Și, pe deasupra, și inițialele noastre coincideau. O asemenea coincidență nu putea să rămînă fără urmări. Încă de pe atunci, amîndoi simțeam că toate acestea nu-s întîmplătoare. Și iată, în sfîrșit, scrisoarea.

Literele se aureau, strălucind și palpitînd pe hîrtie. Am citit-o de cîteva ori, m-am îndrăgostit cu recunoștință de autoarea ei și tot atunci, rupînd-o în bucățele mărunte, am aruncat-o la lada de gunoi.

Acțiunile mele erau dirijate de o viguroasă rușine patriarhală și de o logică inconștientă de romantic incipient. Mersul acestei logici îl descifrez, azi, cam așa : scrisoarea primită reprezenta fericirea, iar a fi fericit e rușinos, cum rușinos este să fii sătul printre cei flămînzi. Dar, întrucît e imposibil să renunți la fericire (tactică!), înseamnă că trebuie să o conspiri, adică s-o păstrezi în minte, distrugînd toate urmele materiale.

Am început să hoinăresc pe străzi, în speranța că o voi întîlni din întîmplare. Aveam o imagine destul de confuză a ceea ce ar trebui să fac dacă aș întîlni-o.

Ei, în primul rînd, mă gîndeam eu, trebuie desigur să mă apropii, iar, după aceea, îndată ce se ivește o

ocazie favorabilă, să-i ofer inima și viața mea, evident, pînă la mormînt.

Nu s-ar putea spune că mă grăbeam din cale afară să o întîlnesc. Ca pentru orice romantic începător, principalul consta pentru mine în programul vizionar, iar acest program fusese conturat cu o obișnuită claritate în misiva ei. Pentru toate celelalte lucruri, era repartizată o viață întreagă, iar la cincisprezece ani viața pare atît de enormă, încît fericit a-i risipi-o, tot n-ai ce face cu ea, tot îți rămîne din abundență, tot se revarsă peste margini.

Și iată că, într-o zi, pe cînd mă aflam cu prietenii pe strada principală a orașului nostru, mai precis, pe strada Generalissimului, ea a trecut pe lîngă noi cu două prietene.

Reușisem să observ inspiratoarea paliditate a obrazului care se rumenise în acel moment, mersul grăbit și talia fină. In anii care trecuseră, ea se transformase, dintr-o fetiță, într-o adevărată domnișoară, izbutind, totuși, să rămînă la fel de subțire ca și în acea clasă a șaptea, fatală pentru învățămîntul nostru mixt.

Într-un cuvînt, era prezentă acea sursă de aureolare palido-trandafirie, indispensabilă pentru întîiul sentiment de iubire la un băiat de vîrsta mea.

Iar șiretenia naturii, în asemenea împrejurări, constă în faptul că orice băiat care trece prin acest stadiu sau, mai bine zis, căruia i s-au inoculat frigurile iubirii, percepe această aureolă ca pe o favoare specială ce i-o acordă soarta care, intuind trebuințele sufletului lui gingaș, în mod excepțional, cu un tact desăvîrșit, sau chiar cu un gust ales de grădinar japonez, a combinat într-o singură ființă toate rarele însușiri ale idealului său fragil și capricios.

Văzîndu-i obrazul îmbujorat, m-am încredințat pe deplin de presupunerea mea și, totodată, mi-am dat seama că nu-mi va fi de loc ușor să mă apropii de ea. Deși izbutisem să ne aruncăm unul altuia o singură privire rapidă hotărîsem, parcă în acea clipă, că ar fi cu totul nefiresc ca acum, după ce au trecut doi ani, să părem a ne recunoaște și să ne salutăm. Cu atît mai mult, cu cît între noi se află taina scrisorii.

Nu, nu! — mi-a strigat privirea ei de-o clipă, numai nu acum, nu aici, pentru că, dacă mă vei saluta, înseamnă că ai povestit prietenilor tăi despre scrisoare și eu aș muri de rușine.

Pe urmă, am început să o văd tot mai des. Uneori, era cu sora ei mai mare, alteori într-o companie numeroasă de prietene și cu niște băieți pe care nu-i cunoșteam, și de fiecare dată simțeam că mi-e imposibil să mă apropii de ea.

Fiindcă veni vorba, sora ei învățase în aceeași clasă cu noi, deși, ca vîrstă, era mai mare cu un an sau doi. Nu-mi amintesc cum nimerise în aceeași clasă cu noi, dar bănuiesc că nu dintr-un exces de dragoste pentru învățătură. Pentru o deplină consecvență, n-o salutam nici pe sora ei, lucru pe care aceasta, după toate aparențele, nici nu-l observa. În general, era o fată cam somnoroasă și, deși, cu genele ei grele și gingașe, cu fața pură și buzele roșii, avea un aspect mai plăcut decît sora cea mică, totuși, era evident că pe băieți îi atrage mai mult cea mică. Pentru că emana, această soră mai mică, acea neliniște, acea așteptare nerăbdătoare a sărbătorii vieții care se transmite și-i molipsește pe cei din jur.

Cu un cuvînt — era tot mai greu să încerc o apropiere.

Așteptam o ocazie romantică și, în general, nu mă grăbeam să fac cunoștință cu ea, deoarece, cum gîndeam pe atunci, n-aveam nici un motiv de precipitare, din moment ce, oricum, întreaga-mi viață este închinată ei, în exclusivitate ei.

Iar între timp, în anturajul ei, pe lîngă alți băieți și fete, începuse să apară un oarecare militar, cu grad de căpitan, după cum îmi explicaseră pe larg prietenii mei.

Și acum am remarcat că, atunci cînd ne întîlneam, dacă alături de ea se afla căpitanul, dulcineea mea se intimida parcă, plecîndu-și capul. Consideram această sfială a ei ca o dovadă infinit de mișcătoare, care-mi măgulea, în fond, agreabil orgoliul, dar o sfială cumva exagerată.

De aceea, aruncîndu-i ocheade pline de înțeles, mă străduiam să o conving să nu se sfiască prea tare din cauza căpitanului ei, întrucît noi doi știm ce taină mă-

reață ne unește, întrucît sărmanul căpitan n-a primit o asemenea scrisoare și, avînd în vedere vîrsta lui înaintată, nu prea sînt șanse să mai primească de acum înainte.

Căpitanul era un flăcău de vreo douăzeci și șapte de ani — o vîrstă care mi se părea pe atunci deznădăjduitor de tîrzie pentru dragoste. Așa de înaintată, încît, dacă vreți, la prima ocazie, puteai să-ți permiți să-i resfirî cu respect medaliile de pe piept, întrebîndu-l:

„Spune-mi, unchișule, doar nu în zadar
Moscova, pîrjolită de incendii
A fost cedată franțujilor?" *.

E posibil că iubita mea de taină să-mi fi apreciat corect ocheadele, pentru că, cu timpul, cînd ne întîlneam și o vedeam cu căpitanul, ea aproape că nu se mai sfia, ci-și arcuia buzele într-un fel de aluzie de zîmbet, pe care eu îl descifram, lesne, drept o perfidie obligată. Ce greu trebuie să-i fie, sărmana, mă gîndeam eu, ca, iubind pe cineva, să fie obligată să suporte curtea altcuiva.

În această stare de blîndă demență, urmărindu-mi, din timp în timp, iubita ca o umbră nevăzută, am ajuns pînă la mijlocul verii, cînd ea a început, împreună cu căpitanul și cu sora ei, să frecventeze reuniunile dansante din parcul orașului.

Acolo, în parc, sub influența muzicii, sentimentul meu se pare că a început să fie tulburat de amărăciune.

Pista de dans, în anii de după război, era frecată în sunetele melodiilor naționale și a celor aduse drept trofeu. În mulțimea dansatorilor, licărea fața ei mică și palidă, ridicată întrebător spre căpitan. El, băiat înalt și bine făcut, o privea de sus, binevoitor și parcă, fir-ar să fie, cu o ușoară condescendență, profund jignitoare pentru mine.

E greu să-ți imaginezi ceva mai de coșmar decît pista de dans din acei ani. O am în fața ochilor — cu fetele ei bătrîne care se învîrtiseră ani de zile pe palma aceasta de asfalt și care arătau că, o dată cu

* Versuri cu care începe renumita poezie a lui M. I. Lermontov „Borodino" (nota trad.).

fiecare an, cu fiecare dans, aruncaseră din ele feminitate și omenie, pînă ce își construiseră un fel de mască profesională cu orbitele flămînde ale ochilor.

Dar mucoșii aceia nerușinați, dar infractorii aceia îmbătrîniți în rele, care se ocupau acum de meserii mai pașnice și care veneau acolo pentru amintiri sentimentale... Dar, în sfîrșit, nelipsitul prim dansator, care lucra ca o pompă de apă, executînd pasuri de dans, celebru pe atunci, cu o îndepărtare laterală și cu ochii dați peste cap, într-un fel de toropeală de frizer!

Pe neașteptate, undeva, la marginea pistei sau chiar pe la mijloc, se ivea un mic vîrtej de scandal, care atrăgea treptat în pîlnia lui un număr tot mai mare de dansatori, cu șuierături, cu țipete, cu fete care fugeau în toate părțile.

Rușine pentru toată această nimicnicie, spaimă pentru iubita mea, dar și pentru mine. Neliniște și, totodată, o curiozitate de bîlci față de bătaie și sînge și, totodată, un permanent sentiment de umilire din cauza acestei doze exagerate de grosolănie și vulgaritate în tot ce se petrecea acolo. Și, totodată, necesitatea de a ascunde aceste stări grele, de a-ți crispa buzele într-un zîmbet de „băiat de comitet", care știe mult mai multe decît arată și care, totuși, arată mai mult decît valorează cei din jur.

Și principalul, prețul prea rușinos care ți se impune pe neștiute, imediat ce intri acolo. Ți se părea că ți-ai coborît extrem valoarea personalității și se dovedește că, totuși, insuficient, și tu începi să cîrtești, dar nimeni nu vrea să te asculte și nici nu poate să te audă, pentru că tu protestezi în sinea ta. Dar, după cît se pare, pe față ți se întipărește, totuși, un anume semn de nemulțumire și, după acest semn, poți fi demascat în orice moment ca un monstru, ca un incapabil din naștere să pornească o bătaie cu ceata contra unuia singur, să șuiere un scuipat pe spatele unui fraier care nu bănuiește nimic, sau al fetei lui. Și, în general, ca un neputincios de a face ticăloșii, de a murdări, atunci cînd nimeni nu te amenință, uneori chiar și sub amenințare, dar, oricum mai bine în lipsă.

Toate aceste simțiri roiau nevăzute în mine, în timp ce, multe zile în șir, o admiram pe dulcineea mea pe pista de dans. În sfîrșit, unul dintre prietenii mei m-a azvîrlit pur și simplu direct pe banca pe care stătea ea împreună cu căpitanul și sora ei, în pauza de după un dans.

Eu m-am prezentat și am început să explic, hohotind din cauza timidității, că sînt acel elev cu care ea și sora ei fuseseră colege acum doi ani la Școala nr. 2, chiar aceea dintre stadion și biserică, deși, desigur, nu se putea presupune că vreuna din ele să-și fi uitat școala, fie și pentru motivul foarte simplu că ele continuau să învețe acolo (băieții fuseseră transferați la altă școală).

În afară de aceasta, n-am uitat să amintesc faptul că atunci, cînd eram în aceeași clasă, inițialele noastre coincideau.

În timp ce eu continuam să vorbesc, ea ba ridica capul și fața ei parcă se aprindea și se stingea, iar ochii ei mă implorau să nu provoc scandal, ba, întorcîndu-se spre căpitanul ei, îi atingea delicat pieptul cu vîrful degetelor, liniștindu-l prin această mică mîngîiere, dar totodată, îndepărtîndu-l de amintirile noastre comune.

Am uitat să spun că, în timpul monologului meu, întîlnindu-i privirile, mă străduiam să-i dau să înțeleagă cît puteam mai convingător că niciodată în viață, în nici un fel de împrejurare, nimeni și, în nici un caz, el (urma o întoarcere romantică a ochilor în direcția lui) nu va afla despre existența acelei măreț scrisori. Însuși monologul meu haotic, cu explicații detaliate asupra locului unde era situată școala noastră, avea suprasarcina de a-l convinge pe căpitan că între mine și ea, din acele timpuri îndepărtate pînă azi, n-a existat niciodată vreo legătură, nici scrisă, nici chiar orală.

Trebuie să spun că, după primele mele fraze, lămurindu-se că nu sînt un „agățător", căpitanul m-a ascultat cu multă amabilitate.

— Kostea — mi-a spus el simplu, cînd ea ne-a făcut cunoștință, și mi-a strîns mîna cu putere, tovărășește.

După cîteva minute, el a plecat să danseze cu sora ei și, timp de două-trei dansuri, noi am rămas singuri.

Ce beatitudine — să stau pe bancă alături de ea, să-i privesc de la această fantastică apropiere profilul

drăgălaș cu nasul în vînt, gîtul lung și să inspir, să inspir mirosul apei ei de colonie, cu atît mai amețitor, cu cît, atunci și multă vreme după aceea, eu l-am luat drept mirosul natural al tinereții ei înfloritoare.

Trei prieteni de-ai mei au trecut de cîteva ori demonstrativ pe lîngă noi. Pe fețele lor ermetice citeam că sînt jigniți de fericirea mea. Întîlnindu-le privirile, le-am trimis niște zîmbete pe care le poate trimite pe pămînt un om care plutește dintr-o dată în înălțimi amețitoare, dar extrem de nesigure. La aceste zîmbete, mi-au răspuns tot prin priviri și tot prin priviri mi-au propus să cobor din aceste înălțimi idioate și să analizez împreună cu ei tot ce s-a întîmplat. După cît se pare, determinîndu-mă să mă apropii, în sfîrșit, de ea, prietenii scontau pe efecte mult mai hilare.

În sfîrșit, unul dintre ei, chiar acela care mă împinse-se spre această bancă și care, din această cauză, se simțea probabil responsabil de comportarea mea, s-a apropiat de noi și, scuzîndu-se cu oarecare afectare față de dulcineea mea, m-a tras la o parte.

Era un leningrădean evacuat și noi consideram, iar el era dispus să ne întrețină această convingere, că păstrase ceva din șlefuirea rece de înaltă societate, specifică descendenței petersburgheze. Ne-am îndepărtat vreo zece pași.

— Mă văd obligat să-ți spun că te porți ca un tîmpit — mi-a declarat el, privindu-mă cu severitate.

Mi-am amintit însă că tocmai el era cel care mă apropiase de ea, totul desfășurîndu-se așa de simplu și ușor și dintr-o dată, pe neașteptate pentru mine însumi, ca să nu mai spun de el, l-am strîns în brațe pe acest prieten al meu, căruia îi datoram totul. El s-a desprins din îmbrățișarea mea cu indignare și s-a îndepărtat spre ceilalți băieți. L-am privit plecînd. Înalt și slab, pășea rigid ca un parlamentar.

Nu mi-ar fi putut trece niciodată prin minte ideea de a o șantaja cu acea scrisoare, dar consideram necesar, acum, cînd rămăsesem singuri, să-i dau să înțeleagă că misiva își atinsese scopul, că mărețul act al unirii sufletești se săvîrșise în toată sublima lui frumusețe.

— Oh, rupeți-o! mi-a spus ea, auzind de scrisoare și mi-a atins cămașa cu vîrfurile degetelor mici. Eram pe atunci așa de proastă...

— Niciodată! am mințit eu cu înfocare, punînd în acest cuvînt tot adevărul simțirii mele.

Vroiam să-i spun că sentimentul trezit de scrisoarea ei este veșnic și că acum nimic nu mai poate fi schimbat, de aceea înșelăciunea s-a dovedit a fi de fapt cea mai autentică formă de adevăr. Ea a oftat și și-a retras mîna.

Nu știu de ce l-am privit victorios pe căpitan cînd s-a întors la bancă, ducînd-o de braț pe sora ei, lucru care, în treacăt fie spus, eu nu știam încă să-l fac.

Din acea zi, ne întîlneam destul de des și ne petreceam serile împreună. Totdeauna însă în patru.

Eu știam foarte bine că acest căpitan îi face curte ei și nu surorii mai mari, dar nu mă încerca nici o gelozie, nici un fel de sentiment de rivalitate. Era imposibil, așa cum e imposibil să fii gelos pe un om care s-a așezat la focul lîngă care stăteai și tu și și-a întins mîinile spre flacără. Mai exact, dacă aș vrea să continui comparația, tu însuți ai ajuns într-o noapte înfrigurată la acest foc la care el stătea deja și chiar reușise să atîrne deasupra ceaunul încercat de vechi combatant în care, amestecînd cu o lingură, își pregătea o nepretențioasă fiertură de dragoste. Așa că el, și nu tu, era cel care îți făcuse loc lîngă flăcări, e drept, fără să-și întrerupă mestecatul în ceaun.

Și n-are nici o valoare faptul că tu ai văzut cel dintîi focul sau, mai precis, că focul te-a zărit pe tine și ți-a clipit de departe, chemîndu-te cu limbile flăcărilor lui — acum amîndoi vă încălziți lîngă același foc și în asta nu-i nimic reprobabil.

Așa gîndeam, luînd echilibrul temporar de forțe drept armonie. Mai devreme sau mai tîrziu, rivalitatea, sau ceva de acest gen, trebuia să se iveaască. Și s-a ivit.

Se instaurase, ca de la sine, obiceiul ca, în timpul plimbărilor noastre, toate măruntele cheltuieli de deplasare, cum ar fi: băutul apei minerale, mîncatul înghețatei, accesul în parc, uneori cinematograful, e drept, foarte rar, să și le ia, asupra sa, căpitanul.

La început, cînd, în asemenea împrejurări, scoteam şi eu o biată rublă greu dobînditǎ, el şi ea mi-o întorceau cu atîta insistenţă, încît, în curînd, am încetat să mai acord vreo atenţie acestui fapt, pentru că, în general, omul se obişnuieşte cu tratația gratuită mai lesne decît cu orice altceva.

Odată, pe cînd căpitanul o servea pe iubita noastră comună cu suc de struguri iar eu şi cu sora ei aşteptam cu modestie alături, el ne-a făcut un semn cu capul spunînd :

— Îndrăzniţi, Charlie achită.

Asta sunase, cumva, grosolan. Astăzi sînt convins că el n-a vrut prin gluma sa să mă jignească sau să mă umilească, dar, în clipa aceea, am resimţit o ruşine arzătoare şi, pentru prima oară, un sentiment de dușmănie faţă de acest băiat de treabă.

Principalul era că nu-l puteam refuza, presimţind urmările neînţelepte şi în lanţ ale unui asemenea gest, cu atît mai mult, cu cît sucul era deja turnat în pahare şi că, ceea ce era de mirare, totuşi doream să beau, parcă în ciudă, parcă, de aceea cu atît mai mult.

Mai rău ca orice era însă faptul că, în clipa cînd el a debitat această glumă de băiat de bani gata, am observat că ea a zîmbit în paharul pe care-l apropiase de buze şi acel zîmbet era suficient de răutăcios. Momentul acesta mă împunsese foarte dezagreabil şi mult timp după aceea mi-am amintit de nenumărate ori de zîmbetul ei, pînă cînd, la capătul puterilor, într-o bună zi, am decis că în fond zîmbetul n-a existat, că a existat doar efectul răsfrîngerii luminii prin sticlă şi lichid, care dăduse buzelor ei acea curbură trădătoare.

Dar cel mai groaznic lucru în acel moment consta în faptul că ne înţelesesem deja să intrăm la film, iar bani, spre ghinionul meu, nu aveam de loc. În condiţiile create, nu mai puteam în nici un caz să merg la cinema pe banii lui. Dar şi să refuz direct era jenant, fără motiv plauzibil, iar refuzînd, ar fi trebuit să-i părăsesc, ceea ce, firește, nu doream.

Se înţelege că şi pînă atunci îmi trecuse prin minte că nu merită să mă prevalez de serviciile lui băneşti, deşi, repet, aceste servicii erau suficient de neînsemnate.

Dar în acea stare de beție cu eter în care mă găseam neîntrerupt, din momentul cînd mă apropiasem de ea și începuseră aceste întîlniri, mă obișnuisem să iau toate acestea ca o tratație camaraderească, adică, azi tu, mîine eu, deși acest mîine se amîna pentru o dată neprevăzută.

În afară de asta, mai intervenea și o altă nuanță în aprecierea situației, pe care eu cu bună știință nu o gîndeam pînă la capăt, bănuind că nu-i de o calitate prea nobilă.

Dar nuanța aceasta se profila uneori în fața ochilor minții, cu un contur lejer, așa că nu am dreptul s-o trec acum sub tăcere. Esența ei consta în faptul că mi se părea, sau probabil începuse să mi se pară de la un timp, că eu împreună cu ea, într-o oarecare măsură, îi facem o favoare căpitanului, acceptîndu-l în societatea noastră, fapt pentru care el se achită cu mici servicii materiale.

Desigur, ca să revin la comparația cu focul, eu nu eram gelos pe faptul că el s-a așezat lîngă focul meu. Dar, fir-ar să fie, eu știam de fapt foarte bine că acest foc arde, totuși, pentru mine, că acea scrisoare fără asemănare fusese, poate, scrisă cu vîrful aprins al unei nuieluțe smulse din acest foc !?

De faptul că ea n-ar fi putut scrie altcuiva o asemenea scrisoare și, în general, vreo altă scrisoare de dragoste, eu nu numai că nu mă îndoiam, dar eram, în general, absolut convins că un om, o dată ce scrie o astfel de scrisoare, tot restul vieții lui nu face decît să o slujească, numai de-ar fi să aibă forțe să se mențină la nivelul ei ; orice altceva era de neconceput, inadmisibil.

Și, dintr-o dată, această frază neglijent aruncată despre Charlie care îi tratează pe toți. Pe distanța de la chioșc la teatrul de vară unde rula filmul, n-am făcut decît să mă gîndesc cum să mă eschivez de la următoarea binefacere a căpitanului, și nu reușeam să născocesc nimic.

În acei ani, cinematografele noastre prezentau aproape neîntrerupt filme capturate. De regulă, erau opere filmate sau istorii pastorale cu niște ariete interminabile sau reviste nemțești greoaie, cu „girls-uri", late în șolduri și grăsune ca niște vaci olandeze, se înțelege, dacă vacile olandeze arată așa.

Mulți ani mai tîrziu eu am ajuns la convingerea că aceste filme capturate, de fapt, nu exprimau altceva decît gusturile conducătorilor Reichului.

Tocmai atunci trebuia să vizionăm un asemenea film. Se numea „Nu mă uita" cu Gigli cel gras și cu glas dulce în rolul principal. Ca orice locuitor al unui oraș de provincie, deși nu văzusem filmul, știam deja, din povestite, conținutul lui. Trebuia să recunosc că vocea lui Gigli îmi plăcea, mai ales cînd o ascultai fără să acorzi prea mare atenție ecranului.

Ne tot apropiam de cinematograf și eu simțeam cu groază că peste zece minute se va prăbuși asupră-mi încă o umilință, pe care nu mă simțeam în stare să o suport și atunci am început să defăimez filmul. Realizatorii lui fiind cu toții grași, îmi ofereau cu prisosință argumente, ca să le servesc cu patos.

Pe urmă, de la filmul respectiv am trecut la toate filmele nemțești capturate, cu sentimentalismul lor dulceag.

Cu cît ocăram mai tare filmul, cu atît mai încăpățînat se bosumflau buzele iubitei mele. Pe atunci încă nu știam că a opri o femeie în drumul ei spre un spectacol e mai primejdios decît a opri un plebeu din vechea Romă în drum spre Colisseum. Pe cînd treceam de la „Nu mă uita" la toate celelalte filme nemțești, ea m-a întrerupt deodată:

— Tu, după cît se pare, înveți limba germană?

— Da, dar de ce mă întrebi? am tresărit eu.

Am crezut că ea descoperă o contradicție între critica pe care o fac filmelor nemțești și faptul că învăț germana. Dar întrebarea ei avea altă semnificație.

— Vorbește cu Kostea, — mi-a propus ea, fără să bănuiască unde aruncă chibritul — el a stat doi ani în Germania.

— Sprechen Sie Deutsch? mi-am luat eu zborul cu o asemenea bucurie, de parcă aș fi fost un neamț sadea care, după un prizonierat de ani de zile la polinezieni, ar fi întîlnit deodată un compatriot.

— Natürlich — a confirmat el posomorît, intimidat puțin de atacul meu.

Aici mi-a venit apa la moară. În acei ani, aveam uşurinţă la învăţarea limbilor străine, de aceea pînă azi nu ştiu nici una aşa cum trebuie. Mă ocupasem de limba germană vreo doi ani şi deja pălăvrăgeam cu prizionierii nemţi, care-mi lăudau pronunţia, probabil în schimbul ţigărilor cu care-i tratam (Prima Deutsch).

În perioada cînd studiezi o limbă străină, intervine, la un moment dat, o stare de aiurare, cînd începi să bolborosești cu repeziciune prin somn în limba cea nouă, deşi, cînd eşti treaz, te mai poticneşti, cînd, privind obiectele înconjurătoare, ele îţi par a se dubla din cauza denumirilor străine care li se adaugă, — într-un cuvînt, intervine o perioadă cînd creierul tău înfierbîntat înlătură un fel de barieră a incompatibilităţii celor două limbi. Tocmai într-o asemenea stare mă găseam eu atunci.

Eram îndopat cu proverbe nemţeşti, cu fraze preţioase, luate din manualele autodidacte de dinainte de Revoluţie, cu maxime antifasciste, cu aforisme din Marx şi Goethe, cu texte concise, al căror scop era de a dezvolta la cei ce învaţă limba germană vigilenţa faţă de eventualii spioni (reieşea că spionii nemţi, probabil din cauza nervilor, încep să converseze cu locuitorii noştri în limba germană). În afară de asta, ştiam pe de rost cîteva cîntece patriotice ruseşti care vizau pe ocupanţii fasciști, traduse în limba germană şi multe versuri clasice germane.

Toată această umplutură s-a vărsat din mine în acea tristă oră cu o impetuozitate îngrijorătoare.

— Vorbiţi germana? mi-am luat eu zborul şi, întorcîndu-mă spre căpitan, am continuat fără ca să-mi mai micşorez paşii, deşi cinematograful era deja foarte aproape.

Wunderbar! am continuat eu. Aţi învăţat-o singur sau într-un institut de învăţămînt superior? O, înţeleg, aţi învăţat-o cînd aţi stat în Germania în calitate de ofiţer al armatei aliate. Nădăjduiesc că nu în calitate de prizonier de război? Nu, nu, desigur, am glumit. Karl Marx spunea că cel mai bun indiciu al cunoaşterii unei limbi este înţelegerea umorului în limba respectivă, iar

cunoașterea limbilor străine este o armă în lupta pentru viață.

Îl priveam pe Kostea, dîndu-mi seama că nu înțelege aproape nimic. Din timp în timp, fața lui se lumina, pricepînd cîte un cuvînt și el încerca atunci să se agațe de cuvîntul cunoscut, dar din urmă venea în goană mulțimea cuvintelor neînțelese și i-l smulgeam, rostogolindu-l cu ele mai departe.

Mă simțeam învingător. Cinematograful se afla lîngă noi. De după tufișuri și copacî, se auzea rumoarea surdă a mulțimii, împrejur apăreau deja cumpărătorii de bilete în plus. Cînd l-am văzut pe primul care întreabă de bilet, aproape am sărit în sus de bucurie.

Iubita mea își mușca buzele. De la difuzorul de deasupra cinematografului curgea grațioasa melodie a „Poveștilor din pădurea vieneză".

— Apusurile pe Rin, — trăncăneam eu întors spre căpitan, — sînt la fel de splendide ca și răsăriturile din Alpii elvețieni... Aceștia sînt fazani din pădurea familiei noastre. Probiren Sie, bitte! Maestrul meu de vînătoare e o persoană tare ciudată.

În acest loc, am făcut un gest, arătînd vîrful unuia dintre arborii de camfor pe sub care tocmai treceam. Însoțitorii mei s-au uitat în sus surprinși.

— Cunoașteți voi țărmul pe care înfloresc lămîii? îl cercetam eu pe căpitan, deoarece, ca totdeauna, n-aveam limită și nu știam să mă opresc la timp.

Căpitanul tăcea.

— Kostea, de ce nu-i răspunzi? a intervenit cu disperare iubita noastră, cînd m-am oprit să-mi trag sufletul. Era profund jignită pentru el.

— De ce să-l întrerup — a rostit pașnic Kostea. De-aș putea și eu să vorbesc așa la examen...

Toamna, Kostea se pregătea să intre într-o academie militară leningrădeană.

Ne-am apropiat de casa de bilete. Kostea a dat ocol rîndului, nădăjduind să obțină totuși bilet, dar orice încercare a fost zadarnică. Eu jubilam, dar, după cît se pare, prea devreme și, mai ales, prea evident.

După jumătate de oră, eram cu toții în parc la pista de dans. Ea și Kostea, ca de obicei, au plecat să danseze, iar eu cu sora ei am rămas pe o bancă.

În timpul acela, ca și în cel care a urmat, eu dansam prost. Ritmurile de dans se împotmoleau undeva în corpul meu, deoarece pînă la picioare ajungeau numai niște impulsuri tulburi și întîrziate. Așa că, evident, sora ei nu ardea de dorința de a dansa cu mine. Stăteam alături, mai schimbam o vorbă din cînd în cînd, dar, de obicei, ceea ce era și mai plăcut, tăceam. Uneori vreun băiat se simțea obligat s-o invite la dans, foarte rar însă, pentru că, de regulă, obișnuiții pistei de dans o luau drept amica mea.

Așa stăteam amîndoi și în seara aceasta, fără să bănuim nimic. Dar iată, a trecut un dans, două, trei și ai noștri nu se mai întorc.

— Unde au dispărut? întreb eu pe soră, privind-o în ochi.

— De unde să știu? răspunde ea și, ridicînd din umeri, mă privește cu ochii ei somnolenți pe sub genele grele.

— Hai să dăm roată, — arăt eu spre pista de dans.

— Hai, dacă vrei, — spune ea și, dînd din umeri, se ridică de pe bancă.

Înconjurăm cercul clocotitor al pistei de dans, eu mă căznesc să examinez toate perechile de dansatori și văd că cei doi nu sînt nicăieri. Simt cum mă cuprinde o disperare cumplită.

— Poate că au intrat la tir? — întreb eu nesigur

Ea ridică din umeri și ne îndreptăm amîndoi spre tir. Tirul este pustiu. Responsabilul, rezemat cu spatele de tejghea, trage la țintă dintr-o pușcă cu aer comprimat glonț după glonț. Deja al patrulea a nimerit.

— Punem un pariu, — spuse el fără să se întoarcă și-și încarcă pușca cu cel de al cincilea glonte, — eu trag cu o mînă fără să mă sprijin, iar tu tragi cu ambele mîini și cu sprijin?

— Nu! refuz eu, privind cum ajunge la țintă și cel de al cincilea glonte.

Intrăm împreună cu sora ei la pavilionul de răcoritoare, dar ei nu sînt nici acolo. Îmi trece prin minte că,

în timp ce i-am căutat, ei s-au înapoiat la banca noastră și ne așteaptă. O grăbesc pe însoțitoarea mea, ne întoarcem la locul stabilit, dar ei nu sînt. Deodată, mă cuprinde un val de bănuială că cei trei au pactizat împotriva mea. Încep să examinez cu atenție fața însoțitoarei mele, încercînd să ghicesc pe ea vreo expresie de batjocură ascunsă, dar se pare că nu există așa ceva pe figura ei indolentă și pură, cu ochi frumoși, înconjurați de gene grele. Nici măcar nu pot să înțeleg dacă o neliniștește sau nu dispariția lor.

— Poate că sînt acolo, pe undeva? arăt eu spre fundul parcului.

Ea ridică molatic din umeri și noi începem să dăm roată parcului, uitîndu-ne în toate colțurile ferite, cercetînd fiecare bancă. Am trecut chiar și în spatele monumentului lui Stalin, gîndind că, poate, ei s-au așezat pe treapta de sus a piedestalului, sprijiniți comod pe poalele mantalei de granit a monumentului. Dar nu erau nici acolo.

În sfîrșit, am ajuns în colțul cel mai îndepărtat al parcului, unde muzica se auzea slab, filtrată prin frunzișul copacilor, care-i reținea vulgaritatea. Ne-am apropiat de o bancă ce se găsea sub un tufiș de cimișir, deși de la distanță ne-am fi putut da seama că nu stă nimeni pe bancă. Dar nu știu cum, inexplicabil, mi-a venit deodată să mă apropii de această bancă întunecată, să mă conving definitiv.

Ne-am oprit lîngă bancă. Alături, creștea o tufă mare de iarbă de pampas. Am ridicat, nu știu de ce, coama tufei care atîrna arcuit. Am privit dedesubt de parcă cei doi ar fi putut să cadă pe neașteptate de pe bancă și să se rostogolească sub această tufă.

— Nu-s, — am constatat eu și-am dat drumul tufei care susura straniu.

M-am uitat la însoțitoarea mea. Ea ridică iarăși din umeri.

Și, dintr-o dată, am avut senzația că toate din jur se contopesc — colțul îndepărtat al parcului, muzica în surdină, fata de lîngă mine, matură și proaspătă, cu gene grele și buzele roșii, ceva mi s-a clătinat în fața ochilor și i-am pus mîinile pe umeri, iar în acea clipă am sim-

ţit cum umbra unui gînd important şi trist a zburat deasupră-mi şi s-a ascuns.

— Unde ar putea să fie? am întrebat eu, în străduania de a-mi reveni din acea ciudată stare în care intrasem cu un minut înainte. Dar, probabil, şi ea a observat că în mine ceva s-a schimbat.

— De unde să ştiu eu? a răspuns ea, ridicînd din umeri cu o mişcare ce putea fi luată drept o uşoară încercare de eliberare.

Mi-am retras mîinile.

Gîndul care mi se dezvăluise în acea clipă m-a surprins cu atîta intensitate, încît tot restul serii am rămas tăcut, iar pe la orele douăsprezece, conducînd-o pe sora ei acasă, continuam să meditez asupra lui.

Atunci cînd ţinusem mîinile pe umerii acestei fete şi-i privisem îndeaproape ochii somnoroşi sub genele grele, simţind că în clipa următoare sînt gata s-o sărut, am descoperit dintr-o dată că, în acest moment, marea şi unica mea iubire, părăsind albia stabilită, se îndreaptă aproape fără nici o traumă spre un afluent lateral neprevăzut. Atunci mi-am dat seama, de parcă le-am văzut aievea, de existenţa faţetelor multiple ale vieţii, în general, şi, prin urmare, în aceeaşi măsură, de multilateralitatea vieţii mele, a iubirii mele.

În acelaşi timp, se ivise în mine o senzaţie asemănătoare unei triste presimţiri că întotdeauna, în cele mai înălţătoare clipe, viaţa mi se va dezvălui în această multiformitate şi că eu nu voi fi în stare niciodată să profit de vreuna din ramificaţiile ei numeroase, ci voi merge înainte pe calea aleasă... Pentru că nu căutăm niciodată ramificaţiile, ci dorim irepetabilul, principalul. De dragul acestuia, nu ne dăm în lături să ne spargem capul, nu ezităm să ne zdrobim sufletul, iar existenţa variantelor nu ne poate consola, nu ne poate oferi absolut nimic esenţial. Ne plictisim de aceste variante şi nu mişcăm un deget de dragul lor!

Deşi, aparent, eu dezvolt puţin acest gînd cu mintea de acuma, totuşi el mi-a apărut tocmai în acea seară dragă şi fără de noroc.

Nu-mi mai amintesc cum şi-au explicat cei doi dispariţia şi, de aceea, nu vreau să inventez nimic, evident

că au explicat într-un fel și eu am crezut, pentru că voiam să cred. În orice caz, întîlnirile noastre au continuat.

Uneori mă lăsam în voia disperării, dar optimismul meu natural și amintirea acelei scrisori de neuitat mă ridicau la suprafață.

Dar cîte minute amare n-am trăit, cînd mi se părea că totul e pierdut, că n-a existat nici un fel de scrisoare de dragoste și că eu am visat-o poate.

Astfel, odată, cînd cele două surori își aminteau față de mine de anii cînd fuseserăm colegi de clasă, iubita mea a rostit la un moment dat :

— Îți amintești cum arăta el atunci și cum arată acum... A spus aceste cuvinte cu un fel de regret calm. Eu am simțit că mă răcesc din cauza obidei, dar am tăcut. Nu poți să te apuci să demonstrezi celor din jur că azi ești mai bun decît ieri și că mîine vei fi mai bun decît astăzi, deși ai dori grozav s-o faci. În aceeași seară, ajungînd acasă, mi-am privind îndelung și deznădăjduit în oglindă, fața mea galbenă, suptă de malarie.

Și totuși terezia cîntarului începuse treptat să se încline de partea mea. Cu fiecare întîlnire, începusem să observ cu recunoștință semnele tainice ale atenției pe care ea mi-o acorda. Bietul căpitan devenea tot mai șters. În ultima săptămînă, ne plimbam în trei, pentru că el dispăruse, probabil dîndu-și seama că începe să devină caraghios. Din considerente de tact superior, eu n-am întrebat de el și chiar mă prefăceam că nu acord nici o atenție victoriei mele.

Și, în sfîrșit, o seară unică, de neuitat — sîntem numai noi doi. Eu mă simt în culmea fericirii. Cinstit vorbind, eram încredințat că, mai curînd sau mai tîrziu, această seară trebuia să vină. Era izbînda teoriei armonioase asupra practicii deșarte a căpitanului, care era, totuși, băiat de treabă.

Dar n-ai ce face dacă n-ai primit o asemenea scrisoare, e mai bine să nu te bagi. Nu te băga, iubite căpitan, nu arunca cu banii în stînga și-n dreapta, nu face de rîs un om, care înainte de a se lansa în această furtunoasă navigație, a primit prin poștă ceva care a dracului mai seamănă cu o hartă de cîrmaci.

Seara. Stăm la portița casei ei. Ea poartă o splendidă rochie albastră cu steluțe care unduiesc pe silueta ei zveltă. De la ferestrele casei ajunge pînă la noi o lumină slabă care pare verzuie, din cauza frunzelor viței de vie care îmbracă chioșcul.

O dată cu lumina, ajunge murmur neînțeles de conversație și rîs. Din cînd în cînd, o adiere ușoară răspîndește aroma strugurilor copți.

Stau în fața ei și simt cum se pîrguiește în această semiobscuritate primul sărut. Ca un fel de încetineală astronomică și la fel de implacabil, fața mea se apropie de fața ei care sclipește în întuneric. Ea se uită la mine pe sub sprîncene cu o privire dulce, adîncă, pînditoare și pur și simplu curioasă (îmi dau seama de asta).

Sînt îngrozitor de emoționat, nu numai de așteptarea minunii care trebuie să se înfăptuiască, dar și de temerile cu privire la urmările ei scandaloase. Nu-mi pot da seama nicidecum dacă ea înțelege ce se petrece în aceste momente.

Ea mă privește pe sub sprîncene și eu simt cum se ridică și coboară în mine, ca un flux și reflux, bravura și timiditatea.

— Fața ta se schimbă tot timpul, — îmi șoptește ea uimită.

— Nu-mi dau seama — îi șoptesc și eu răspunsul, deși simt că, într-adevăr, fața mea se schimbă, dar nu cred că acest lucru e atît de evident. Îmi face plăcere că ea observă puterea emoției mele. Mai reușesc să gîndesc că, în cazul cînd ea se va îngrozi de rușine sau de repulsie cînd am s-o sărut, am să dau vina pe starea irresponsabilă prin care trec.

Și iată, fața luminoasă deja e aproape — aproape. Clipa înspăimîntată a pătrunderii în aburul cald.

— Nu trebuie, — aud eu o șoaptă provocatoare, și-mi afund buzele în cutremurătoarea aromă (să fie vreo amintire din copilărie sau din timpurile neființei?) de lapte, aromă lăptoasă a obrazului ei.

Trece o veșnicie amețitoare și eu simt cum treptat, ceața parfumată a primei atingeri se risipește și senzația devine tot mai uscată, mai dulce, chiar prea dulce...

Dar iată, ea alunecă, fuge pe portiță și dispare în întunericul din care se aude doar ciocănitul surd al tocurilor ei pe cărarea spre ușă, apoi țăcănitul lor pe scările cerdacului și, pe neașteptate, ea reapare pe cerdacul luminat, bate la ușă și, aplecîndu-se cu repeziciune, — văd cum îi cade pe ochi o șuviță de păr — privește în orificiul cutiei poștale.

O urmăresc aiurit de cele întîmplate și, în același timp, uimit de luciditatea mișcărilor ei. Ce scrisoare mai poate aștepta după aceea neasemuită pe care mi-a trimis-o și, mai ales, după cele ce s-au petrecut acum? Cîteva secunde, pe cînd ea așteaptă să i se deschidă ușa, eu o privesc și, deodată, simt în mine un aflux neobișnuit de forță care mă convinge că, dacă aș dori ca ea să se întoarcă spre mine, se va întoarce.

O privesc cîteva minute în extaz, din depărtare, străduindu-mă să-i transmit dorința mea, încredințat că această dorință va ajunge obligator pînă la ea. Dar, ușa se deschide, iar ea se strecoară înăuntru fără să se mai întoarcă.

Fără ca acest lucru să mă contrarieze, mă întorc spre casă de-a lungul străzilor pașnice ale cartierului mărginaș, construit cu căsuțe particulare, înconjurate de mici terenuri. Lîngă fiecare vilișoară, de partea cealaltă a gardului, mă întîmpină un cîine și mă întovărășește cu un lătrat înverșunat pînă la capătul terenului, unde deja sînt așteptat de un alt cîine care geme de nerăbdare. Dulăii mă preiau ca pe o ștafetă.

Nu le acord nici o atenție. Sînt stăpînit de încrederea în sine a bărbatului sau, mai curînd, a alchimistului, căruia, după numeroase eșecuri, i-a reușit, în sfîrșit, pentru prima dată experiența de magie neagră. Într-un cuvînt, sînt atotputernic.

Mă opresc lîngă un gard de după care un dulău se zbuciumă mai înverșunat ca toți ceilalți. Înecîndu-se în propriul lui lătrat, el scurmă pămîntul și-l aruncă cu labele din spate.

Mă ghemuiesc deodată, privind printr-o gaură a gardului în ochii lui invadați de o răutate absurdă, și-i spun cu voce tare că dragostea și binele sînt atotputernice, că, dacă vreau, vei înceta în acest moment să latri

și te vei gudura cu bucurie și mă vei linge, pentru că eu te iubesc acum și pe tine, cîine prost ce ești, cățelandrule. Probabil că acest dulău e, într-adevăr, prost, pentru că vorbele mele n-au nici un efect asupra lui și el continuă să se zbată.

În ziua următoare, mă plimbam pe malul mării găsindu-mă încă sub influența întîlnirii, amintindu-mi minuțios toate detaliile ei emoționante și, mai ales, savurînd acea senzație că sînt cu un cap mai înalt.

Următoarea întîlnire trebuia să aibă loc peste o zi. Și, deși ieri încercasem s-o conving să ne întîlnim neapărat a doua zi, pe cînd ea refuzase, motivînd că are treburi casnice, acum mi se părea că o pauză odihnitoare de o zi este binevenită.

Mă plimbam pe țărmul mării, înșirîndu-mi în gînd bogățiile nenumărate ale întîlnirii de ieri. Ziua era însorită și deocamdată nu prea fierbinte. Pe neașteptate, acolo, pe mal, l-am întîlnit pe Kostea. Se plimba și el de unul singur. Ne-am dat binețe, iar eu i-am strîns mîna mai puternic ca de obicei, încercînd să-i transmit, prin această strîngere de mînă, nobila mea compătimire și urarea de a depăși cu bărbăție insuccesul. Am simțit că și el mi-a strîns mîna mai puternic ca de obicei, și atunci am priceput deodată că el a ghicit ca prin minune cele întîmplate și acum mă felicită în tăcere pentru izbînda cinstită. M-a cuprins o asemenea bunăvoință față de persoana lui, încît i-am strîns încă o dată mîna cu putere. Desigur, el fusese pe la ea și ea îi spusese totul, am hotărît eu.

— Ai fost pe la ea? l-am întrebat.

— Nu, — a răspuns el, abia m-am întors de la instrucție și plec chiar azi.

— Unde?

— La Leningrad, — a spus el, privindu-mă la rîndu-i curios în ochi — ea nu ți-a spus nimic?

— Probabil a uitat, — am escamotat eu lucrurile și pe cît se pare, am reușit să-i înfrunt privirea. Desigur că numai printr-un efort de voință am reușit să opresc o parte din sîngele care se revărsase spre obraji.

— Astăzi ea mă conduce la gară, — a adăugat el cu un ton inadmisibil de prozaic.

Continuam să mergem de-a lungul falezei. Mi se pare că el mi-a propus să intrăm undeva ca să ne luăm rămas bun, dar eu nu auzeam prea bine și nu înțelegeam nimic, iar la primul moment potrivit l-am părăsit.

Așadar, iată prețul victoriei mele! Inseamnă că, pur și simplu, am ocupat un rol care, temporar, rămăsese gol! Am început să răsucesc din nou în minte, zi după zi, toate ultimile noastre întîlniri și am înțeles că încălzirea relațiilor noastre, semnele tainice de atenție și, în sfîrșit, întîlnirea de ieri, care încoronase totul, se explicau prin faptul că el pleca.

Eu știam, desigur, că el se pregătește de examen la academie, dar, nu știu de ce, mă gîndeam că asta se va întîmpla nu prea curînd, ci abia la sfîrșitul lui august, iar, în al doilea rînd, nici un moment, nici în gîndurile cele mai ascunse, nu legasem vreodată izbînda mea de o îndepărtare mecanică a rivalului. Toate acestea mi se păreau acum insuportabil de odioase.

Sîmbătă seara, plimbîndu-mă pe strada portului, am văzut-o cu sora ei într-un grup de prietene. După obiceiul stabilit, ar fi trebuit să mă apropii.

Ea purta aceeași rochie albastră cu steluțe care acum mi s-a părut ca o piele de șarpe. Ne-am salutat din cap, dar eu nu m-am apropiat. Am continuat plimbarea în grupuri diferite — ea cu compania ei, eu cu a mea.

Ea a bănuit, probabil, că mă intimidează prietenele ei și, de aceea, împreună cu sora ei, au rămas în urmă față de restul grupului. Dar nici atunci nu m-am apropiat. Cu o satisfacție sardonică, am observat pe fața ei unele semne de dezorientare sau chiar de panică, cum mi s-a părut atunci. Sora ei, care părea că, în sfîrșit, se trezise din somnul ei, mă examina cu o curiozitate plină de respect.

Tovarășii mei, care știau deja totul, mă priveau cu ochi îmbunați, ca pe un om care a împărțit sărmanilor o bogăție deșartă, căzută din cer, și s-a înapoiat la prietenii lui lipsiți de avere, dar cinstiți.

In sfîrșit, sora ei m-a chemat. Ea stătea lîngă parapetul falezei, cu fața spre mare. Cînd m-am apropiat, s-a întors ușor spre mine.

— Ce s-a întîmplat? m-a întrebat ea, privindu-mă prudent în ochi.

— Kostea a plecat? am întrebat eu, așteptînd ca ea să se fîstîcească imediat.

Dar ea (de neînțeles!) nu s-a fîstîcit.

— Da, — a spus ea — m-a rugat să-ți transmit salutări.

— Mulțumesc — am rostit eu cu o demnitate teatrală și am adăugat: — Numai că întîlnirile furate de la el nu-mi trebuie.

Era o frază pregătită îndelung și, cum mi se părea, ucigătoare.

— Așadar așa ești... — a șoptit ea numai cu buzele, de parcă, dintr-o dată, și-ar fi dat seama de greșeala ei iremediabilă. In clipa următoare, s-a întors cu spatele și, aplecîndu-și căpșorul drăgălaș și jalnic, a început să se depărteze de mine, grăbindu-și mereu pașii, cum fac femeile cînd vor să-și stăpînească plînsul.

Am încercat atunci o cumplită dorință de a mă repezi după ea, dar m-am abținut. Orașul mi s-a părut pustiu și lamentabil și am plecat acasă.

In aceeași seară, m-am îmbolnăvit de anghină, iar după o săptămînă, cînd m-am însănătoșit, ascuțișul crizei se îmblînzise, trecuse.

In treacăt fie spus, unul dintre prietenii mei, cum s-a dovedit ulterior, de fiecare dată cînd se îndrăgostea de vreo fată, în mod obligatoriu se îmbolnăvea. Gravitatea îmbolnăvirii era direct proporțională cu tăria sentimentului și avea o amplitudine largă — de la friguri pînă la gripă.

Dar cu aceea care mi-a trimis cea mai minunată scrisoare de dragoste nu m-am mai întîlnit niciodată. Se părea că, în același an, părinții ei și-au vîndut căsuța și au plecat în alt oraș.

Trebuie să vă spun că, încă pe cînd eram prieteni, îmi trecuse prin minte că ea singură n-ar fi putut compune

o asemenea misivă înflăcărată. Poate că, presupuneam eu, a copiat-o din vreun roman vechi, înlocuind cîte ceva. Bănuiala aceasta nu mă jignea de loc. Consideram că ea mi-a transmis un semn, mai bine zis, o hieroglifă a simțămintelor ei. Cît despre inventatorul hieroglifelor, la urma urmei, nu-i chiar așa de important.

Dar, pe de altă parte, cine știe, poate că sentimentul a iluminat-o printr-o imaginație care a ajuns numai pentru o singură scrisoare? Într-un fel sau altul, astăzi toate acestea au rămas o taină pe care eu însumi nu intenționez s-o descifrez și, cu atît mai mult, nu sînt dispus să ascult diferite presupuneri din partea altora, fie ele nu numai pătrunzătoare, dar chiar măgulitoare pentru orgoliul povestitorului.

ÎNTR-O ZI DE VARĂ

Într-o zi fierbinte de vară, mă găseam lîngă debarcader și mîncam înghețată cu nuci pisate. Așa se vinde acolo înghețata. Întîi ți se pun în ceașca de metal două semisfere bine solidificate de înghețată, iar apoi ți se presară deasupra nucă pisată. Probabil, ai putea să rogi să se renunțe la arachide (ca să fiu exact), dar nimeni nu adresase o astfel de rugăminte, așa că nu m-am hotărît nici eu.

Tînăra vînzătoare, într-un halat alb ca zăpada, cu un aspect răcoros și, de aceea, plăcut, lucrează în tăcere, cu un fel de blîndă uniformitate. Pentru nimic în lume n-aș vrea să se tulbure acest echilibru bine orînduit. E cald, totul e numai lene.

Leandrii înfloriți aruncă o umbră rară pe măsuțele de pe terasa cofetăriei. Printre tufișurile lor serbede, adie dinspre mare un vînticel salvator. Florile trandafirii extenuate exală un miros dulceag de putregai, iar printre ramuri se zărește marea și debarcaderul.

Pe lîngă țărm, din timp în timp, alunecă bărcile pescarilor amatori. După fiecare barcă, se tîrăște pe fund un fel de năvod de fabricație proprie — un coș fixat pe un cerc de fier.

Astăzi e sîmbătă. Pescarii prind crevete, pregătindu-se pentru pescuitul de mîine. Uneori, barca se oprește, omul de la pupă trage de odgon și răstoarnă în barcă coșul îngreunat de mîl și de nisip ud. Aplecat deasupra coșului, alege îndelung crevetele, aruncînd peste bord cu palmele făcute căuș mîlul care plescăie. Cînd coșul s-a golit, îl clătește în apă și-l aruncă din nou peste bord, ținîndu-se mai departe de năvod, ca să nu sperie, cumva, crevetele.

Bărcile trec foarte aproape de țărm, pentru că, pe o asemenea vreme, crevetele se îmbulzesc la apă mică.

Pe puntea superioară a debarcaderului, se așteaptă cuterul. Din apă se aud țipetele puștimii, care se întretaie cu multă însuflețire. Ei se roagă, mai bine zis pretind să li se arunce monezi.

Lăsîndu-se anevoie înduplecați de insistențele lor, oamenii de pe punte aruncă din cînd în cînd în apă monezile așteptate. Dacă le privești fețele înclinate deasupra balustradei, n-ai putea spune că-i înveselește prea mult ocupația asta. Unul dintre strengari înoată mereu mai departe de debarcader și strigă să i se arunce moneda la apă adîncă. Acolo e mai greu s-o dobîndească de pe fund, în schimb n-are rivali și lucrează liniștit, de unul singur.

Alți băiențandri sar după monezi direct de pe țărm. Și plescăiturile trupurilor lor în apă și vocile lor copilărești sînt pline de prospețime. Cînd cuterul, luîndu-și pasagerii, se îndepărtează spre plajă, puștii care au reușit să pescuiască din apă cîțiva bănuți dau fuga sus pe terasă și-și cumpără înghețată. Uzi, dîrdîind de frig, zăngănind cu lingurițele, își înghit porția și o zbughesc din nou la debarcader.

— E liber? aud în saptele meu o voce bărbătească. Un necunoscut se oprise lîngă măsuța mea, ținînd o ceașcă de înghețată și un ziar făcut sul.

— Da, — am răspuns.

Străinul mi-a mulțumit din cap, a tras un scaun și s-a așezat. Ocupat de spectacolul mării, nu observasem cînd se apropiase. După pronunție, după ușoara alungire a cuvintelor, am ghicit că e neamț. Era un bărbat bronzat, de vreo cinzeci și cinci de ani, cu o perie scurtă

și nesupusă de păr blond, o față ușor asimetrică și ochi foarte luminoși.

Ține acum în mînă unul din ziarele rusești care apar pe coasta Mării Negre. L-a examinat un timp, pe urmă a rîs și, punîndu-l deoparte, s-a apucat de înghețată. Rîsul acela scurt îi accentuase asimetria feței și mi-am surprins gîndul că, probabil, tocmai felul lui de a rîde îi deplasase ușor de la poziția normală partea inferioară a feței, în rest cu trăsături destul de regulate.

Am fost curioasă să aflu ce-o fi găsit de rîs și am făcut o încercare de a privi pe neobservate pagina.

— Doriți să citiți? a întrebat el cu vioiciune, sesizînd încercarea mea nu prea abilă, și mi-a întins ziarul.

— Nu, — am spus eu și, simțind din tonul lui că e însetat să comunice cu cineva, am adăugat: — Vorbiți foarte bine rusește.

— Da, a acceptat el și ochii i s-au făcut și mai luminoși — e mîndria mea, numai că trebuie să vă spun că învăț limba rusă de cînd eram foarte tînăr.

— Intr-adevăr? — m-am mirat eu.

— Da, — a repetat el energic și a adăugat cu o neașteptată șăgălnicie: — Ghiciți de ce?

— Nu știu — am spus eu punînd o ușoară frînă expresiei comunicative, dacă o asemenea expresie se va fi aflat pe fața mea. Ca să-l citiți pe Dostoievski?

— Exact, — a aprobat el îndepărtînd ceașca goală. In tot acest timp, el manipulase energic linguriță de înghețată fără să mă scape totodată din cîmpul de observație a ochilor săi luminoși. Așa că, pentru a combina aceste două treburi, fusese obligat să mă privească aproape tot timpul pe sub sprîncene.

— Cum vă place localitatea? l-am întrebat pe interlocutorul meu.

— E frumos aici, — a dat el din cap. Am venit cu soția și cu fiica, deși la voi costă foarte scump...

— Și unde-s ele? m-am interesat.

— Tocmai le aștept să sosească de la plajă, — a spus el privindu-și ceasul — eu m-am dus azi să fac o plimbare de unul singur prin oraș.

— Știți ce, — i-am spus eu, străduindu-mă să-mi țin însuflețirea, ce-ar fi să bem o sticlă de șampanie?

— Sînt gata — a răspuns el cu simplitate, desfăcîndu-şi mîinile.

M-am ridicat şi m-am îndreptat spre bufet.

Construit din material plastic albastru şi din sticlă, cu muchii strălucitoare, bufetul amintea, prin liniile lui, mai curînd un aparat de zbor, decît un punct comercial.

In interiorul plasticului şi al sticlei, barmanul, cu o seninătate bucolică, mînca mămăligă cu brînză. Alături de el, se înălţa monumentală soţia lui, iar mai jos stătea un copil scormonind meditativ într-un sertar cu bomboane.

— O sticlă de şampanie şi un kg de mere — am comandat eu, după ce-am examinat galantarul.

Unica ospătară, rezemată cu spatele de bufet alături de mine, mînca îngheţată. Barmanul şi-a şters mîinile cu o cîrpă şi, plescăind din limbă, s-a aplecat spre cada cu gheaţă. Ospătara, bineînţeles, nu s-a clintit.

— E un străin, — am arătat eu cu capul în direcţia mesei mele.

Barmanul a dat din cap în semn de înţelegere şi am simţit că mîna lui s-a afundat mai adînc în cadă, sfărîmînd cu trosnet bucăţile de gheaţă. Imperturbabilă, ospătara continua să-şi mînînce îngheţata.

— Spune copiilor să stea cuminţi am auzit în spatele meu vocea barmanului.

Alături de noi, la o măsuţă liberă, se instalaseră pescuitorii de monezi. Coatele lor goale bocăneau neîntrerupt pe măsuţe. Unul dintre ei scutura din cap ca să-şi scoată apa din ureche, ceea ce îi făcea pe ceilalţi să izbucnească în hohote neînfrînate.

Uzi, bronzaţi, cu pielea ca de găină din cauza frigului, copiii arătau robuşti şi era o plăcere să-i priveşti.

Ospătara ne-a adus o fructieră cu mere şi sticla de şampanie. Punînd fructiera pe masă, s-a apucat să desfacă staniolul sticlei. Strengarii de la măsuţa alăturată amuţiseră cu respiraţia oprită în aşteptarea împuşcăturii dopului. Dar am văzut atunci că nu adusese pahare şi am oprit-o. Nu s-a sinchisit de observaţie şi, fără să arate că ar fi cîtuşi de puţin încurcată de nereuşită, a plecat după pahare. Puteai să-ţi dai seama că are un sentiment de independenţă foarte accentuat. Şi, pe deasupra, o iro-

nie ascunsă față de toți clienții. Cu deosebire se ghicea acest lucru pe cînd se îndepărta, săltîndu-și alene șoldurile largi, dar cu măsură, pentru propria-i mulțumire, nu pentru cineva anume.

— S-a întors cu două cupe lungi și înguste. A scos dopul dînd drumul treptat la gaz, așa că puștimea care din nou înlemnise în așteptarea pocnetului a fost total dezamăgită. Am băut pentru întîlnirea noastră cîte o cupă plină.

— Divină băutură — a spus neamțul, punînd cu grijă pe masă cupa goală. Fruntea i se acoperise cu picături mărunte de transpirație. Șampania era, într-adevăr, foarte bună.

— Ați locuit în Germania pe vremea nazismului? l-am întrebat eu, cînd a venit vorba despre filmul lui M. Romm „Fascismul obișnuit", pe care îl vizionase încă acasă, în Germania Federală, și-l lăuda fără rezerve.

— Da — mi-a spus el — din prima zi și pînă la capitulare.

— Deși chestiunea aparține trecutului, totuși, ce credeți, Hitler era, în felul lui, inteligent sau talentat?

— Inteligent n-a fost niciodată, — a clătinat din cap interlocutorul meu, lungindu-și ușor buza — dar poseda, după mine, un fel de talent hipnotic...

— Ce vreți să spuneți?

— Discursurile lui aveau ceva provocator, insuflau mulțimii un fel de hipnoză politico-sexuală.

— Dar „Mein Kampf", după părerea dumneavoastră, ce este?

— Ca formă, e un tipic „fluviu al conștiinței"... Numai că, spre deosebire de Joyce, e un fluviu al unei conștiințe imbecile.

— Nu despre formă v-am întrebat — mi-am lămurit eu ideea — mă interesează în ce mod a dovedit el în această carte așa-numita necesitate a exterminării slavilor?

— In „Mein Kampf", toate aceste teorii erau oferite într-un înveliș foarte confuz, direct despre toate acestea s-a început să se vorbească numai după ce au pus mîna pe putere, ori cartea a fost scrisă în 1924. In general, e o

cărțulie de nimic, de o incultură crasă — a adăugat el cu dispreț. Am simțit că subiectul acesta îl plictisește.

— Credeți acum așa, sau și pe atunci considerați la fel această carte? l-am întrebat eu.

— Și pe atunci gîndeam la fel — a răspuns el cu o ușoară aroganță, după cum mi s-a părut și, deodată, a adăugat :

— Pentru toate acestea eram cît pe ce s-o pățesc ...

S-a oprit, ca și cum își reamintea o întîmplare, sau poate cumpănea dacă trebuie sau nu să-mi povestească.

— Nu v-am plictisit cu întrebările mele? m-am scuzat eu, turnînd șampanie.

— Nu, nicidecum, a protestat el și, sorbind cîteva înghițituri, a pus din nou cu grijă cupa pe măsuță. După cît se pare, stabilitatea paharului nu-i inspira încredere.

— A fost o năzbîtie copilărească, a început el zîmbind. Odată, împreună cu doi colegi ne-am furișat noaptea în clădirea universității și am împrăștiat niște manifeste. In ele se dădeau cîteva citate din „Mein Kampf", evident analfabete, și se spunea că un individ care nu stăpînește bine limba germană, nu poate pretinde rolul de conducător al poporului german.

— Ei, și ce s-a întîmplat? l-am întrebat eu, străduindu-mă să nu-mi dau prea tare în vileag curiozitatea.

— Ne-a salvat schematismul gîndirii polițienești — a spus el și, terminîndu-și șampania din cupă, s-a ridicat la sunetul sirenei cuterului care se apropia de țărm.

— Mă întorc imediat — mi s-a adresat el și s-a îndreptat grăbit spre debarcader pășind elastic cu picioarele lui musculoase.

Abia acum am observat că era în șort.

La masa unde stătuseră băieții, se așezase între timp un pensionar de prin partea locului. Era un bătrînel mic și trandafiriu într-o tunică curată de șantung. Pe măsuța lui, se afla o sticlă de apă minerală și un pahar mic cu sticla groasă, din care, la intervale regulate, el sorbea două-trei înghițituri. După ce bea, își sugea buzele și, jucîndu-se cu bilele unui abac, se uita la cei din jur cu curiozitatea omului care n-are nici o treabă.

Intreaga lui înfățișare părea să spună : iată, eu am muncit conștiincios în viața mea, iar acum mă pot bucura

de o odihnă binemeritată. Dacă vreau — beau apă minerală, dacă vreau — mă joc cu abacul, dacă vreau — pot să stau pur și simplu fără nici o treabă și să mă uit la voi, cei din jur. Și voua nu v-ar strica să munciți cu seriozitate, ca pe urmă, la timpul potrivit, să vă puteți bucura de o odihnă binemeritată.

La început, era singur, dar apoi, la măsuța lui s-a așezat, cu o ceașcă de înghețată în mînă, o femeie voinică, fardată neglijent, cu niște mărgele de lemn la gît. Acum ei discutau cu multă însuflețire și în vocea pensionarului se distingea permanent răceala unei superiorități intelectuale pe care interlocutoarea lui se străduia fără succes s-o topească, fapt care strecura în vocea ei o notă de jignire ascunsă și chiar de reproș. Bătrînelul însă nu catadicsea să bage în seamă aceste nuanțe și-și păstra cu încăpățînare tonul adoptat.

Am început să trag cu urechea la ceea ce vorbeau.

— Japonia e considerată o țară mare — spunea pensionarul, aruncînd bilele pe abac, — și, printre altele, poți întîlni acolo femei foarte frumoase.

— În schimb, bărbații sînt toți urîți — se agăță bucuroasă de firul conversației femeia. In 1945, la noi, la Irkuțk, am văzut mulți prizonieri japonezi și printre ei nu se găsea nici unul frumos...

— Prizonierii nu sînt niciodată frumoși — o întrerupse pensionarul cu ton didactic, ca și cum ar fi dezvăluit în observația ei etnografică un adînc sens psihologic reducînd astfel la zero orice modestă valoare a observației ei.

— Dar dați-mi voie... — a protestat femeia, dar tunica de șantung a ridicat un deget și ea a renunțat.

— Totodată, Japonia este în viitor un focar important de agresiune, — a spus el — fiind legată de America prin capitalul bancar.

— După mine, în America, afară de zece procente, toți ceilalți sînt niște ticăloși — a spus femeia și, uitîndu-se la mîinile bătrînului care aranjau din nou abacul, a atins și ea în neștire mărgelele de la gît.

— Cea mai bogată țară — rosti pensionarul meditativ și-și puse coatele pe masă, două coate mici, independente în mînecile largi de șantung.

— Fiica lui Dupont — a început el dar s-a oprit amintindu-și de nivelul auditorului — Știi cine e Dupont?

— Ei... ăla, — s-a pierdut femeia.

— Dupont e un miliardar, a precizat tăios bătrînul și a adăugat:

— Pus alături de un miliardar, un milionar se socotește cerșetor.

— Doamne, — a oftat femeia.

— Așa, — a continuat pensionarul — fiica lui Dupont a apărut la un banchet cu briliante de 10 milioane de dolari. Iar acum, te întreb, cum de n-a prădat-o nimeni?

Bătrînul s-a lăsat ușor pe spate, ca și cum i-ar fi oferit femeii timp și spațiu pentru diferite presupuneri.

— Cum? a întrebat femeia, încă intimidată de bogăția miliardarei.

— Pentru că o întovărășeau 50 de agenți secreți, costumați în chip de străini din lumea mare, — a terminat victorios pensionarul și a băut apă minerală din micul lui pahar.

— Ei au dat în vileag corespondența intimă a amiralului Nelson, — și-a amintit femeia — parcă cîte nu poate să scrie bărbatul unei femei...

— Știu, — a întrerupt-o sever bătrînul — dar asta au făcut-o englezii.

— Totuna, e o ticăloșie — nu s-a lăsat femeia.

— Vivien Leigh — a reluat pensionarul — a încercat să salveze onoarea amiralului, dar nu i-a reușit.

— Știu, — a dat din cap femeia — dar ea, se pare, a murit...

— Da, — a întărit bătrînul — a murit de tuberculoză, pentru că nu avea voie să aibă raporturi sexuale... In general, la tuberculoză și cancer, — ținînd abacul cu o mînă, bătrînelul și-a îndoit două degete de la cealaltă mînă — viața sexuală e categoric interzisă.

Afirmația sunase ca o amenințare mascată. Pensionarul i-a aruncat o privire femeii, căutînd să-și dea seama de atitudinea ei personală față de această problemă.

— Știu, — a spus femeia, netrădîndu-și atitudinea personală în această problemă.

— Vissarion Belinski de asemenea a murit de T.B.C. — şi-a amintit pensionarul dintr-o dată.

— Tolstoi este scriitorul meu cel mai iubit — i-a răspuns la aceasta femeia.

— Depinde care Tolstoi, — a corectat-o bătrînul — au fost trei cu toţii.

— Ei, desigur, Lev Tolstoi — a precizat femeia.

— „Anna Karenina" — a anunţat pensionarul — e cel mai măreţ roman de familie din toate timpurile, şi pentru toate popoarele.

— Dar de ce, de ce era ea aşa de geloasă pe Vronski? exclamă femeia cu o amărăciune care, după toate aparenţele, o măcina de multă vreme. Asta e groaznic, nimeni nu poate suporta...

Grupuri de oameni se ridicau pe faleză îndreptîndu-se alene spre bulevard. Străinele în halatele lor scurte de baie păreau să aibă picioare neobişnuit de lungi. Cu cîţiva ani în urmă, le era interzis să apară în oraş în asemenea ţinută vestimentară, dar acum, după cît se pare, se obişnuiseră cu toţii.

S-a reîntors neamţul meu.

— Nu ştiu de ce întîrzie aşa de mult, — a spus el, fără să pară însă a regreta prea mult şi s-a aşezat.

Am turnat şampanie.

— Iată, deci, cum se manifestă ordinea germană — am glumit eu.

— Ordinea germană e o noţiune mult exagerată — mi-a răspuns el.

Am băut. El a luat un măr şi l-a muşcat energic.

— Deci, aţi fost salvaţi de schematismul gîndirii poliţieneşti? i-am reamintit eu, după ce l-am lăsat să înghită.

— Da, — a aprobat cu capul şi a continuat: — Gestapoul a întors pe dos facultatea de filozofie, iar de noi, cei de la fizică, nu s-a atins. Au decis că o asemenea ispravă putea fi făcută de studenţi, care prin specificul însuşi al ocupaţiilor lor aveau posibilitatea să-l compare pe Hegel cu Hitler. Într-o singură zi, au strîns de la toţi anii facultăţii de filozofie caietele cu notiţe, deşi noi scrisesem aceste manifeste cu un scris schimbat şi

cu litere de tipar. Doi studenţi au refuzat să predea conspectele şi au fost ridicaţi direct din universitate...

— Ce li s-a întîmplat? l-am întrebat eu.

— Nimic, — a răspuns el, rîzînd cu rîsul lui asimetric — a doua zi au fost eliberaţi şi li s-au cerut şi scuze. Curajoşii respectivi aveau nişte rude foarte suspuse. Unchiul unuia dintre ei lucra chiar în cancelaria lui Goebbels. E drept că, pînă s-a stabilit toată genealogia, au izbutit să-i lase sub ochi o... El a făcut un gest elocvent cu pumnul.

— O vînătaie, — i-am oferit eu cuvîntul.

— Da, o vînătaie, — a repetat el satisfăcut cuvîntul străin, pierdut din memorie — şi el a purtat această vînătaie cu mîndrie timp de o săptămînă. În general, pentru Reich era caracteristică această reîntoarcere spre cele mai simple legături de rudenie.

— Era ceva conştient sau decurgea din logica regimului?

— Cred că şi una şi alta, — a răspuns el şi a urmat mai rar — funcţionarii Reich-ului se străduiau să-şi aleagă oamenii nu numai după însuşirile de rudenie, ci şi după ţinutul natal. Comunitatea de pronunţie, comunitatea de amintiri despre locurile copilăriei şi aşa mai departe le oferea un fel de surogat a ceea ce reprezintă, pentru oamenii de cultură, apropierea sufletească. Şi, desigur, sistemul de ostateci nevăzuţi. De exemplu, asupra familiei mele a plutit permanent spaima din cauza fratelui mamei care fusese social-democrat. În 1934, fusese arestat. Corespondenţa a mers un timp, după care scrisorile noastre se întorceau cu ştampila: „adresat umbekant", adică destinatarul a plecat. Mamei îi spuneam că a fost transferat în alt lagăr fără drept de a purta corespondenţă, dar tata şi cu mine bănuiam că a fost omorît. Aşa a şi fost, după cum s-a lămurit după război...

— Spuneţi-mi, — l-am întrebat eu — lucrul acesta nu v-a dăunat la facultate, sau în serviciu?

— În mod direct, nu mi-a dăunat, — a afirmat el după un moment de gîndire — dar am avut permanent simţămîntul de nesiguranţă sau de culpă... E greu de redat un astfel de sentiment prin cuvinte, trebuie să-l

trăiești ca să-ți dai seama... Erau perioade cînd slăbea, apoi se intensifica din nou. N-a dispărut niciodată complet... Un complex de valoare cetățenească inferioară — așa aș denumi această stare.

— V-ați exprimat foarte clar, — am spus eu, terminîndu-mi de băut șampania. Îmi reprezentam foarte exact situația psihologică descrisă de el, poate sub influența băuturii, sau poate tocmai pentru că o definise limpede.

— Ca să vă dați seama mai bine de acest lucru, am să vă povestesc o întîmplare din viața mea — se hotărî el punînd pe masă cupa goală. Era evident că șampania îi plăcea foarte mult.

— Mai bem o sticlă? i-am propus eu.

— Merge, — a acceptat el — numai că de data asta e rîndul meu...

— La noi nu se admite una ca asta — m-am grăbit eu să-l întrerup, mînat fiind de un aflux de îngîmfare generoasă.

Am ridicat sticla goală, arătîndu-i-o ospătarei. Ea supraveghea un muncitor care, stînd jos lîngă cada ce conținea bidonul cu înghețată, spărgea cu dosul unei toporiști un calup de gheață, învelit într-o cîrpă udă. Făcînd un semn că a priceput, ospătara s-a îndreptat în silă spre bufet. Tovarășul meu de discuție și-a aprins o țigară, oferindu-mi portțigaretul.

Pensionarul și interlocutoarea lui îi dădeau înainte. Din nou am tras cu urechea.

— Pentru Churchill — a spus el cu importanță — nu existau alte băuturi, afară de coniacul armenesc și apa minerală gruzină.

— Nu i-a fost frică să nu-l otrăvească? a întrebat femeia arătînd spre sticla cu apă minerală.

— Nu — a răspuns pensionarul pașnic. Stalin îi dăduse cuvîntul. Știi dumneata ce înseamnă cuvîntul lui Stalin?

— Desigur, — a spus femeia.

— Interesant de știut, — mi s-a adresat neamțul — care sînt vinurile locale preferate?

— Am citit corespondența lui Stalin cu Churchill, — spunea pensionarul — o carte rară.

— În prezent, — l-am informat eu, fiind atent totodată la discuția de la măsuța vecină — se bucură de popularitate vinul „Isabella".

— N-ați putea să mi-o împrumutați? îl ruga femeia.

— N-am auzit de el, — a hotărît neamțul meu, după o clipă de gîndire.

— E un vin țărănesc local — am completat eu. E la modă. Neamțul a dat din cap, în semn că a înțeles.

— Dar „Jurnalul unei femei în alb" îl aveți?

— Desigur — a aprobat din cap pensionarul, — am toate cărțile rare.

— Dați-mi-o s-o citesc, citesc repede — îl rugă femeia.

— „Jurnalul unei femei în alb" nu pot, dar altă carte rară sînt de acord.

— Dar de ce nu „Jurnalul unei femei în alb"? — întrebă ea jignită.

— Nu pentru că n-am încredere, ci pentru că această carte se află acum în mîinile unei persoane — a spus bătrînul.

— Moda e un lucru uimitor — a exclamat deodată interlocutorul meu, stingîndu-și țigara în scrumieră. În anii douăzeci, în Germania era foarte popular un actor de film care juca cu masca lui Hitler.

— Cum așa? n-am înțeles eu.

— El a presimțit sau a prevăzut înfățișarea exterioară care putea fi pe placul celui mai larg public filistin... Iar după cîțiva ani masca lui actoricească s-a dovedit a fi înfățișarea firească a lui Hitler.

— Interesant, — am remarcat eu.

— S-a apropiat ospătara cu o nouă sticlă de șampanie, dar n-am mai lăsat-o s-o deschidă ea, ci i-am luat din mînă sticla umedă. Ospătara strîngea cestile goale de înghețată.

Am rupt hîrtia de pe gîtul sticlei și, apăsînd cu o mînă dopul alb de polietilenă, am început să desfac cu cealaltă mînă sîrma care-l fixa de sticlă. Pe măsură ce o răsuceam, dopul îmi apăsa palma tot mai puternic și se ridica ca o ființă însuflețită, plină de forță. Am

lăsat să iasă ușor gazul și apoi am turnat. Cînd am înclinat sticla, a izbucnit din ea o șuviță de abur.

Am băut cîte o cupă. Sticla cea nouă era și mai rece, șampania cea nouă era și mai plăcută la băut.

— După universitate, — a început el, punînd paharul jos la fel de grijuliu — am fost încadrat la institutul renumitului profesor Hartz. Treceam, pe atunci, drept un fizician tînăr, dătător de speranțe, cum se spune, și am fost trecut la grupa de teoreticieni. Cercetătorii științifici din institutul nostru duceau o viață destul de închisă, încercînd să se îngrădească pe cît era posibil, față de viața înconjurătoare. Dar ca să te îngrădești era tot mai dificil, fie și numai pentru faptul că, în fiecare zi, puteai pieri sub bombardamentul aviației americane. În 1943, în orașul nostru fuseseră distruse multe cartiere, încît și iubitorii de ev mediu patriotic erau incapabili să le mai confere aspect de ruine romantice. Pe străzile orașului, apăreau tot mai mulți invalizi de pe frontul de Est, tot mai multe fețe chinuite de femei și copii, iar propaganda lui Hitler continua să bată toba despre o victorie în care nimeni — în nici un caz, nimeni din cercul nostru — nu mai credea.

Într-o zi de duminică, pe cînd stăteam în camera mea și citeam un roman din timpurile antihitleriste, am auzit în camera vecină vocea soției care vorbea cu un necunoscut. Vocea soției mi s-a părut alarmată. Cînd a deschis ușa, i-am văzut fața emoționată.

— Ești căutat — a spus ea, lăsînd să treacă un bărbat pe care nu-l mai văzusem niciodată.

— Sînteți chemat la institut — a spus el salutînd — la o consfătuire urgentă.

— De ce nu mi-ați telefonat? l-am întrebat eu măsurîndu-l. Hotărîsem, în sinea mea, că e vreun nou venit în sectorul administrativ.

— O să înțelegeți singur — a spus el pe un ton semnificativ.

— Dar cum așa, tocmai duminica? a întrebat soția.

— Conducerea poruncește, noi nu comentăm — a răspuns el cu o ridicare din umeri.

Noi ne obișnuisem de mult cu jocul polițienesc de-a vigilența în jurul institutului nostru, nu era nimic de făcut cu asta. Era deajuns să dai un telefon unui coleg dintr-o cameră vecină și să începi o conversație în jurul unei probleme concrete, ca telefonul să se închidă imediat. Considerau că în felul acesta, ne feresc de a împrăștia informația. De data asta, mă gîndeam eu, probabil au inventat anunțarea consfătuirilor secrete prin subordonații lor civili.

— Bine, sînt gata imediat — am spus eu și am început să-mi schimb ținuta de interior.

— Poate doriți o cafea? l-a întrebat soția. După voce, am simțit că îngrijorarea n-a părăsit-o.

— E binevenită — am spus eu și i-am făcut un semn cu capul ca să se liniștească.

— Mulțumesc, a spus necunoscutul și s-a așezat în fotoliu, aruncînd o privire piezișă rafturilor cu cărți. Soția a ieșit din cameră.

— Sînt de la Gestapo — m-a anunțat el după ce ascultase cum s-a închis, în urma soției, ușa de la cealaltă cameră. Spusese acest lucru cu o voce liniștită, incoloră, ca și cum s-ar fi străduit să rețină pe cît era posibil, forța explozivă a informației sale.

Am simțit cum, momentan, îmi înlemnesc degetele și nu mai reușesc să apropii nasturele de cheutoare la gulerul cămășii. Cu o enormă încordare a voinței, mi-am silit degetele țepene să treacă nasturii prin cheutori și să lege cravata.

Îmi amintesc pînă astăzi acele cîteva clipe de tăcere sufocantă, foșnetul cămășii scrobite și ușoara iritare contra soției pentru că-mi scrobește totdeauna prea tare cămășile și — uimitor lucru! — simțămîntul de oarecare jenă pentru nepolitețea de a mă îmbrăca în ochii acestui om și — dedesubtul tuturor acestor stări învălmășite — pulsația încordată a unui gînd alarmant: nu te grăbi, nu-ți arăta îngrijorarea...

— Cu ce vă pot fi de folos? m-am întors în sfîrșit, spre el.

— Sînt sigur că e vorba de un fleac, — mi-a spus el inexpresiv, părînd a trage încă cu urechea la zgo-

motele dinafara camerei. Ușa celeilalte camere s-a deschis, soția venea cu cafeaua.

Am schimbat o privire cu necunoscutul. El a înțeles imediat întrebarea mea mută.

— N-are rost să alarmați pe nimeni, a spus el și s-a uitat la mine cu înțeles. Am dat din cap, cît puteam de curajos. Trebuia să arăt că nu mă tem de nimic și cred în grabnica mea înapoiere. Am pus un semn în carte și, închizînd-o cu zgomot, am lăsat-o pe masă. Dacă îmi urmărise comportarea, ar fi trebuit să interpreteze gestul ca pornit din convingerea mea că mă voi întoarce tot astăzi la lectura întreruptă.

— Știți, ne-am hotărît să plecăm — a spus el, ridicîndu-se în clipa cînd soția s-a ivit în ușă cu tava fumegîndă.

— Nu-i nimic, — am intervenit eu — ajungem la timp. Am luat ceașca și, în picioare, frigîndu-mă, am băut-o în cîteva înghițituri. El și-a muiat doar buzele. Soția simțea ceva, presupunea că, în absența ei, aflasem lucruri mai precise și acum îmi căuta ochii. Eu însă mi-i feream. Ea și-a întors atunci privirile spre necunoscut, dar el cu atît mai mult rămînea impenetrabil. Ea simțea în prezența lui ceva ciudat, greu de precizat, greu de exprimat. Dacă vreți, era ciudățenia unui agent de asigurare. Impermeabilul albastru-închis îi dădea un fel de eleganță mohorîtă.

— Sper că vii la masă? a întrebat soția cînd am pus ceașca pe tavă. Mai erau vreo patru ore pînă la prînz.

— Sigur că da — am răspus eu și m-am uitat la musafir. El a dat din cap, dar nu eram convins că gestul lui aproba presupunerea mea, sau faptul că mă prinsesem în joc.

Cînd am ieșit în stradă și ne-am îndepărtat de casă, el s-a oprit spunîndu-mi:

— Eu o iau înainte, iar dumneata mă urmezi.

— La ce distanță? l-am întrebat și m-am mirat de întrebarea mea. Deja căutam să trăiesc după instrucțiuni.

— La douăzeci de pași, — a sunat răspunsul lui— la intrare am să vă aștept.

— Bine, — am spus — și l-am urmat. În biografia mea, erau două puncte vulnerabile. Soarta unchiului și manifestele. Nu-mi făceam nici o iluzie că nu s-ar cunoaște totul despre unchiul. Ce se știe însă despre manifeste? Trecuseră de atunci șase ani. Pentru ei, nu există însă termene, ei nu iartă nimic. Nu cumva dintre cei de atunci a vorbit cineva? Eu însumi povestisem întîmplarea unui singur om, un vechi prieten de școală, de care eram sigur ca de mine însumi. Dar poate că un altul dintre cei de atunci relatase, ca și mine, cuiva pe care-l considera apropiat, iar acesta l-a trădat? Dar dacă ei știu ceva, de ce nu mă arestează dintr-o dată? Meditam la toate acestea mergînd în urma curierului meu, care nu se prea grăbea. Cu pălăria lui moale și impermeabilul albastru-închis, semăna mai mult cu un bulevardist, decît cu un agent al Gestapoului.

Gestapoul își avea sediul într-un vechi conac, înconjurat de platani înalți. Cu una din laturile sale, conacul dădea spre o poiană verde, unde acum niște școlari jucau fotbal. Cîteva biciclete nichelate străluceau în iarbă.

Era straniu să-i privești pe acești școlari, să le auzi glasurile vesele în vecinătatea acestei clădiri sumbre, a cărei destinație o cunoșteau toți din oraș. Trotuarul pe această parte a cvartalului era totdeauna pustiu, pentru că oamenii preferau să circule pe partea cealaltă. Am intrat urmîndu-mi însoțitorul într-o sală luminată de un bec electric tulbure. La ușă nu era sentinelă. Aplecat spre ferăstruica ofițerului de gardă care vorbea la telefon, însoțitorul meu mă aștepta. Cînd m-a văzut, a arătat spre mine ofițerului de gardă care, privindu-mă scurt, a pus receptorul în furcă.

Pe masa lui, se afla o ceașcă de ceai cu o felie de lămîie stoarsă. Amestecînd-o cu linguriță, el își sorbea ceaiul. Am înaintat de-a lungul coridorului, în fundul căruia se vedea cușca de fier a liftului. Am intrat împreună în lift, însoțitorul meu a trîntit ușa de fier și a apăsat pe buton. Liftul s-a oprit la etajul III.

Am ieșit și am pornit din nou pe un coridor lung, luminat de un bec electric, la fel de chior. Am cotit pe un alt coridor lateral, pe urmă din nou am cotit și, în sfîrșit, tocmai cînd credeam că aceste coridoare nu se vor mai termina niciodată, ne-am oprit în fața unei uși capitonate cu piele neagră sau vreun material care imita pielea.

Însoțitorul meu mi-a făcut un semn scurt să aștept și, scoțîndu-și pălăria, a întredeschis ușa. Dar chiar pînă în acest moment, în impermeabilul lui întunecat parcă se contopise dintr-o dată cu silueta neagră a ușii. Coridorul acesta, ca și toate celelalte, era foarte slab luminat.

Cinci minute mai tîrziu, ușa s-a întredeschis din nou și am văzut pata palidă a feței însoțitorului meu pe fundul ușii. Pata palidă mi-a făcut un semn și eu am intrat în cabinet.

Era o cameră mare și luminoasă, cu ferestre ce dădeau spre poiana verde, unde băieții continuau să bată mingea. Nu mă așteptasem de loc să ne aflăm pe această latură a clădirii, avusesem impresia că am orbecăit în cu totul alt sens. Poate că era o întîmplare, dar atunci mi s-a părut că în mod intenționat au vrut să mă dezorienteze. La un birou mare, gol — afară de un serviciu de scris, o mapă deschisă și un top de hîrtie curată, nu se mai afla altceva — deci, la acest birou mare și gol stătea un bărbat de vreo treizeci de ani cu fața îngustă, rasă foarte îngrijit. Ne-am salutat, iar el mi-a întins mîna pe deasupra biroului.

— Luați loc — mi-a arătat el fotoliul. M-am așezat. Vreme de un minut, el a răsfoit neglijent dosarul din fața lui. Biroul era prea lat și era imposibil să pot descifra ceva de la locul meu. Eram însă încredințat că este dosarul meu.

— Lucrați de multă vreme la institut? m-a întrebat el, continuînd să răsfoiască agale dosarul. I-am răspuns scurt, încredințat că el știe amănunțit totul despre mine. Din nou a răsfoit cîteva pagini.

— La ce secție? a continuat el.

Eu am numit secția, iar el a dat din cap privind în dosar, ca și cum ar fi găsit în el confirmarea spuselor mele.

— Care-i atitudinea celor din institut față de războiul cu Rusia? m-a întrebat el și, de data aceasta, a ridicat capul.

— Ca și a întregului popor german — fu răspunsul meu. În ochii lui întunecați și migdalați, a apărut o foarte ușoară expresie de plictiseală.

— Dar mai concret? a insistat el.

— Dumneavoastră știți, — i-am spus eu — savanții se interesează prea puțin de politică.

— Din nefericire — m-a aprobat el cu importanță și, pe neașteptate, a adăugat, îndreptîndu-și ținuta : — Știți însă că însuși Führerul găsește răgazul să se ocupe de munca institutului vostru?

Pentru o fracțiune de secundă, privirea îi devenise sticloasă, iar în toată înfățișarea lui apăruse o vagă asemănare cu Hitler.

— Da — am rostit eu.

Administrația institutului ținuse să ne încredințeze în repetate rînduri de acest lucru, dîndu-ne să înțelegem că, drept răspuns la o asemenea atenție excepțională, și noi trebuie să manifestăm o osîrdie excepțională în muncă.

— Dar nu numai Führerul se interesează de lucrările voastre — continuă el, după o pauză generoasă, în care parcă-mi dăduse prilejul să mă desfăt cu aspectul plăcut al chestiunii, — de aceste lucrări se interesează deopotrivă și dușmanii Reichului.

Privirea lui devenise în această clipă din nou sticloasă și din nou semăna cu Hitler, numai că, de data aceasta, asemănarea exprima atitudinea necruțătoare față de dușmanii Reichului.

Am ridicat din umeri. Parcă mi se luase o piatră de pe inimă. Am înțeles că întîmplarea din universitate îi este necunoscută. El revenise la răsfoitul dosarului și, deodată, s-a oprit la o pagină și a început să o citească atent, ridicîndu-și sprîncenele cu uimire. Înlăuntrul meu ceva s-a crispat. A aflat, am hotărît eu.

— Aveţi un nene social-democrat? m-a ţintuit el de parcă ar fi descoperit întîmplător în sufletul meu o mică pată neagră. Chiar asa şi spusese — nene, şi nu unchi, poate dorind să exprime prin acest cuvînt mai curînd dispreţ decît ură faţă de social-democraţi.

— Da — am confirmat eu.

— Unde se află acum? s-a informat el fără a-şi da osteneala şă-şi ascundă falsitatea vocii. I-am relatat ceea ce el ştia foarte bine şi fără mine.

— Iată, vedeţi, — a clătinat el din cap, ca şi cum ar fi vrut să sublinieze prin intonaţie la ce pot duce convingerile patriarhale iremediabil vetuste. Dar eu greşisem. Intonaţia lui avea cu totul altă semnificaţie.

— Iată, vedeţi, — a repetat el — noi avem încredere în dumneata, iar dumneata?

— Şi eu am încredere în dumneavoastră — am rostit cît am putut mai convingător.

— Da, — a spus el, subliniindu-şi aprobarea şi prin mişcarea capului, ştiu că sînteţi patriot, indiferent de faptul că nenea v-a fost social-democrat.

— A fost? am repetat involuntar, simţind o înţepătură în inimă. Totuşi în familia noastră se mai păstra o vagă speranţă. Se pare că, de data aceasta, agentul vorbise mai mult decît trebuia.

— A fost şi va rămîne, — s-a corectat el, ceea ce a sunat şi mai deznădăjduitor. Ştiu că sînteţi patriot, — a reluat el — dar e timpul s-o dovediţi prin fapte.

— La ce vă referiţi? l-am întrebat. Mîna care răsfoia paginile netezea o foaie încă neîntoarsă, de parcă abia se putea reţine să n-o desfacă. Din nou m-a fulgerat bănuiala că ştie de manifeste.

— Să ne ajutaţi în muncă — a spus el direct şi m-a privit în ochi.

Nu mă aşteptasem la una ca asta. Probabil că faţa mea exprimase involuntar spaimă sau dezgust.

— N-o să fie necesar să veniţi aici — s-a grăbit el să completeze. Vă va căuta un om de-al nostru o dată pe lună, să zicem, iar dumneata îi vei relata...

— Despre ce? l-am întrerupt eu.

— Despre starea de spirit a savanţilor, despre cazurile de exprimare duşmănoasă sau neloială, — a precizat

el cu glas egal — și adăugă : — Avem nevoie de o informație inteligentă, nu de o pîndă. Doar știți ce importanță se acordă institutului dumneavoastră.

În vocea lui răsuna intonația doctorului care voia să-și convingă bolnavul să înghită medicamentul recomandat.

Mă privise cu ochii lui negri, migdalați. Pe fața lui netedă, albăstruie, pielea era așa de întinsă, încît părea că orice grimasă, orice mimică suplimentară îi întinde și mai mult pielea, și așa gata să plesnească, și de aceea se străduie să-și păstreze nemișcată expresia general-valabilă meseriei sale.

— În cazurile de exprimare dușmănoasă — am spus eu, acordîndu-mi involuntar vocea și fața cu expresia lui general-valabilă — consider de datoria mea să vă aduc la cunoștință, fără nici un fel de alt...

Cum am început să vorbesc, în ochii lui a reapărut acea ușoară expresie de plictiseală și am înțeles, deodată, că vorbele mele constituie pentru el o formă de refuz bine cunoscută.

— ...Avînd în vedere că sîntem în timp de război — am completat eu, ca să sune mai autentic. Dintr-o dată, am resimțit o ușurare. Înseamnă că ei au mai avut de-a face cu refuzuri — mi-a trecut prin minte.

— Da, evident — a rostit el cu o voce albă și s-a întins spre telefonul care tocmai sunase.

— Da — a răspuns el. Vocea din receptor zăngănea ușor. Da, — repeta el din cînd în cînd, ascultînd vocea. Răspunsurile lui monosilabice aveau prestanță și eu am ghicit că el își dă în fața mea aere de putere statală.

— Se fandosește — a rostit el deodată la telefon, iar eu am tresărit. E la mine, — a adăugat el — te așteptă. Atunci, deodată, mi s-a părut că tot timpul a vorbit la telefon despre mine. Vînătorul sufletului meu s-a ridicat și, scoțînd din buzunar o legătură de chei, s-a apropiat de un safe. În acest moment, a intrat în cabinet un bărbat. Am simțit că el era cel cu care stăpînul cabinetului abia purtase convorbirea telefonică. Noul intrat m-a privit scurt, cu un fel de curiozitate particulară, și eu am dedus că nu despre mine vorbiseră.

Stăpînul cabinetului a deschis safe-ul și, aplecîndu-se, îi examina interiorul. Am văzut cîteva rînduri de dosare, de culoarea șoarecelui, cu cotorul în afară. Erau foarte lipite unul de altul. El a apucat un dosar cu două degete și-l trăgea cu greu din teancul bine presat. Dosarul parcă se împotrivea și, în ultima clipă, a scos un fel de sunet șuierător, care semăna cu chițcăitul unui animal zdrobit.

Dosarele erau atît de presate, încît teancul s-a strîns imediat la loc, de parcă cel extras nu și-ar fi avut niciodată locul printre ele. Noul venit a luat dosarul și a ieșit fără zgomot din cabinet.

— Deci, nu doriți să colaborați cu noi? mi s-a adresat stăpînul cabinetului, așezîndu-se din nou la birou. Mîna îi alunecase iarăși spre pagina neîntoarsă reîncepînd mișcarea de netezire.

— Nu-i vorba despre asta — am spus eu, urmărind fără voie pagina care tremura sub mîna lui.

— Sau poate nu vă permit principiile lui nenea? m-a întrebat el. Am simțit cum începe să se răsucească în el arcul iritării. Și, dintr-o dată, am fost conștient de faptul că lucrul cel mai important este să nu-i arăt cumva că ceea ce nu-mi permite să mă încurc cu ei este o firească, cea mai firească corectitudine omenească.

— Principiile n-au nici un rol aici, — i-am spus — dar fiecare muncă cere să ai o chemare pentru ea.

— Atunci încercați, poate că o aveți — m-a sfătuit el. Arcul iritării a slăbit întrucîtva.

— Nu — am hotărît eu, după o clipă de gîndire — nu prea pot să-mi ascund gîndurile și, pe deasupra, sînt și cam guraliv.

— E un defect moștenit?

— Nu, — am precizat eu — e o calitate personală.

— A-propos, ce întîmplare s-a petrecut la universitate? a întrebat el brusc, ridicînd capul. Nici nu observasem cînd întorsese pagina.

— Ce fel de întîmplare? am întrebat eu, simțind cum mi se usucă gîtul.

— Să vă reamintesc? a întrebat el și a arătat pagina cu mîna.

— Nu-mi aduc aminte de nici o întîmplare — am rostit eu, adunîndu-mi toate puterile.

Cîteva minute lungi ne-am privit unul pe altul. Dacă știe, mă gîndeam eu, n-am nimic de pierdut, iar dacă nu știe, e cea mai bună atitudine.

— Bine, — a spus el deodată și, scoțînd din top o foaie albă, mi-a pus-o în față, — scrieți.

— Ce să scriu?

— Cum ce? Scrieți că refuzați să ajutați Reichului — a spus el.

Nu știe, am hotărît eu, simțind cum prind din nou puteri. E informat numai despre faptul că în timpul cînd eram la facultate s-a petrecut o întîmplare. Nimic mai mult, mi-am pus eu în gînd, jubilînd înăbușit.

— Dar eu nu refuz — am rostit eu, îndepărtînd ușor foaia.

— Deci, sînteți de acord?

— Sînt gata să-mi îndeplinesc obligațiile patriotice, dar fără aceste formalități, am precizat eu, străduindu-mă să aleg expresii cît mai blînde. Acum, cînd amenințarea legată de manifeste trecuse, mi-era frică să nu întoarcă din nou discuția spre ele. Și deși, în momentul întrebării lui directe, mă convinsesem aproape deplin că nu știe nimic exact, acum, cînd primejdia oarecum trecuse, mă temeam și mai mult să nu ne întoarcem la acel loc tenebros. Din instinct, căutam să mă îndepărtez cît mai mult de acel loc și simțeam că n-o pot face decît cu prețul unui compromis. Numai pe baza unei posibilități de a pătrunde printr-o altă breșă, mă gîndeam eu, el va părăsi subiectul repudiat.

— Nu, — a spus el, și în vocea lui a apărut o slabă nuanță sentimentală — mai bine scrieți cinstit că refuzați să vă îndepliniți datoria patriotică.

— Trebuie să mă mai gîndesc — am ezitat eu.

— Desigur, gîndiți-vă — a spus el împăciuitor și, trăgînd sertarul biroului, a scos o țigară, aprinzîndu-și-o cu o brichetă. Fumați? m-a întrebat amabil.

— Da — am primit eu.

El a scos din sertar un pachet deschis, întinzîndu-mi-l. Am luat o țigară și atunci am observat că țigara lui era luată din alt pachet de țigări, mai scumpe.

Abia mi-am stăpînit zîmbetul. El mi-a aprins-o și am tras primul fum. Chiar în această privință, m-am gîndit, avea nevoie, după cît se pare, să se simtă superior.

Tăceam. El de asemenea. Se stabilise să mă gîndesc. Tăcerea era în avantajul meu.

— Luați în considerație, — și-a amintit el brusc — serviciul la noi nu exclude cointeresarea materială.

— Cum anume? am întrebat eu. Eram gata să dezvolt tema. Trebuia să-i dau să înțeleagă, cît se poate de convingător, că înclin să accept.

— Plătim destul de bine — a anunțat el.

— Cît? am întrebat cu nerușinare. Trebuia să-l fac să creadă și mai departe că reușise să înăbușe în mine ceea ce ei numeau prejudecata intelectuală a corectitudinii. In ochii lui, apăruse un fel de ofensă pentru firma pe care o reprezenta. Evident, întrecusem măsura.

— Depinde de rodnicia muncii dumneavoastră — a precizat el. Chiar așa a spus : rodnicie.

— Nu, — am spus eu cu oarecare părere de rău, revizuindu-mi parcă bugetul — sînt plătit destul de bine la institut.

— Dar noi putem să vă repartizăm cu timpul un apartament bun — spuse el cu oarecare neliniște. Deja ne tîrguiam.

— Apartamentul meu e destul de bun, — am replicat eu.

— Dar noi vi-l putem oferi în raionul cu cel mai sigur adăpost antiaerian, — precizează el și aruncă o privire pe fereastră — gangsterii aerieni americani nu cruță nici femeile nici copiii.

În aceste condiții, trebuie să ne îngrijim de cadrele noastre.

Era o logică național-socialistă tipică. Americanii aruncă bombe peste femei și copii, deci trebuie să avem grijă de viețile agenților Gestapoului. Aproape trei ore a durat acest joc primejdios, în care eu trebuia să dau impresia că sînt gata să primesc, dar că, în ultima clipă, mă oprește un fel de prudență mic-burgheză, sau vreun alt considerent care n-are nimic de-a face, bineînțeles, cu firească cinste omenească. La un moment dat, aproape m-a lipit la zid, demonstrîndu-mi destul de logic că, în

fond, eu, oricum, lucram pentru naţional-socialism şi că încercarea mea de a mă fofila din faţa datoriei directe nu-i altceva decît teama de a privi adevărul în faţă. Am evitat discuţia. Această problemă tragică fusese dezbătută de multe ori în mediul nostru, desigur, totdeauna într-un cerc foarte restrîns şi de absolută încredere. Istoria nu a oferit generaţiei mele dreptul de a alege şi ar fi complet nerealist să ni se fi pretins mai mult decît o corectitudine obişnuită...

Interlocutorul meu a tăcut meditînd. Am turnat şampanie şi am ciocnit din nou.

— Negaţi eroismul? l-am întrebat eu aproape fără să mă gîndesc.

— Nu, — a replicat el cu însufleţire — aş compara eroismul cu geniul, cu geniul moral...

— Şi atunci? am continuat eu.

— Consider că eroismul conţine în el cea mai înaltă raţionalitate, conţine acţiune practică, ori savantul care ar fi refuzat să lucreze pentru Hitler nu s-ar fi putut face auzit mai departe de prima secţie a Gestapoului.

— Dar nu-i obligatoriu un refuz direct — am încercat eu.

— Altfel refuzul îşi pierde orice valoare, — a observat el — nimeni n-ar pricepe sensul unui asemenea gest, iar vacuumul realizat prin plecarea lui, dacă se formează, e ocupat mai mult sau mai puţin rapid de un înlocuitor.

— Să presupunem că aşa stau lucrurile, — am spus eu — poate că plecarea lui să treacă neobservată, dar poate s-o facă pentru propria lui conştiinţă?

— Nu ştiu, — mi-a spus el şi m-a privit ciudat drept în ochi — n-am auzit despre asemenea cazuri... Mi se pare un maximalism construit, un fel de caramazevism. De altfel, ştiu, la voi eroismul e privit altfel.

— La noi, se consideră că eroismul poate fi educat, i-am răspuns eu cu anume uşurare, revenind la o temă mai limpede. În ultima clipă, îmi dădusem seama că el nu mă înţelege.

— Nu cred, — a clătinat el din cap — în condiţiile noastre, în condiţiile fascismului, a cere de la un om, în speţă de la un savant, o împotrivire eroică faţă de regim ar fi nejust şi chiar dăunător. Dacă problema se pune la

modul : sau împotrivire eroică fascismului sau o contopire cu el, — atunci, cum remarcase odată un prieten de-al meu, omul este dezarmat moralmente. Au existat și savanți care, la început, au blamat împăciuitorismul nostru, iar pe urmă au renunțat, și au făcut carieră. Nu, corectitudinea este un lucru măreț.

— Dar corectitudinea aceasta n-a putut birui regimul?

— Sigur că nu.

— Atunci unde e rezolvarea?

— În cazul dat, rezolvarea a adus-o Armata Roșie — a spus el zîmbind cu zîmbetul lui asimetric.

— Dar dacă Hitler s-ar fi dovedit destul de prudent și nu ne-ar fi atacat?

— El ar fi putut repartiza altfel, în timp, acțiunile sale, dar nu despre asta e vorba. Esența constă în faptul că înseși victoriile lui febrile erau o urmare a putreziciunii regimului, care fără Armata Roșie ar fi mai putut rezista încă o generație, cel mult două. Și tocmai în acest caz, ceea ce eu denumesc corectitudine, ar fi putut căpăta importanță și mai mare ca mijloc de conservare a musculaturii morale a unei națiuni, în vederea unui moment istoric mai mult sau mai puțin favorabil.

— Ne-am îndepărtat, — am spus eu — ce-a fost mai departe?

— Într-un cuvînt, a început el, aprinzîndu-și din nou o țigară, vînătoarea sufletului meu s-a prelungit aproape trei ore. În acest timp, agentul ieșise de cîteva ori din cabinet. La un moment dat, am obosit amîndoi și el a luat hotărîrea bruscă să mă ducă la șeful lui, după cîte am înțeles. Am intrat într-o anticameră imensă, unde, la o măsuță cu foarte multe telefoane, stătea o brunetă destul de corpolentă, trecută de prima tinerețe. În anticameră, se mai aflau trei agenți, iar unul dintre ei era cel care intrase după dosar. Femeia vorbea la telefon cu fiica ei. După toate probabilitățile, fiică-sa se întorsese de la un picnic din afara orașului, iar acum, cu sufletul la gură, își relata impresiile. Se distingeau cuvintele chiar de la distanță. Era ciudat să auzi aici toate aceste amănunte. Pe masă a sunat soneria.

— Bine, bine, ajunge, — a spus bruneta, închizînd telefonul. S-a ridicat și a intrat grăbită în cabinet. Cei patru agenți și-au îndreptat ținuta. După două minute, femeia a ieșit.

— Intrați — a spus ea și, apropiindu-se de masă, mi-a aruncat o privire care m-a făcut să nu mă simt la largul meu. Probabil așa pot privi numai femeile. Vreau să spun, așa de infam. În privirea ei nu era nici ură, nici dispreț, pe care le puteai aștepta, în orice moment, de la cei patru. În privirea ei era un fel de aprigă curiozitate pisicească față de măruntaiele mele și încredere în stăpînul ei. Poate că era din cauza oboselii care îșî spunea cuvîntul, dar am simțit, dintr-o dată, că, încă o clipă, și toate acestea mă vor face să-mi pierd capul.

Am intrat. Era un cabinet și mai elegant, cu un birou și mai impunător, ocupat de telefoane colorate și de un serviciu de scris în chip de ruine ale unui castel străvechi. La birou stătea un bărbat masiv, care aducea cu directorul unui restaurant prosper. Era un brunet într-un costum de culoarea nisipului cu o cravată foarte vie.

N-a oferit loc nimănui, așa că noi stăteam lîngă ușă. Cei trei mai aproape de birou, iar eu cu pastorul meu mai departe.

— Așadar, el ezită? a întrebat cu glas de tunet stăpînul cabinetului, holbîndu-și spre mine ochii nedumeriți. Un tînăr savant, în care se pun speranțe, refuză să lucreze cu noi? Nu pot crede una ca asta! a exclamat el brusc și s-a ridicat cu toată prestanța staturii lui remarcabile. Mă privea cu expresia aceea de nedumerire, ca și cum m-ar fi implorat să respîng neîntîrziat această informație falsă, sau poate chiar premeditată, a colaboratorilor lui. Din clipa cînd a început să vorbească, mi-am dat seama că-l imită pe Goëring. Era la modă pe atunci, printre funcționarii Reichului, ca să-și aleagă masca unuia dintre conducători.

—... In timp ce hoardele asiatice se reped spre pămîntul sfînt al Germaniei, în timp ce gangsteri aerieni bombardează copii nevinovați! El arătă cu mîna întinsă spre fereastra prin care, pe aceeași poiană, se vedeau

alergînd copii după mingea de fotbal. Desigur, nu erau aceiași copii, dar atunci mi s-a părut că Gestapoul întreține special poiana și copiii pentru exemplificări intuitive.

— Eu nu refuz... am început eu, dar m-a întrerupt pe dată.

— Doar v-am spus-o, vedeți! a exclamat el. Cuprins de forța patosului, părea că e gata să sară pe birou. Dar s-a stăpînit la timp și a continuat, întorcîndu-se spre restul asistenței: — Deci nu ați putut să-i explicați datoria, n-ați găsit acea cheie unică cu care e încuiat, pînă la un moment dat, sufletul german!

...Mă privea cu ochii lui bovini și eu am înțeles, din această privire, că-mi cere consimțămîntul, chiar nu atît în ceea ce privește colaborarea, cît pentru a-i confirma autoritatea pedagogică. Parcă mi-ar fi propus: hai să-i facem de rîs împreună pe trîntorii ăștia.

Un bufon sîngeros, mi-a străfulgerat prin minte.

— Vedeți... am început eu, presimțind că această demonstrație pedagogică mă va costa scump. Dar în acel moment, spre fericirea mea, ușa s-a întredeschis. El s-a întors spre ușă ca un bivol înfuriat. In ușă stătea secretara.

— Berlinul, a murmurat ea, arătînd spre telefon.

El a smuls receptorul și, dintr-o dată, a devenit limpede că noi am dispărut de pe fața pămîntului și chiar el însuși, aplecat deasupra pîlniei, parcă se micșorase în mod corespunzător.

Am ieșit cu toții fără zgomot în anticameră și apoi pe coridor. Secretara nu ne-a mai acordat nici o privire.

Impreună cu vînătorul sufletului meu, ne-am înapoiat în cabinetul lui. Mi-am dat seama că îl plictisisem de moarte. In plus, mi s-a părut că el, ca și ceilalți colegi ai săi, în adîncul sufletului sînt mulțumiți de faptul că șeful a ratat demonstrația pedagogică. In orice caz, discuția s-a oprit aici, el mi-a semnat permisul și mi-a scris pe o hîrtie un număr de telefon spunîndu-mi:

— Dacă vă hotărîți, sunați la acest număr.

— Bine, — am consimțit eu și am ieșit din cabinet.

Nu-mi mai amintesc cum am găsit drumul de întoarcere. Mergeam pe străzi, simțind în tot corpul o slăbiciune neobișnuită și o satisfacție de parcă aș fi pășit pentru prima oară după o bolire îndelungată. Convingîndu-mă că nu mă urmărește nimeni, am rupt în bucățele hîrtia cu numărul de telefon și le-am aruncat într-un coș de gunoi.

E drept că, nu știu de ce, am căutat să reținacel număr.

A doua zi, bineînțeles, n-am sunat. Trăiam acum fiecare zi într-un fel de așteptare plină de neliniște. Într-o zi, întorcîndu-mă acasă, soția mi-a relatat că a sunat telefonul, dar, cînd a răspuns, legătura s-a întrerupt. După cîteva zile, acest lucru mi s-a întîmplat și mie. Mai precis, am auzit cum, la celălalt capăt al firului, receptorul era pus cu grijă în furcă. Sau poate mi s-a părut?

Eu singur nu știam ce să cred. A început chiar să mi se năzară că pe străzi și în autobuze surprind privirile agenților fixate asupra mea. Mă enervam de fiecare dată cînd, la poarta institutului, mi se verifica prea îndelung sau prea semnificativ, cum mi se părea, permisul de intrare.

Au trecut așa două—trei luni. Într-una din zile, m-a sunat vechiul meu prieten de școală. Devenise, între timp, un avocat renumit de drept penal și locuia la Berlin. Ca de obicei, ne-am înțeles să facem o plimbare prin oraș, iar după aceea să vină să ia masa la noi. Soția mea s-a bucurat îndeosebi, pentru că acest prieten al meu avusese totdeauna o influență binefăcătoare asupra mea, iar acum îmi era necesară mai mult decît oricînd o descărcare.

Prietenul meu era un interlocutor foarte spiritual, poate puțintel superficial, dar un foarte bun camarad. La fiecare venire din Berlin, aducea un întreg sac de anecdote care-ți puteau reprezenta mai bine decît orice fel de știri situația Reichului.

— Heil Hitler, vă mulțumesc pentru atenție — spuse el, închizînd telefonul. Așa își termina el, de obicei, convorbirile telefonice, ținînd cont de faptul că toate

telefoanele de la hotel erau ascultate. Cred că am zîmbit atunci pentru prima oară în toată această perioadă. Pentru că eram încredințat pe deplin că și telefonul meu era pus sub observație.

Despre tot ce se petrecea în Germania, eu și prietenul meu gîndeam la fel. De altfel, el era acea unică persoană căreia îi povestisem despre năzbîtia noastră studențească. Nu cred în cei o mie de ani prooroci Reichului, cred totuși că generația noastră va avea parte de el — spunea el adesea în discuțiile noastre. Ca toți oamenii înclinați spre umor era pesimist. În ultimul an, judecînd după situația de pe frontul de Est, era evident că el supraevoluase posibilitățile Reichului. Cînd îi spusesem acest lucru, la ultima noastră întîlnire, el protestase :

— Dimpotrivă, am subestimat demența lui Hitler.

Ne-am întîlnit în holul hotelului. Indată ce am ieșit și ne-am îndepărtat la o distanță nepericuloasă, i-am spus :

— Ei, dă-i drumul. Hitler intră într-un adăpost și acolo...

— Sfinte dumnezeule ! a exclamat el. La ora actuală, doar portarii debitează anecdote despre adăposturi antiaeriene. La modă sînt anecdotele din ciclul „Rozătorul de covoare".

—Ce mai e și asta ? m-am informat eu.

— Ascultă — mi-a spus el și a început să povestească, una după alta, anecdotele din acest ciclu. Sarea lor consta în faptul că Hitler, primind rapoarte despre noi înfrîngeri pe frontul de Est, s-ar fi aruncat pe parchetul cabinetului său și ar fi început să roadă covorul. Parcursesem cîteva străzi și el tot mai povestea anecdote din acest ciclu, cu adevărat inepuizabil. Mi-a rămas în minte pînă azi ultima anecdotă povestită de prietenul meu, deși era departe de a fi cea mai bună.

Era cam așa. Hitler intră într-un magazin și cumpără un covor nou.

— Să vi-l împachetez s-au îl roadeți aici ? îl întrebă vînzătorul.

Abia pronunțase ultimele cuvinte, cînd de după colț, s-a ivit agentul meu. M-am pierdut, neștiind dacă trebuie să-l salut sau nu. In clipa următoare, mi-am dat seama că nu-i nevoie să arăt că ne cunoaștem, cînd deodată, observ că el și tovarășul meu și-au făcut semne de salut.

Am trecut mai departe. Mi se întunecase înaintea ochilor. Prietenul meu continua să vorbească, dar eu nu mai înțelegeam nici un cuvînt. Vocea lui ajungea la mine ca din depărtare... Gînduri febrile îmi alergau prin minte. El lucrează la Gestapo... A fost chemat ca martor... Mă vor împușca...

Și totuși aveam o ultimă nădejde: că agentul Gestapoului să fi fost o cunoștință întîmplătoare de-a prietenului meu. Poate că s-au întîlnit la vreun proces. Nu degeaba el îmi spusese că Gestapoul se amestecă nu numai în afacerile politice, ci și în cele de drept comun...

Dar cum să controlez acest lucru? Și, deodată, mi-a fulgerat prin minte. Foarte simplu! Trebuie să-l întreb direct, și gata. Dacă îl cunoaște printr-o întîmplare, îmi va spune că este de la Gestapo, dacă îl cunoaște profesional, desigur va trebui să inventeze ceva.

— A-propos, cu cine te-ai salutat? l-am întrebat după cîteva minute. Doamne, cum îi așteptam răspunsul, cum l-aș fi îmbrățișat dacă mi-ar fi dezvăluit întreg adevărul!

— A, un oarecare, — mi-a răspuns el cu o neglijență jucată. Am simțit cum, pentru o clipă, s-a fîstîcit. Mai departe, totul a intrat ca într-o ceață. A sunat alarma aeriană. Noi am luat-o la fugă. Lîngă o casă distrusă, am văzut un adăpost vechi, dărîmat pe jumătate.

El m-a împins în groapă și alerga după mine pe treptele de beton. Deasupra, au început să latre tunurile antiaeriene. Pe undeva, mai departe, a căzut o bombă și am simțit ce înspăimîntător s-a clătinat pămîntul sub noi. Treptat, tirul antiaerienelor s-a mutat în altă parte a orașului și se auzeau de acolo exploziile surde ale bombelor.

Oricît de groaznic — mă gîndeam eu — este să pieri în bombardament, totuși e și mai groaznic să pieri de mîna Gestapoului. Și nu din cauza torturilor. Este ceva mistic într-o astfel de moarte. E la fel de groaznică ca și în cazul cînd aș muri sugrumat de o fantomă.

Poate că esența constă în faptul că te separă de toți oamenii și te condamnă în numele unei țări întregi.

Ce-am făcut, în definitiv? Am scris ceea ce orice om cu știință de carte înțelegea și fără mine. Doar n-am inventat eu regulile limbii germane! Și atunci pentru ce motiv ceea ce vede fiecare în particular nu poate fi observat și în colectiv? Și, mai ales, de unde vine acest sentiment de vinovăție? Inseamnă că eu, cîndva, pe tăcute, pe neobservate, am acceptat condițiile acestui joc? Căci, altfel, de unde s-ar putea ivi acest sentiment?

Incă mai ședeam amîndoi pe dușumeaua rece de beton, acoperită de țăndări de cărămidă. In semiîntuneric, părea că podeaua e murdărită cu pete de sînge.

— La dracu! spuse prietenul meu, scuturîndu-se. După cum se vede, e imposibil să te obișnuiești cu așa ceva. Scotocind în buzunarul paltonului, a scos un pachet de țigări.

— Fumezi?

— Nu — am răspuns eu. El a apăsat de cîteva ori bricheta. A tras din țigară. Și, deodată, în semiîntuneric, lîngă mine, capul lui rotund s-a luminat. Lumina țigării îi reliefa precis conturul capului. Ca o țintă, am gîndit eu pe neașteptate, și capul s-a stins. Nu eram conștient de intenția mea. După ce capul i se luminează a treia oară, am s-o fac — m-am hotărît eu în neștire. Și totuși, după a treia oară, mi-am spus că trebuie să-l mai întreb o dată.

— Ascultă, Emil, — i-am spus — cine era cel care te-a salutat pe stradă?

Probabil că el a simțit ceva în vocea mea. Eu însumi am simțit deodată liniștea sîngeroasă și umedă a adăpostului. In această clipă, din plafon, printre bîrne, a început să se prelingă nisipul. Se auzea cum se lovesc de dușumea firele de nisip.

— Ei, dacă vrei să știi, un agent de la Gestapo, și ce-i cu asta? a spus el. Tot corpul mi s-a înmuiat.

— De unde îl cunoşti? am insistat eu.

— Am fost colegi de facultate. In ultimul an, i s-a făcut propunerea şi el a găsit de cuviinţă să se sfătuiască cu mine.

— Şi tu i-ai dat acest sfat?

— Ce-i cu tine, ţi-ai pierdut minţile? a ţipat el deodată. Cînd un om îţi cere sfatul dacă trebuie să intre în Gestapo înseamnă că, în sinea lui, s-a hotărît deja. Trebuie să fii nebun că să-l îndemni să se răzgîndească. Dar ce-i cu asta?

— Dă-mi o ţigară, — i-am spus. El mi-a întins pachetul pe întuneric. Şi atunci am descoperit că mîna mea dreaptă se sprijină pe o bucată de cărămidă pe care o strînge cu crispare. Mi-am smuls mîna de pe suprafaţa rece şi lunecoasă a cărămizii. După cît se pare, Emil n-a observat. I-am povestit totul.

— Şi ai putut crede? a exclamat el adînc jignit.

— Dar de ce nu mi-ai spus de la început? i-am răspuns eu prin altă întrebare.

Am simţit cum, în întuneric, el mă priveşte cu încordare.

— Mi-a fost neplăcut să-ţi explic că am o cunoştinţă printre funcţionarii Gestapoului — mi-a spus el după o pauză. Am simţit cum între noi s-a instalat o răceală. Desigur, şi el a simţit la fel.

Din plafon continua să curgă nisip.

— După cît mi se pare, a trecut, — a spus el, ridicîndu-se — să ieşim de aici pînă ce plăcinta asta nu ne îngroapă de vii.

— Şi, deodată, m-a înăbuşit un hohot de rîs. Era poate o isterie, sau o explozie de eliberare. Mi-am amintit de adăpostul sigur promis de agent. Mi-am reprezentat într-o clipă tot ceea ce ei promiseseră Germaniei şi ce continuau încă să promită, şi toată istoria noastră germană din ultimul deceniu mi-a apărut monstruos de hilară.

— Nu înţeleg ce ai găsit de rîs — mi-a spus Emil cînd am ieşit deasupra — vezi doar ce-au făcut cu noi...

— Da, văd — am spus eu atunci, fără să înţeleg pe deplin sensul vorbelor lui. Ori ele însemnau, pe lîngă toate celelalte, că îndelungata noastră prietenie s-a

apropiat de sfîrșit. El s-a rușinat să-mi spună că are o cunoștință la Gestapo, iar eu, pornind de aici, nu m-am rușinat să gîndesc că el mă poate trăda. Vă pare prea puțin pentru a îngropa o prietenie? In realitate, e chiar prea mult. Prietenia nu suportă să fie pusă la încercare, asta o umilește și o devalorizează. Dacă o prietenie necesită verificări, adică garanții materiale, atunci nu-i altceva decît un comerț sufletesc. Nu, prietenia nu înseamnă încredere cumpărată pe baza unor verificări și încercări, ci înseamnă încredere absolută, înseamnă *Încrederea* însăși în orice încercări și, totodată, e o desfătare, e fericirea pe care ți-o dă plenitudinea deschiderii sufletești către un om apropiat.

Sînt prieten cu acest om — înseamnă că am o încredere deplină și nemărginită în el, pentru că în sentimentul meu este cuprinsă acea nobilă intuiție a menirii omului născut pentru comunicare fraternă. Iar încercările... Dacă soarta trimite, ele vor fi doar o confirmare a acestei intuiții și nu o recomandație de autoritate a bunelor intenții ale partenerului.

Dar, după cît se pare, am luat-o razna...

— Să bem, ca să nu se mai repete asemenea lucruri, — am spus eu, folosind pauza neașteptată. Mi se părea că amintirile l-au încălzit prea mult și că deja atrăgeam atenția vecinilor asupra noastră.

— Să bem, — a acceptat el, oarecum intimidat de faptul că se lăsase prea mult în voia amintirilor.

Am băut. Șampania era deja caldă, iar toastul meu mi s-a părut mie însumi neconvingător.

Tovarășul meu era evident obosit de lunga povestire și chiar se moleșise întrucîtva. Ca să-l îmbărbătez, i-am spus că fusesem toamna trecută în Germania Federală, unde mai mult ca orice m-a impresionat atitudinea plină de prietenie a nemților de rînd față de delegația noastră. El a dat din cap în semn de aprobare. Se pare că i-a plăcut acest lucru. Și, în acest moment, el a strălucit încă o dată, dacă acceptăm că în ceea ce spusese pînă acum era oarecare strălucire.

— Noi, nemții, — mi-a replicat el, abia reținîndu-și un zîmbet care de data asta nu mi s-a părut de loc asi-

metric — noi, nemții, păstrăm îndelung respectul față de bîtă.

Am izbucnit amîndoi în rîs și poate că rîsul nostru ar fi continuat la nesfîrșit, dacă n-aș fi observat că de pe dig se ridicau oamenii veniți cu cuterul.

— Oiuu! a exclamat el cumva jalnic și trufaș totodată și a fugit spre debarcader.

Din această exclamație neînțeleasă pentru mine, care pornise din adîncul sufletului lui german, am simțit că se săturase pînă la gît de limba rusă și se hotărîse s-o mai cotească.

O parte din cei ce se întorceau de la plajă o luaseră deja de-a lungul falezei, cînd a ajuns neamțul meu. Se auzea pînă la mine cum se salutau cu voci sonore și încă de la distanță încep să discute unul cu altul. Și noi ne întîlneam la fel de zgomotos cînd fusesem în Germania. Cînd te obișnuiești cu faptul că cei din jur nu-ți înțeleg limba, uiți că totuși ei aud...

Pensionarul încă mai stătea la aceeași măsuță cu doamna lui puhavă. Mi l-am reamintit în clipa cînd i-am simțit privirea asupra mea.

— Deci, e neamț? a întrebat el uimit.

— Da, — am spus eu — și ce-i cu asta?

— Păi eu credeam că-i estonian, a mărturisit el cu o ușoară enervare, ca și cum, dacă ar fi aflat la timp, ar fi putut lua măsuri corespunzătoare.

— Din R.D.G. sau din R.F.G.? a întrebat el după o clipă, exprimînd prin intonație faptul că, desigur, nimic nu se mai poate salva, dar e cazul să stabilească măcar gradul de gravitate al greșelii înfăptuite.

— Din R.F.G. — i-am răspuns.

— Ce spune despre Kiesinger? m-a întrebat pe neașteptate, aplecîndu-se spre mine, cu o curiozitate de mahala.

— Nimic — i-am spus eu.

— E — e — e, — a exclamat el tărăgănat cu o șiretenie victorioasă și și-a clătinat capul trandafiriu.

Am izbucnit în rîs. Pensionarul era din cale-afară de nostim. A rîs și el cu un rîs tăcut, triumfător.

— Parcă ce-ar putea spune, — s-a adresat el printre hohote conlocuitoarei sale, — noi oricum știm totul din ziare...

Cu un zîmbet larg, neamțul meu venea spre mine împreună cu soția și cu fiica sa. Mi-a făcut cunoștință cu ele, iar eu, deja pur retoric, le-am propus să mai bem o sticlă de șampanie. Soția lui a refuzat cu capul și mi-a arătat ceasul, ridicîndu-și brațul tînăr și bronzat. Ca toate străinele, avea o rochie foarte decoltată, o ținută sportivă și tinerească. Totuși îmi părea ciudat să văd o femeie, care, deși a trecut printr-o întreagă etapă istorică a poporului ei, mai arăta încă acceptabil. Am avut impresia că fata lor ar fi băut cu plăcere șampanie, dacă părinții ar fi consimțit.

Eu și tatăl ei ne-am strîns mîna cu putere, iar ei au plecat în direcția hotelului.

— Noi am învins, iar ei se plimbă, — a constatat pensionarul cu un zîmbet binevoitor, privindu-i cum se îndepărtează.

Nu i-am răspuns.

— Dacă doriți — s-a adresat el cu un ton mult mai sever interlocutoarei — am să vă aduc mîine cartea academicianului francez Maurois „Viața și aventurile lui George Sand".

— Da, vreau — căzu ea de acord.

— Tot o carte rară, precizează pensionarul — se descriu în ea toți iubiții pe care i-a avut, cum ar fi: Frederic Chopin, Prosper Mérimée, Alfred de Musset...

El a căzut pe gînduri, pentru a-și aminti restul iubiților lui George Sand.

— Maupassant, — l-a ajutat nesigură femeia.

— In primul rînd, nu se spune Maupassant, ci Guy de Maupassant, — a corectat-o cu asprime pensionarul — iar în al doilea rînd, el nu intră la socoteală, dar o serie de alte glorii europene intră.

— Am să vă fiu recunoscătoare, — a spus femeia, ocolind delicat discuția.

— Și încă cum, e doar o carte rară, — a remarcat pensionarul și, strîngîndu-și abacul, adăugă: Așteptați mîine în același loc și la aceeași oră.

— Am să vă aștept neapărat, — i-a spus femeia respectuos.

— Așteptați — a repetat pensionarul cu tărie și, înclinîndu-și capul trandafiriu, a plecat demn, cu pași mărunței, pe bulevard.

Femeia l-a privit din urmă și m-a întrebat cu oarecare neliniște :

— Ce credeți, va veni?

— Sigur că da, — am spus eu, — unde să dispară...

— Știți, sînt fel de fel de oameni, — a oftat femeia. Ea privea nemișcat înainte și mi-a părut acum foarte greoaie și singuratică.

Am plătit ospătarei și m-am îndreptat spre cafenea să beau o cafea. Soarele coborîse deja destul de jos deasupra mării.

Cuterul cu care venise soția și fiica neamțului plutea înapoi spre plajă aproape gol. Cînd am intrat în cafeneaua descoperită, pensionarul deja stătea la o măsuță cu o ceată de alți bătrînei. Printre fețele lor uscate de culoarea cafelei, fața lui se reliefa prin independența ei trandafirie.

CUPRINS

Recomandîndu-l pe Fazil Iskander 5
Acele timpuri fericite ale obiectelor găsite 9
Datornicii 26
Lecția de șah 45
Casa de pe ulicioară 57
Să-i dăm de rușine pe falsificatorii de bani ! . . . 73
Scrisoarea 94
Într-o zi de vară 118

Redactor : DOINA FLOREA
Tehnoredactor : F. CONSTANTIN

Apărut 1970. Format 54×84/16. Coli de tipar 9,75.
Editura JUNIMEA — Iași
Palatul Culturii
România

Tiparul executat la Intreprinderea poligrafică Iași

EDITURA
JUNIMEA

Lei 6